

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse instituut

Birgit Algma

**RAHVUSVAHELISE KOHTU POOLT ANTAVA NÕUANDVA
ARVAMUSE ERINEVAD RAKENDUSED**

Magistritöö

Juhendaja: Aleksandr Popov, MA, LL.M

Tallinn 2016

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus, on
esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
bakalaureusekraadi taotlemiseks ja selle
alusel ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Birgit Algma
“ 02 “ mai 2016

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Aleksandr Popov, MA, LL.M
“ 02 “ mai 2016

Kaitsmisele lubatud “ “ 201...

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

Sisukord

Töös kasutatud lühendite ning väljendite loetelu.....	4
Sissejuhatus.....	5
1. Vaidluste lahendamise meetodid rahvusvahelises õiguses	11
1.1 Menetlus Rahvusvahelises Kohtus	13
1.2 Peamised allikad rahvusvahelises õiguses	18
2. Rahvusvahelise Kohtu poolt praktiseeritav nõuandev arvamus	21
2.1 Nõuandva arvamuse menetluslik käik	23
2.2 Nõuandva arvamuse õiguslik sisu	25
2.3 Nõuandva arvamuse menetluslikud aspektid	27
2.4 Etteheited nõuandvale arvamusele	31
3. Nõuandev arvamus ja selle poliitilise aspekti analüüs	33
3.1 Poliitilise aspekti analüüs	33
3.2 Nõuandva arvamuse <i>Legality of the threat of the Nuclear weapons</i> analüüs	37
3.3 Nõuandva arvamuse „ <i>The Wall</i> “ analüüs.....	45
3.4 Nõuandva arvamuse <i>Kosovo’s Declaratsion of Independence</i> analüüs	52
Kokkuvõte.....	62
Different applications of the advisory opinion practised by the International Court of Justice.....	69
Kasutatud allikad	71

Töös kasutatud lühendite ning väljendite loetelu

- PCA Permanent Court of Arbitration
- PCIJ Permanent Court of International Justice
- ÜRO Ühinenud Rahvaste Organisatsioon
- Ad hoc Konkreetse küsimuse lahendamiseks
- Audiatur et altera pars Ära tuleb kuulata ka teine pool
- Expressis verbis Selgesõnaliselt
- Ipso facto Iseenesest
- ICJ International Court of Justice

Sissejuhatus

Rahvusvahelisel õigusel on tänapäevases maailmas kanda äärmiselt suur roll. Järjest suuremaks muutub riigiüleste õigusaktide osakaalu tähtsus ning riigid on teatud mõttes kaotanud osakese oma suveräänsusest ning sõltuvad üksteisest aina enam. Mida rahvusvahelisemaks muutub meie õigussüsteem, seda rohkem on meil vaja pöörata tähelepanu ka maailmas toimuvale. Rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) peamine eesmärk. ÜRO on praeguseks 193 riiki ühendav ülemaailmne organisatsioon, mille tegevuse alguskuupäevaks võib lugeda 24. oktoobrit 1945, mil jõustus ÜRO põhikiri. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon asutati asendamaks Esimese maailmasõja järel loodud Rahvasteliitu (*League of Nations*), mis ei suutnud täita talle pandud lootusi rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisel ega ka edukalt kaasata oma liikmeskonda kõiki rahvusvahelisi suurvõime.¹ Eesti sai ÜRO liikmeks 17. septembril 1991. aastal.²

Rahvusvaheline Kohus on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peamine juriidiline organ. Hollandis Haagis asuv Rahvusvaheline Kohus koosneb 15 kohtunikust, samas tuleb tähelepanu pöörata sellele, et ühestki riigist ei või olla esindatud üle ühe kohtuniku. Kohtunikud valib ametisse Peaassamblee Julgeolekunõukogu soovitusel alusel.³ Rahvusvahelise Kohtu põhiliseks eesmärgiks on rahu ning julgeoleku tagamine maailmas ning riikide vaheliste vaidluste lahendamine rahumeelsete meetoditega. Sellest tulenevalt on Rahvusvaheline Kohus olnud kogu maailma huviorbiidis juba 1945. aastast, mil loodi Rahvasteliidu ajal tegutsenud Alaline Rahvusvaheline Kohus. Rahvusvahelise õiguse üks kõige huvitavamaid erinevusi võrreldes siseriikliku õigusega on see, et rahvusvahelisel tasandil tuleb riikidel ennast kohtu jurisdiktsioonile eelnevalt allutada. Alles seejärel on Rahvusvahelisel Kohtul õigus hakata riikide vahelist probleemi lahendama. See tähendab aga seda, et suur osa rahvusvahelise õiguse käekäigust sõltub selle subjektidest ehk riikidest endast.⁴

Tänu pidevalt globaliseeruvale maailmale on autor pidanud rahvusvahelist õigust ning Rahvusvahelise Kohtuga seonduvat temaatikat äärmiselt aktuaalseks. Sellest tulenevalt sai autori bakalaureusetöö „Nõuandev arvamus Rahvusvahelise Kohtu subjektina“ edasi arendatud

¹ EV Alaline Esindus ÜRO Juures. www.un.estemb.org/est/yro_eesmargid (03.03.2016).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Naagel, M. ÜRO Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioon ja seda mõjutavate poliitiliste tegurite peegeldumine kohtuotsustes: Legality of Use of Force kaasuste näitel. *Juridica VI* 2005, lk 405-414, lk 405. Vt. ka Algma, B. Nõuandev arvamus rahvusvahelise kohtumenetluse subjektina. Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnikaülikooli õigusteaduskond 2011, lk 5.

käesolevaks magistritööks. Bakalaureusetöö käigus oli hea võimalus anda lühike ülevaade nõuandva arvamuse olemusest ning sellega seonduvast üldiselt. Töö piiratud mahu tõttu ei olnud tookord võimalik süveneda sellesse protseduuri sügavuti. Magistritöö arendab pooleli jäänud teemat edasi ning laskub nõuandvasse arvamusse ning sellega seonduvasse temaatikasse sügavuti.

Nõuandva arvamuse peamiseks ülesandeks on ÜRO organite abistamine.⁵ Nõuandev arvamus on oma olemuselt õiguslikult mitte siduv, ning selle arvamuse järgi talitamine toimub arvamuse saanute enda vabal tahtel. Sellele vaatamata on väga paljud autorid ning teadlased jõudnud seisukohale, et nõuandval arvamusel on kanda samaväärne roll kohtuotsusega, on isegi väidetud, et selle mõju on veelgi suurem, sest puudutab tervet rahvusvahelist üldsust.⁶ ÜRO Harta artikkel 96 punkt 1 ütleb, et Peaassamblee või Julgeolekunõukogu võib küsida Rahvusvaheliselt Kohtult soovitusliku iseloomuga arvamusi igasugustes juriidilistes küsimustes.⁷ „Juriidiline küsimus“ on aga väga lai mõiste. Selge on see, et kohtute ülesandeks on tegeleda õiguslike probleemidega ning jätta ennast seejuures välja poliitilistest aruteludest. Tihti võib aga ette tulla olukordi, kus on väga keeruline tõmmata selge piirjoon just nende kahe, poliitika ning õiguse vahele. Kus täpselt lõppeb õigus ning kust algab poliitika? Juriidilise küsimuse selge piiritlemine on praktikas kaasa toonud palju vaidluseid ning küsimusi, millele ka töö peatükis 3 lähemalt keskendutakse.

Magistritöö eesmärgiks on Rahvusvahelise Kohtu statuudis sõnastatud nõuandva arvamuse funktsioonide analüüs ning nende võrdlus kohtupraktikaga. Analüüsida, mida need nõuandvad arvamused on kaasa toonud, ning teha nendest järeldused. Magistritöö hüpoteesiks on, et Rahvusvahelise Kohtu poolt antavat nõuandvat arvamust saab kasutada poliitiliste eesmärkide õigustamiseks. Autor väidab, et Rahvusvaheline Kohus on tihti laiendanud enda kaalutusõigust ning asunud täitma täidesaatva võimu kohustusi ning otsinud lahendust poliitilistele probleemidele. Lähtudes magistritöö eesmärgist on töö jaotatud kolme erinevasse peatükki.

Esimene peatükk keskendub Rahvusvahelise Kohtu arengule ning annab lugejale ülevaate rahvusvahelisest õigusest üldiselt. Peatükis antakse lühike ülevaade Rahvusvahelise Kohtu ajaloost ning tema peamistest ülesannetest. Tutvustatakse Rahvusvahelise Kohtu menetlust ning selle erinevust võrreldes siseriikliku kohtumenetlusega. Peatükk sisaldab ülevaadet erinevatest õigusaktidest, mida kohaldatakse rahvusvahelisi vaidlusi lahendades. Tutvustatakse ka vaidluste lahendamise korda ning ka valdkondi, millele vaidluste lahendamine keskendub. Nagu ka

⁵ Aljaghob M.M. The Advisory Function of the International Court of Justice 1946-2005. Germany, Springer 2006, lk 240. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 5.

⁶ Pasqualucci, Jo. M. The Practice and Procedure of the Inter- American Court of Human Rights. Cambridge, Cambridge University Press 2003, lk 29. Vt. ka supra note 4, Algma, B. lk 5.

⁷ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri RT II 1996, 24, 95, 03.03.2016. Art 96 p. 1.

eelpool juba mainitud, siis on õigussüsteem, mille riigid on valinud enda vaidluste lahendamiseks, vabatahtlik. Rahvusvaheline Kohus peab asja arutamiseks saama eelnevalt riikide nõusoleku ja riigid peavad ennast rahvusvahelisele õigusele allutama.⁸ Riigid saavad oma nõusoleku anda erineval viisil, mis on ka alljärgnevas peatükis välja toodud. Rääkides rahvusvahelisest kohtumenetlusest, siis on hädavajalik tutvustada ka rahvusvahelisi allikaid, millest räägitakse lähemalt alapeatükis 1.2.

Magistritöö teine peatükk on pühendatud nõuandvale arvamusele. Alustuseks tutvustatakse nõuandva arvamuse olemust ning seletatakse lahti, kellel ning mis tingimustel on õigus kohtult arvamust paluda. Võrreldakse nõuandvat arvamust ning kohtu poolt tehtud otsuse olemust, kaalutakse tänu erinevate autorite arvamusele nõuandva arvamuse poolt ning vastu olevaid argumente. Edasi tutvustatakse nõuandva arvamuse menetluse käiku. Kuidas ja mil moel käib arvamuse andmine, kui palju on kohtunikke ning arutletakse ka selle protseduuri tähtsuse või tähtsusetuse üle. Nõuandva arvamuse soovituslik iseloom on kaasa toonud väga palju erinevaid arvamusi. Sellest lähtuvalt on välja toodud autori mõtted, mõningate silmapaistvamate autorite seisukohad ning analüüsitud nõuandva arvamuse positiivseid ning negatiivseid külgi.

Kolmas peatükk puudutab nõuandvat arvamust ja selle poliitilise aspekti olemasolu. Tegu on vaieldamatult töö kõige pikema ning arutlevama osaga. See peatükk arutleb töö hüpoteesi üle ning uurib, kas kohus on tänu oma kaalutusõigusele laiendanud „õigusliku küsimuse“ piire niivõrd, et on püüdnud lahendada ka rahvusvahelisi poliitilisi probleeme. Nii siseriiklikud kui rahvusvahelised kohtud on alati püüdnud hoiduda poliitilistest probleemidest. Poliitiliste küsimuste lahendamist kohtu poolt on lihtsalt peetud äärmiselt sobimatuks.⁹ Rahvusvahelises tasandil ja riikide omavahelistes suhtes on paraku vältimatud ka poliitilised probleemid. Riikidel on palju murekohti, mis vajaksid õiguslikku tõlgendust, aga need sisaldavad ka poliitilisi aspekte. See toob endaga kaasa ühe äärmiselt olulise probleemi tõstatuse. Nimelt, kas Rahvusvahelisel Kohtul lasub ka juriidiline kohustus, mis sunnib teda eemale hoidma poliitiliste vaidluste lahendamisest?¹⁰

Rahvusvaheline õigus on tunduvalt poliitilisem kui siseriiklik õigus. Seda eelkõige asjaolu tõttu, et rahvusvahelises õiguses puudub sunnimehhanism, millega võiks Rahvusvahelise Kohtu otsuseid täitmisele pöörata.¹¹ Konsensusel ning üksteisega arvestamise põhimõttel toimiva rahvusvahelise õiguse kontekstis tõstatuvad riikide vahelised vaidlused üles eelkõige poliitilistel

⁸ Coleman A. The International Court of Justice and highly political matters. *Melbourne Journal of International Law* 2003, lk 1-47, lk 8.

⁹ Ibid, lk 3.

¹⁰ Ibid, lk 2-3.

¹¹ Naagel, *supra* note 4, lk 405.

teemadel. See tähendab seda, et enamik neist probleemidest peaks saama lahendatud poliitiliste institutsioonide poolt, kelleks esmajärjekorras peaks olema Julgeolekunõukogu. Vahetult Teise maailmasõja järgne süsteem ei ole aga võimeline paljudel juhtudel tänapäeval keerulistes riikide vahelistes suhetes funktsioneerima, mis tõttu jõuavad kohtu ette küsimused, mis on eelkõige poliitilist laadi ja ei kuulu seega kohtu tegevusvaldkonda. Taoliste küsimuste arutamine mõjutab väga tugevalt kohtu efektiivsust ning viib lõpuks selleni, et kohus muutub oma pädevuse hindamisel üha tõrksamaks. Seda eelkõige põhjusel, et selliste poliitiliste probleemide puhul on väga suur oht, et kohtu poolt öeldu jääb vaid pelgalt kohtu sõnaks ning õõnestab seejuures Rahvusvahelise Kohtu ning ka kogu rahvusvahelise õiguskorra autoriteeti.¹²

Ühelt poolt ollakse seisukohal, et õiguslikud probleemid on sellised, mis puudutavad kehtivate õigusnormide tõlgendamist või rakendamist. Poliitilised probleemid on aga need, kus osapooled taotlevad teatud õigusnormide muutmist. Klassikalise lähenemise kohaselt jäävad kõik poliitilised vaidlused väljapoole õiguslike institutsioonide pädevust. Poliitilisi vaidluseid lihtsalt ei sobi lahendada õiguslike meetoditega. Siseriiklikus õiguses on asi lahendatud võimude lahususe põhimõttega. Rahvusvahelises õiguses on aga nii, et erinevate riikide huvide kokkupõrge on oma olemuselt juba niivõrd poliitiline ning tekitab tunde, et kõik rahvusvahelised vaidlused on suuremal või vähemal määral poliitilised. Rahvusvaheline Kohus on tänu oma kaalutusõigusele pädev hindama vaidluse olemasolu ning otsustama selle õigusliku või poliitilise olemuse üle. ÜRO-s ei ole võimude lahususe printsiipi, mis välistaks küsimuse samaaegse arutamise nii Rahvusvahelises Kohtus kui ka Julgeolekunõukogus. Sellest lähtuvalt ei ole Julgeolekunõukogul ka ainupädevust poliitiliste vaidluste üle.¹³

Lähtudes taolisest keerulisest olukorrast, mis rahvusvahelisel maastikul valitseb, on autor analüüsinud ka kolme Rahvusvahelise Kohtu poolt antud nõuandvat arvamust, mis kõik on saanud tugeva kriitika osaliseks. Seda just eelkõige tänu oma poliitilisele iseloomule. Esimeseks nõuandvaks arvamuseks on *Legality of the threat of the Nuclear weapons*. ÜRO Peaassamblee esitas kohtule taotluse nõuandva arvamuse saamiseks 15. detsembril 1994. aastal.¹⁴ Nõuandva arvamuse küsimus puudutas tuumarelvi ning nende kasutamist. Peaassamblee esitatud küsimus kõlas järgmiselt: „*Kas tuumarelvade kasutamine ning nendega ähvardamine mistahes olukordades on rahvusvahelise õigusega lubatud?*“¹⁵ Tegu oli ilmselgelt tugevat poliitilist alatoonit omava taotlusega. Selle tõttu väitsid ka paljud riigid, kes olid nõuandva arvamuse andmise vastu, et kohtul puudub pädevus selle küsimuse arutamiseks. Seega paljude meelest ei

¹² Ibid, lk 405.

¹³ Ibid, lk 409 .

¹⁴ ICJ 8.07.1996 Advisory Opinion, Legality Of The Threat Or Use Of Nuclear Weapons, p 1.

¹⁵ Coleman, supra note 8, lk 22 .

olnud tegu mitte juriidilise, vaid puhtalt poliitilise probleemi käsitlemisega. Sellel hetkel ei olnud paljudel veel aimugi, et sellest nõuandvast arvamust sai Rahvusvahelise Kohtu üks tähtsamaid ja kõnekamaid nõuandvaid arvamusi.¹⁶

Teiseks uuritud arvamuseks sai „*The Wall*“ ehk turvatara, mis sai suureks probleemiks Iisraeli ning Palestiina vahel. 9. juulil 2004. aastal andis Rahvusvaheline Kohus selle kohta nõuandva arvamuse. Taotluses esitatud küsimus oli kõlas järgmiselt: „*Millised õiguslikud tagajärjed on Iisraeli kui okupatsioonivõimu poolt rajatud turvataral, okupeeritud Palestiina territooriumil, seal hulgas ka Ida- Jeruusalemmas ning selle ümbruses, nagu on kirjeldatud sekretärile esitatud taotluses, arvestades rahvusvahelise õiguse reegleid ning põhimõtteid, sealhulgas Genfi (IV) konventsiooni aastast 1949. ning asjakohaseid Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee resolutsioone?*“ Negatiivne reaktsioon sellele arvamusele on olnud märkimisväärne.¹⁷

Kolmandaks nõuandvaks arvamuseks on *Kosovo's Declaration of Independence*, mis puudutas Kosovo iseseisvumist ning selle eraldumist Serbiast. Rahvusvaheline Kohus andis arvamuse 22. juulil 2010 aastal.¹⁸ Rahvusvaheliselt Kohtult sooviti teada saada, kas Kosovo iseseisvuse õiguspärasust. Kohtule esitatud küsimus oli: „*Kas Kosovo omavalitsuse ajutiste institutsioonide ühepoolne iseseisvuse väljakuulutamine on kooskõlas rahvusvahelise õigusega?*“¹⁹ Taaskord oli tegu ühe ääriselt poliitilise probleemiga, kus kohus „juriidilist küsimust“ ja selle paindlikkust tugevalt proovile pani.

Peale eelpool mainitud arvamuste analüüsimist teeb autor kokkuvõtvas osas järeldused. Käesoleva magistr töö kirjutamisel on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Autor on uurinud mitmeid erinevaid teaduslikke artikleid. Enamik neist pärineb andmebaasist HeinOnline, kasutatud ka vähemal määral Juridica väljaandeid ning ka erinevaid normatiivmaterjale. Kuna tegu on rahvusvahelise teemaga, siis sellest tulenevalt on enamik allikatest võõrkeelsed. Eestikeelsete materjalide olemasolu Rahvusvahelise Kohtu nõuandva arvamuse kohta on väga piiratud.

Antud töö on keskendunud ainult Rahvusvahelise Kohtu nõuandvale arvamusele ning sellest on jäetud välja teiste nagu näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtu nõuandvad arvamused. Seda eelkõige põhjusel, et autor pidas Rahvusvahelise Kohtu nõuandvate arvamustega seotud teemat piisavalt laiahaardeliseks. Teiste kohtute käsitletud teemad oleks magistr töö raames tehtud

¹⁶ Barrie, G. N. The International Court of Justice's Advisory Opinion on the Legality of the Threat of Use of Nuclear Weapons. HeinOnline 1998, lk 457-479, lk 457.

¹⁷ D. L. The World Court's Advisory Function: Not Legally Well- Founded. HeinOnline 2006, lk 185-212, lk 185.

¹⁸ ICJ 22.07.2010, Advisory Opinion, Accordance with International Law of The Unilateral Declaration Of Independence In Respect of Kosovo, p 1.

¹⁹ Ibid, p 1.

analüüsi muutnud liialt pikaks ning piiratud mahu tõttu ei olnud see võimalik. Samuti oleks teiste kohtute kaasamine teemasse võinud lõhkuda praeguse teema terviklikkuse.

1. Vaidluste lahendamise meetodid rahvusvahelises õiguses

Rahvusvahelisi kohtuid on üldjoontes võimalik jagada kaheks.

1. Kohtud, mis on loodud rahvusvaheliste tülide lahendamiseks osapoolte vahelise kokkuleppe alusel;
2. Kohtud, mis on loodud alalise institutsioonina tekkivate vaidluste lahendamiseks.²⁰

Kõige esimesi märke rahvusvahelisest kohtust võib leida juba aastatest 1899 ning 1907. Nendel aastatel leidsid aset Haagi Rahukonverentsid, kus pandi alus Alalisele Vahekohtule (PCA). Antud kohus tegutseb oma algses loomise paigas ka tänapäeval ning koguneb traditsiooniliselt vähemalt kord ühe aasta jooksul.²¹ Alalise Vahekohtu pädevus oli tuletatud kas tema asutamislepingust või osapoolte vahelisest erikokkuleppest. Võrreldes varasemaga on PCA-l tänapäeval tunduvalt vähem tööd, seda seetõttu, et loodi ka Rahvusvaheline Alaline Kohus (PCIJ). Üks põhilisest ülesannetest, mida PCA ka tänapäeval täidab, on kohtunike nimetamine ÜRO põhiorganisse ehk Rahvusvahelisse Kohtusse.²² Rahvusvaheline Kohus on ÜRO peamine juriidiline organ, millest tulenevalt on nad üksteisest sõltuvad ja lahutamatud osad. Rahvasteliidu ja Alalise Vahekohtu vahel puudus taoline side.²³

Rahvusvaheline Alaline Kohus töötas väga efektiivselt aastatel 1922-1940 Rahvasteliidu kohtuorganina. Sellel perioodil lõi PCIJ oma töö käigus tänapäevani tunnustatud ajaloolisi pretsedente.²⁴ Mainitud ajavahemikus lahendas Rahvusvaheline Alaline Kohus 29 riikide vahelist vaidlust ning andis lisaks välja 27 nõuandvat arvamust.²⁵ Teise maailmasõja kestel tekkis vajadus millegi järele, mis peale sõja lõppu suudaks maailmas säilitada rahu ja julgeoleku. Tekkinud vajadusest tulenevalt allkirjastati 26. Juuni 1945 ÜRO harta.²⁶ See oli äärmiselt vajalik samm rahvusvahelise kohtusüsteemi edasisele arengule. Samuti lõi see nii nimetatud vundamendi tänapäeva märksa enam arenenud ja erinevate riikide huve silmas pidavale

²⁰ Romano, C. P. R The Proliferation of International judicial bodies: The pieces of the puzzle, NYUJ Int'l L. & Pol.1998, lk 709-751, lk 728. Vt. ka supra note 4, Algma, B. lk 7.

²¹ A.S Muller & D. Raic & J. M. Thuranszky, The international Court of Justice: It's the future role after fifty years. Leiden Journal of International Law, Kluwer Law International 1997 lk 205. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 7.

²² Sameh Mohamed M. Amr. The role of international Court of Justice as the principal judicial organ of the United Nations. Kluwer Law International 2003, lk 10- 11. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 7.

²³ Jurs.S. Rahvusvahelise Kohtu nõuandvat arvamused: Olemus, mõju rahvusvahelisele õigusele ja suhtumine nendesse, magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014, lk 12.

²⁴ Sameh, supra note 22, lk 13.

²⁵ International Court of Justice website www.icj-cij.org/homepage/ (03.04.16). Vt. ka supra note 4, Algma, lk 7.

²⁶ Charter of the United Nations, San Fransico 26. 06 1945. 05.03.2016. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 8.

rahvusvahelisele kohtusüsteemile. 18. Aprill 1946 aastal hakkas Alalise Rahvusvahelise Kohtu asemel toimima Rahvusvaheline Kohus.²⁷

Rahvusvaheline Kohus on üks kuuest alalisest ÜRO organist. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja artikkel 92 ütleb, et Rahvusvaheline Kohus on ÜRO põhiline ja kõige tähtsam juriidiline organ.²⁸ Üks kõige märkimisväärsem erinevus kohtu ning teiste organisatsiooni liikmete vahel on see, et kohus on ainuke juriidiliselt pädev organ lahendamaks erinevate riikide vahelisi vaidlusi ning samuti andmaks rahvusvahelistele organisatsioonidele nõuandvaid arvamusi mistahes juriidiliste probleemide kohta. Kohus tugineb oma tegevuses alati rahvusvahelisele õigusele ning annab välja ka seaduslikke määrusi, mis eristab teda teistest poliitilistest organitest.²⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri sätestab ka seda, et organisatsiooni iga liige kohustub täitma Rahvusvahelise Kohtu otsust asjas, mille osapooliks ta on.³⁰ Kui tekib olukord, kus osapool keeldub tema kohta käivat jõustunud kohtuotsust täitmast, võib teine pool vastavalt ÜRO põhikirjale pöörduda Julgeolekunõukogu poole, kes omakorda võib oma pädevuse raames kasutusele võtta meetmeid, et otsuseid täitmisele pöörata.³¹

Vaidluse all Rahvusvahelises Kohtus peetakse silmas kas mingit lahkarvamust teatud fakti, juriidilise aspekti või ka olulise poliitilise küsimuse osas. Riikide vahelistes vaidlustes peetakse sellist lahkarvamust silmas eelkõige juhul, kui see puudutab kas valitsusi, rahvusvahelisi institutsioone, juriidilisi isikuid või ka üksikisikuid või isikute gruppi. Vaidlused riikide vahel on rahvusvahelise õiguse paratamatu ning lahutamatu osa, samuti nagu seda on vaidlused indiviidide vahel siseriiklikus õiguses. Eelkõige peetakse rahvusvahelises õiguses vaidluste lahendamise meetodite all silmas kohtulikke ning vahekohtulikke menetlusi. Vaidluste lahendamise meetoditeks võivad olla ka järelepärimised, läbirääkimised ning lepitusmenetlus.³² Käesolev töö keskendub rahvusvahelisele kohtumenetlusele ja Rahvusvahelise Kohtu nõuandvale arvamusele kui ühele konkreetsele kohtumenetluse alaliigile.³³

²⁷ Sameh, *Supra* note 22, lk 20. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk 8.

²⁸ ÜRO põhikiri, *supra* note 7, art. 92. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk 8.

²⁹ Romano, *supra* note 20, lk 722. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk 8.

³⁰ ÜRO põhikiri, *supra* note 7, art 94 p 1. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk. 8.

³¹ *Ibid*, art. 94 p 2. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk 8.

³² Merrills, J. G. *International Dispute Settlement*. London, Cambridge University Press 2011, lk 1-2. Vt. ka *supra* note 4, Algma, lk 8-9.

³³ Algma, B. Nõuandev aramus rahvusvahelise kohtumenetluse subjektina, Tallinna Tehnikaülikooli õigusteaduskond, 2011, lk 9.

1.1 Menetlus Rahvusvahelises Kohtus

Vastavalt Rahvusvahelise Kohtu Statuudi artiklile 34 saavad kohtus osapoolteks olla vaid riigid.³⁴ Menetlus Rahvusvahelises Kohtus koosneb suulisest ja kirjalikust osast. Suulise menetluse vältel kuulatakse ära valitud eksperdid, osapoolte esindajad ning nende advokaadid. Asja arutamine Rahvusvahelises Kohtus on üldjuhul avalik. Otsus tehakse häälteenamusega. Kui hääled jagunevad kohtunike vahel võrdselt, otsustab kohtu president, kes hääletab viimasena. Tehtud otsus on lõplik ning ei kuulu edasikaebamisele, ning selle otsuse tõlgendamise õigus on üksnes otsuse teinud kohtul. Vastavalt ÜRO põhikirjale on kohtul õigus anda ka nõuandvaid arvamusi, kui seda paluvad ÜRO organid või teised ÜRO-ga seotud organisatsioonid. Need arvamused on soovitusliku iseloomuga ja selle arvamuse palumisest teavitatakse kõiki ÜRO liikmesriike, kellel on õigus kohtu poole pöörduda ning samuti ka kõiki organisatsioone, kellel võiks olla kohtule huvipakkuvat informatsiooni antud probleemi kohta.³⁵

Kohtuasi algatatakse Rahvusvahelises Kohtus kas erikokkuleppe teatavaks tegemisega või kirjaliku avaldusega kohtuasja algatamise soovi kohta. Antud avaldus saadetakse kohtu sekretäri nimele. Mõlemal juhul peab olema välja toodud ennekõike vaidlusalune küsimus ning algatatava vaidluse mõlemad osapooled. Kohtu sekretär teatab avalduse kätte saamise järel avalduse esitamisest kõikidele asjaosalistele, samuti informeeritakse sellest ka teisi vaidlusega mitte seotud ÜRO liikmesriike. Riike esindavad kohtus nende poolt volitatud esindajad, nendele lisaks võidakse kasutada ka nõunike ning advokaatide abi.³⁶

Rahvusvahelises kohtumenetluses kohaldatakse vaidluste lahendamisel:

1. Rahvusvahelisi üld- ja erikonventsioone, mis sisaldavad vaidluses olevate riikide poolt sõnaselgelt tunnustatud sätteid;
2. Rahvusvahelist tava kui õigusnormina tunnustatud üldist praktikat;
3. Õiguse üldprintsiipe, mida tunnustavad tsiviliseeritud rahvad;
4. Kohtuotsuseid ja erinevate rahvaste kõrge kvalifikatsiooniga õigusteadlaste publikatsioone kui abistavaid allikaid õigusnormide määratlemisel.³⁷ Siin on oluline

³⁴ Rahvusvahelise Kohtu statuut, RT II 1996, 24, 95. 10.04.2016, art. 34. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 10.

³⁵ Kiviorg, M., Land, K. Vallikivi, K. Rahvusvaheline Õigus. Tallinn, Juura 2004, lk 160 Vt. ka supra note 4, Algma, lk 9.

³⁶ RV Kohtu statuut, supra note 34, 10.04.2016, art 94, p 1 Vt. ka supra note 4, Algma, lk 10

³⁷ Ibid, art 38. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 10.

silmas pidada, et kohtuotsus on kohustuslikuks täitmiseks vaid vaidluse osapooltele ning ainult konkreetsetes kohtuasjas.³⁸

Antud loetelu ei ole ammendav, sest ei sisalda riikide ühepoolseid akte ja rahvusvaheliste organisatsioonide nii siduvaid kui ka mittesiduvaid otsuseid. Kehtivusulatus järgi liigitatakse allikad järgmiselt:

- Rahvusvaheline tava;
- Üldtunnustatud põhimõtted;
- Universaalsed allikad.³⁹

Osapooltel on õigus esindajale. Kohtuvaidluse lahendamisel lähtutakse normatiivaktidest ning kohtuotsus on osapooltele kohustuslik.⁴⁰ Kindlasti on antud temaatikat käsitledes relevantne ka asjaolu, et Rahvusvahelises Kohtus kehtib asjade lahendamisele võtmisel printsiip, mille alusel saab vaidlused allutada nimetatud kohtu pädevusele ainult siis, kui osapooled on selles eelnevalt kokku leppinud ning oma tahet selgesõnaliselt väljendanud. Kõik rahvusvahelised vaidlused tuleb lahendada rahumeelsete meetoditega. Riikide nõusoleku andmine Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioonile allutamise jaoks võib toimuda kas ühe konkreetse juhtumi jaoks, või teise võimalusena on võimalik anda nõusolek ka juba ette, kõigi tulevaste vaidluste lahendamiseks. Kõik liikmesriigid peavad toimima kooskõlas Kohtu statuudiga.⁴¹

Rahvusvahelise Kohtu koosseisus on 15 sõltumatut kohtunikku.⁴² Kõik antud kohtunikud on kas rahvusvahelise õiguse tunnustatud spetsialistid, või on neil kodumaal kõrgesse kohtuametisse määramiseks nõutav kvalifikatsioon.⁴³ Kohtunikud nimetatakse ametisse üheksaks aastaks, nende valimisel lähtutakse sellest, et tekkiv kohtunike koosseis tagaks kõigi maailma põhiliste õigussüsteemide esindatuse Rahvusvahelises Kohtus.⁴⁴ Üldjuhul toimuvad kohtuvaidlused Haagis. Rahvusvaheline Kohus lahendab vaidlusi, mis puudutavad:

1. Lepingute tõlgendamist;
2. Ükskõik missugust rahvusvahelise õiguse küsimust;
3. Rahvusvahelise kohustuse rikkumise eest tasuda tuleva hüvitise iseloomu ja suurust;
4. Fakti olemasolu, mis kujutab endast rahvusvahelise kohustuse rikkumist.⁴⁵

³⁸ Ibid, art 59. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 10.

³⁹ Kiviorg jt., supra note 35, lk 48. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 10.

⁴⁰ Algma, supra note 33, lk 11.

⁴¹ Volkov, F. M. jt., International Law. Russia, Union of Soviet Socialist Republics 1990, lk 86 Vt. ka supra note 4, Algma, lk 11

⁴² RV Kohtu statuut, supra note 34, 11.04.2016, art 3, p 1. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 12

⁴³ Ibid, art 2. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 12.

⁴⁴ Ibid, art 13 p1. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 12.

⁴⁵ Ibid, art 31 p 1-2. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 13.

Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsiooni võib liigitada kaheks- riikide vaheliste vaidluste lahendamine ning nõuandva arvamuse andmine. Kohtuasja osapoolteks saavad olla ainult riigid, mis tähendab, et rahvusvahelisel tasandil ei saa kohtuasja poolteks olla organisatsioonid ega üksikisikud.⁴⁶ Samas ei saa jätta välja toomata ka mõningaid üksikuid näiteid indiviidi rahvusvahelise õigussubjektsuse tunnustamise kohta. Ühena märkimisväärtetest näidetest võiks olla 1840. aastast pärineva Sitsiilia väävlimonopoli kaasus, kus Suurbritannia ja Sitsiilia kuningriigid sõlmisid bilateraalse lepingu. Sõlmitud lepingu kohaselt oli lepingu osapoolteks olevate riikide elanikel õigus kaevata Kohtusse otsused, mis nende enda hinnangul piirasid nende vaba majanduslikku tegevust väävli tootmise valdkonnas. Teise olulise näitena oli pärast Esimest maailmasõda vastavalt Versaille'i rahulepingule liitlasvõimude kodanikel õigus ise esitada kahjutasunõudeid neile kahju tekitanud riikide vastu. Sellist tegevust viidi läbi rahvusvahelistes vahekohtutes ning seda tehti sealjuures ilma igasuguse kahjutasu nõuet esitava poole kodakondsusjärgse riigi sekkumiseta. Sellele järgnevalt oli indiviididele avatud ka vahekohus, mis loodi Saksamaa ja Poola vahel 15. mail 1922 aastal.⁴⁷ Kuigi ka rahvusvahelises õigussüsteemis võib ette tulla erandeid, siis on siiski kohtu poole pöördumise õigus olemas riikidel. Riikide juhtimise ning nende vaheliste suhete reguleerimisega tegelevad erinevad rahvusvahelised institutsioonid, kelle tegevuse käigus tekib paratamatult küsimusi ning probleeme, mille kohta soovitakse saada kohtu seisukohta. Selle jaoks on autori veendumusel nõuandev arvamus äärmiselt kasulik ning otstarbekas menetlusliik, kuigi sellesse suhtutakse tihti väga suure skeptilisusega.

Rahvusvahelise Kohtu poolt antud nõuandvas arvamuses *Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations 11. April 1949*, esitas kohtule küsimuse Peaassamblee ning see puudutas vigastuste hüvitamist isiku perekonnale, kes oli ÜRO teenistuses. Kaasuse probleem seisnes selles, et ÜRO esindaja oli saanud kannatada enda tööülesannete täitmise käigus ning ei oldud kindel, kellelt võib kahjuhüvitamist nõuda. Oma nõuandvas arvamuses arutles Kohus selle üle, kellel on õigus esitada kahju hüvitamise nõudega rahvusvahelist hagi. Kohus kinnitas, et see õigus on kindlasti riigil, aga küsitavaks jääb, kas ka rahvusvahelisel organisatsioonil. Nendele küsimustele ei ole selgsõnalist vastust Kohtu Statuudis antud. Rahvusvaheline Kohus jõudis oma analüüsis seisukohale, et rahvusvahelistel organisatsioonidel, kellel on oma põhikirja alusel kindlaks määratud õigused ja kohustused, omavad sellest asjaolust tulenevalt kindlasti ka rahvusvahelist iseloomu ning on suutlikud iseseisvalt tegutsema rahvusvahelisel tasandil. Kohus

⁴⁶ Naagel, supra note 4, lk 406. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 13.

⁴⁷ Land, K. Rahvusvahelise õiguse subjektide ringi laienemise diskusioon läbi ajaloo. *Juridica VIII* 2002, lk 545-556, lk 545-546. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 15.

jõudis mainitud lahendis kindlale seisukohale, et organisatsioon saab nõude esitada vaid sellisel juhul, kui riik on rikkunud selliseid kohustusi, mis tal organisatsiooni ees on.⁴⁸

Nagu ka eelpool juba mainitud, siis on õigussüsteem, mille riigid on valinud enda vaidluste lahendamiseks, vabatahtlik. Riikide nõusolek enda allutamiseks kohtusüsteemile saab toimida erinevatel viisidel. Esiteks võib selleks olla vaidluste osapoolte vaheline kokkuleppe ehk kompromiss. See on sisuliselt leping ühe konkreetse olukorra ning probleemi lahendamise jaoks kohtus. Kuigi antud meetod oli Rahvusvahelise Kohtu algusaastatel ebapopulaarne, on see viimaste aastatega taas tuntust koguma hakanud. Nõusoleku saab anda ka läbi ratifitseeritud lepingu, mis sisaldab endas sätet viidates vaidlusele Rahvusvahelises Kohtus.⁴⁹ Selle kohase sätte leiab statuudi artiklist 37, mis ütleb, et kõigil juhtudel, mil kehtiv leping või konventsioon näeb ette vaidluse arutamise kohtus, mis pidi asutatama Rahvasteliidu poolt või Alalises Rahvusvahelises Kohtus, tuleb käesoleva statuudi poolte vaheline vaidlus anda arutamiseks Rahvusvahelisele Kohtule.⁵⁰ Autor on arvamisel, et kõnealune säte loob rahvusvahelisel maastikul olukorra, kus riikidel on võimalus eirata olukorda, kus ühe riigi käitumine võib teisele riigile kaasa tuua erinevaid probleeme. Kui olukorda lahendada ei soovita, siis Rahvusvahelisele Kohtule ja rahvusvahelisele õigusele ennast ei allutada.

Kolmas võimalus riikidel allutada oma vaidlused kohtu jurisdiktsioonile on läbi ühepoolse deklaratsiooni ehk *ipso facto*, mis on sätestatud Rahvusvahelise Kohtu Statuudi artiklis 2.⁵¹ Kui selline deklaratsioon on juba tehtud, siis ei ole antud riigi nõusolekut edaspidi tekkivate tülide lahendamiseks eraldi vaja taotleda. Seda meetodit on tihti nimetatud ka kohustuslikuks meetodiks, aga seda see siiski ei ole. Kuigi vaidluse tekkides ei ole riigi nõusolek lubamaks kohtul antud konflikti lahendada enam vajalik, on siiski eelnev nõusolek riigi poolt antud.⁵² Seega ei saa seda pidada kohustuslikuks vaidluste lahendamise meetodiks Rahvusvahelises Kohtus.

Vabatahtlik kohtualluvuse fenomen tuleneb otseselt riikide suveräänsusest. Algselt plaanis Juristide Komitee, kelle ülesandeks sai luua maailma kohtule tugev õigussüsteem, teha Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioon täielikult kohustuslikuks kõikidele riikidele. Vabatahtlik rahvusvaheline õigussüsteem loodi Teise maailmasõja võitjate poolt, et tagada enda suutlikkus

⁴⁸ ICJ 11.04.1949 Advisory Opinion, Reparations Of injuries Suffered In The Service Of The United Nation, p 180. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 15-16.

⁴⁹ Coleman, supra note 8, lk 8.

⁵⁰ RV Kohtu statuut, supra note 34, 10.04.2016, art 37.

⁵¹ Ibid, art 36, p 2.

⁵² Coleman, supra note 8, lk 9.

säilitada võime kontrollida enda rahvuslikke huve sõja järgses maailmas.⁵³ Vabatahtlikku jurisdiktsiooni on nimetatud ka Rahvusvahelise Kohtu kõige suurimaks nõrkuseks. Võib olla ei olegi see liialdus, sest kohtu toimimine sõltub täielikult riikide nõusolekust. Kui mitte ükski riik ei oleks nõus oma nõusolekut andma, siis peale nõuandvate arvamuste andmise ei oleks kohtul muud funktsiooni.⁵⁴ Paljud riigid ei olegi andnud oma nõusolekut ning mitte miski ei saa vältida riike tagasi võtma oma nõusolekut pärast deklaratsiooni jõustumist. On olnud palju juhtumeid, kus riigid on ennast küll Rahvusvahelise Kohtu statuudi artikli 36 punkt 2 alusel allutanud kohtu jurisdiktsioonile, aga ei ole kohtusse ilmunud. Taolisi juhtumeid võib leida mitmeid aastatest 1970 ja 1980.⁵⁵ Näiteks võib tuua Prantsusmaa *Nuclear Test*⁵⁶ kaasuse ning Iraani ja Ameerika Ühendriikide vahelise *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran*.⁵⁷ Väga tähtsates poliitilistes vaidlustes võib kohtusse mitte ilmumine olla riikidele parimaks võimaluseks, sest nad loodavad leida iseenda jaoks tunduvalt soodsama lahenduse puhtalt läbi poliitiliste lahenduste.⁵⁸ Autor on nõus väitega, mille kohaselt on Rahvusvahelise Kohtu vabatahtlik jurisdiktsioon tema suurimaks nõrkuseks. Kui rääkida siiski ÜRO-st kui suurest erinevate riikide huve silmas pidavast organisatsioonist, siis on paratamatu see, et nii palju, kui on erinevaid riike, siis on ka erinevaid arvamusi, seisukohti, soove ning sihtpunkte, kuhu soovitakse jõuda. Kui rahvusvahelises kogukonnas puudub nii öelda sunnimehhanism, mis riike suudaks ühise eesmärgi nimel endale allutada, siis võib tekkida olukord, kus iga riik astub oma eesmärgi suunas ning selle läbi kaoksid ära ühised püüdlused ning koostöövõimalused. Samuti võib see kergekäeliselt tekitada riikidele ka karistamatuse tunde, sest teades, et kui nad Rahvusvahelise Kohtule enda nõusolekut ei anna, ei ole kohtul õigus ka nende tekkida võivad probleemi menetluse võtta.

⁵³ Ibid, lk 9. Vt. ka Steinberg, H. The International Court of Justice in Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, Judicial Settlement of Disputes: International Court of Justice, Other Courts and Tribunals, Arbitration and Conciliation- An International Symposium 1947.

⁵⁴ Coleman, supra note 8, lk 9.

⁵⁵ Ibid, lk 10.

⁵⁶ ICJ 22.09.1995, Nuclear Test Case, New Zealand vs. France.

⁵⁷ ICJ 24.05.1980, Case Concerning Unisted Stated Diplomatic And Consular Staff in Tehran.

⁵⁸ Coleman, supra note 8, lk10.

1.2 Peamised allikad rahvusvahelises õiguses

Klassikalises rahvusvahelises õiguses valitses täielik lepinguvabadus. See tähendas eelkõige seda, et lepingu osapoolteks olnud riigid võisid kokku leppida ükskõik milles, ka tavaõiguse muutmises. Puudused lepingu objektis ei oleks seda takistanud. Sellel hetkel, ehk 19. sajandi lõpust kuni 20. sajandi keskpaigani võis rääkides täielikust dispositioonivabadusest. Mingeid õiguslikke ega moraalseid piiranguid ei eksisteerinud.⁵⁹ Juba ka *digestae*'des oli öeldud, et *ius publicum privatorum pactis mutari non potest*. Ehk mis tõlkes tähendab seda, et avalikku õigust ei tohiks eraisikute vaheliste lepingutega muuta. Küsimus oli selles, kas seda lauset võib niivõrd lihtsalt rahvusvahelises õiguses kasutada. Rahvusvahelisest õigusest rääkides ei tohi ära unustada, et tegu on äärmiselt omapärase õigusega. Selles ei tunta õiguse kohustuslikku rakendamist.⁶⁰

Rahvusvaheliste kohustuste peamiseks allikaks on rahvusvahelised lepingud, aga ka *jus cogens* ning *erga omnes* õigused ja õiguse üldpõhimõtted. Nendele lisaks võivad rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse aluseks olla nende otsustusprotsessis vastu võetavad riigiülesed õigusaktid.⁶¹ *Erga omnes* kohustused defineeriti Rahvusvahelise Kohtu poolt 5. veebruaril 1970 aastal. Seda kaasuses *Barcelona Traction; Light and Power Company*.⁶²

Erga omnes kohustused tulenevad üldjuhul *jus cogens*'i normidest, kuidas seda mitte alati.⁶³ Riikidel on võimalus astuda välja *erga omnes* eeskirjadest juhul, kui need ei ole samaaegselt ka *jus cogens*'i reeglid.⁶⁴ *Jus Cogens*'i mõiste seletati lahti 1969 aastal Viini Lepinguõiguse Konventsioonis. Selle artikkel 45 kohaselt on leping tühine, kui see on vastuolus teise rahvusvahelise normiga, millest kõrvale kaldumine on lubamatu ja mida võib muuta ainult teise rahvusvahelise õiguse üldnormiga, millel on sama iseloom.⁶⁵ Peamised rahvusvahelise õiguse

⁵⁹ Uibopuu, H-J. *Jus Cogens: tänapäeva rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud norm või heatahtlik soovitus*. *Juridica* IV 2005, lk 273-286, lk 273.

⁶⁰ *Ibid*, lk 274.

⁶¹ Erne, J. Riigi pädevuse omistamine rahvusvaheliste organisatsioonide kohustuste alusena. *Acta Societatis Martensis*: 2007/2008, lk 121-142, lk 134. Vt. ka Hannikainen, L. *Peremptory norms (jus cogens) in international law*. Helsinki, Finnish Lawyers' Publishing Company 1988.

⁶² Susi, M. Doktoritöö, *Õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 13 Euroopa Inimõiguste Kohtu dunaamilises käsitluses*, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2008, lk 29. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 17.

⁶³ Byers, M. *Custom. Power and Power of Rules*. London, Cambridge University Press 1999, lk 196. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 17.

⁶⁴ *Ibid*, lk 201.

⁶⁵ Vienna Convention of the Law of the Treaties, No. 18232, 1969, art. 53. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 17.

põhimõtted tulenevad *jus cogens*'ist, need on tavaõiguse normid, mida ei saa lepinguga tühistada.⁶⁶

Heaks näiteks võiks olla orjuse ja orjakauplemise keeld, mis on üks rahvusvahelistest õigusnormidest ning vastab *Jus Cogens*'i põhimõtetele. Ajaloolises arengus tähendas orjus seda, et alates 16. sajandist ei võinud sõjavange enam hukata. Selle asemel saadeti nad orjusesse. Aastal 1926 võeti Rahvasteliidu poolt vastu rahvusvaheline konventsioon orjapidamise kohta. See defineeris esimest korda rahvusvahelise õiguse tasandil orjuse ja orjakauplemise.⁶⁷ Just antud orjapidamise keeld iseloomustab hästi *jus cogens*'i norme, sest praktikas ei ole mõeldav olukord, kus kaks riiki lepivad kokku, et üks tarnib teisele nais- või lapstööjõudu vastu nende enda tahtmist.⁶⁸

Teiseks heaks näiteks võib tuua genotsiidi keelamise. Genotsiid tähendab elanikkonna täielikku või osalist hävitamist kas rassilistel, usulistel, rahvuslikel või muudel põhjustel.⁶⁹ See on rahvusvahelise õiguse seisukohalt kuritegu, mis on vastuolus ÜRO vaimsuse ja eesmärkidega ning on tsiviliseeritud maailma poolt hukka mõistetud.⁷⁰ Mitte ükski riik ei põhjenda meetmeid vähemusrahva vastu vaid sellega, et teeb omal maal seda, mida soovib. Genotsiidi konventsiooni peamine eesmärk oli ära hoida Teise maailmasõja koledusi. Seejuures võeti kasutusele ka Nürnbergi sõjatribunali kohtuotsused, kus genotsiid defineeriti. Selle konventsiooni üks tugevamaid külgi oli see, et genotsiidi nimetati otseselt rahvusvahelisest õigusest tulenevaks kuriteoks ja mitte kuriteoks rahvusvahelise õiguse vastu. Konventsiooni suureks eeliseks on ka see, et vaidlused, mis tekivad konventsiooni rakendamisel, alluvad Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioonile. Mainimata ei saa jätta suurt sammu, mida konventsioon endaga kaasa tõi. See seisneb eelkõige selles, et pandi alus põhimõttele, mille kohaselt kriminaalvastutus ei baseerunud ainult siseriiklikul, vaid ka rahvusvahelisel õigusel.⁷¹

1970. aastal kinnitas Rahvusvaheline Kohus, et eksisteerivad ka *erga omnes* kohustused, mille rikkumise puhul võib igal maailma riigil olla õiguslik huvi õigusrikkujate vastutusele võtmises.⁷² Peab ära mainima selle, et ei ole ühtegi kohtuasja, kus Rahvusvaheline Kohus oleks sellise nõude lubatavust selgelt kinnitanud. Rahvusvahelise Õiguse Komisjon on välja töötanud riikide vastutuse artiklite eelnõus, mis sätestab, et *erga omnes* kohustuste rikkumise korral on ükskõik

⁶⁶ Brownlie, I. Principles of public international law. Oxford, Clarendon press 1979, lk 513. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 17.

⁶⁷ Uibopuu, supra note 59, lk 276. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 18.

⁶⁸ Ibid, lk 277. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 18.

⁶⁹ Ibid, lk 278-279.

⁷⁰ Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon, RT II 1994, 27, 103, 19.01.1992.

⁷¹ Uibopuu, supra note 59, lk 278-279.

⁷² ICJ 05.02.1970, Case Concerning The Barcelona Traction, Light and power company, *Belgium vs Spain*, limited, p 62. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 18.

millisel riigil õigus esitada kannatanud riigi asemel kohtusse kaebus.⁷³ *Erga omnes* kannavad suurt rolli ka tänapäevases rahvusvahelises humanitaarõiguses.⁷⁴

Kui rääkida kohustustest rahvusvahelises õiguses, siis on vajalik välja tuua ka *Lotuse* kaasus. S. S *Lotuse* kaasuses 1927 aastal esitati Rahvusvahelisele Kohtule küsimused, kas Türgi on käitunud vastuolus Lausanne'i konventsiooni artikliga 15, mis käsitles elanike ja ettevõtete jurisdiktsioone, ning on tegutsenud ka vastuolus rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtetega?⁷⁵

Nimelt toimus 02. augustil 1926. aastal avamerel kokkupõrge Prantsuse aurulaev *Lotus*'e ning Türgi aurulaeva *Boz- Kourti* vahel. Alaline Rahvusvaheline Kohus leidis S.S *Lotus*'e kaasuses, et riigi pädevust kehtestada õigusnorme ning nõuda nende täitmist ka väljaspool on territooriumi, piiravad üksnes selged keelavad rahvusvahelise õiguse normid.⁷⁶ Antud kaasus pani rahvusvahelisse õigusesse aluse nii nimetatud *Lotuse* põhimõttele, mille kohaselt kõik, mis pole rahvusvahelises õiguses *expressis verbis* keelatud, on lubatud.⁷⁷

⁷³ Tedet, M. Diplomaatiline kaitse rahvusvahelises õiguses: olemused, teostamine ja piirangud. *Juridica* III 2007, lk 199-207, lk 207. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 18

⁷⁴ Roger, M. Riigi rahvusvaheline vastutus erga omnes kohustuste rikkumise eest. *Juridica* IV 2001, lk 422-431, lk 425.

⁷⁵ Lausanne konverents (Lausanne Conference) toimus Šveitsis 1922-1923, et lahendada Lähis- Ida probleem pärast ebaõnnestunud imperialistlikku sekkumist Türgis. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 18

⁷⁶ Liivoja, R. Eesti Karistusõiguslik jurisdiktsioon reisiparvlaeva Estonia haurahu häiriva tegevuse üle. *Acta Societatis Martensis* 2004, lk 108-120, lk 111. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 19.

⁷⁷ PCIJ, 7.09.1927, The Case of the S.S „*Lotus*“. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 19.

2. Rahvusvahelise Kohtu poolt praktiseeritav nõuandev arvamused

Rahvusvahelise Kohtu statuudi kohaselt saavad kohtuasja osapoolteks olla vaid riigid, seega puudub rahvusvahelistel organisatsioonidel ligipääs kohtule.⁷⁸ Sellegi poolest on olemas üks ainulaadne menetluse liik, mis võimaldab Peaassambleel, Julgeolekunõukogul ning Peaassamblee volitusel ka teistel ÜRO peaorganitel ja spetsialiseeritud asutustel esitada kohtule õiguslikke küsimusi nõuandva arvamuse saamiseks.⁷⁹ Täpsustatud ei ole aga asjaolu, kas seda volitust saab esitada ainult ühe konkreetse nõuandva arvamuse esitamiseks, või võib seda anda automaatselt ka kõikidele teistele, tulevikus ette tulevatele juhtumitele, kus kohtu arvamust soovitakse saada. Praktika on näidanud, et organisatsioonid, peale kohtu sekretariaadi on endale selle õiguse saanud.⁸⁰ Arutusel on olnud see, kas ka riikidel võiks olla õigus esitada kohtule nõuandva arvamuse saamiseks palve, kuid siiani ei ole see poolehoidu leidnud. Töö autori arvates on tegu kindlasti õige otsusega, sest riikidel on hagi esitamise õigus kohtusse, mis eristab neid selgelt rahvusvahelistest organisatsioonidest. Seega võiks need kaks erinevat menetluse liiki jääda ka võimaluseks erinevatele õiguse subjektidele.

Alates 1947. aastast on Rahvusvaheline Kohus välja andnud 23 nõuandvat arvamust.⁸¹ Kohtu poolt antud nõuandvate arvamuse ning kohtulahendite hulka ei saa muidugi võrrelda, kuid aeg on näidanud seda, et nõuandva arvamuse taotlusi esitatakse üha rohkem ning nõudlus nende järele suureneb. Loomulik on ka see, et nõuandvate arvamuste taotluste hulk sõltub suuresti ka paljudest erinevatest teguritest. Näiteks majanduslikult keerulisel ajal tekib riigis palju vastuolusid erinevates valdkondades, mis suurendab ka nõuandvate arvamuste taotluste hulka, samamoodi nagu ka kohtusse antavate hagide hulka.⁸²

Rahvusvahelise Kohtu statuuti loodi nõuandva arvamuse taotluse esitamise võimalus 17. detsembril 1982 aastal.⁸³ Selle põhiliseks funktsiooniks on ÜRO organite abistamine ja nende juriidilise nõu andmine.⁸⁴ Kohtul on väga lai pädevus otsustamiseks, millise probleemi kohta anda nõuandvaid arvamusi ning millise kohta mitte. On olemas ka teatud piirangud, mis sõltuvad

⁷⁸ RV Kohtu statuut, supra note 34, 16.04.2016, art 34, p 1. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 20.

⁷⁹ Värk, R. Sissejuhatus rahvusvahelisse õigusesse. Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus 2005, lk 141-142. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 20.

⁸⁰ Hambro, E. Jurisdiction in advisory cases. Boston, Leiden 1950, lk 191-207, lk 192. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 20.

⁸¹ ICJ website, supra note 25.

⁸² Field, O. P. The advisory opinion- An analysis. Indiana Law Journal 1949, lk 203-231, lk 205. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 20

⁸³ Syracuse. J Int'L & Com. Recent Developments, A nascent proposal for expanding the advisory opinion jurisdiction of the International Court of Justice. Surface 1983, lk 215-226, lk 215. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 21

⁸⁴ Aljaghob, supra note 5, lk 240. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 21.

sellest, kes antud arvamust saada soovib.⁸⁵ Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee võivad nõuandvat arvamust küsida „mistahes juriidilise probleemi“ kohta. Teised organisatsioonid võivad taotluse esitada kohtule Peaassamblee volitusel, või ainult nende teatud küsimuste kohta, mis tulenevad nende tegevusest.⁸⁶ Kui nõuandva arvamuse saamiseks esitatud taotlused tuleb mingi teise organi poolt kui seda on Peaassamblee või Julgeolekunõukogu, uurib kohus erilise hoolega just seda, kas antud probleem on juriidilist laadi, sest enne kõike on vajalik selgeks teha, kas antud organ on pädev antud küsimust esitama.⁸⁷

Nõuandvad arvamused on soovitusliku iseloomuga ning seega ei ole nad osapooltele õiguslikult siduvad. Selle nõuande saanud küsija võib selle järgi talitada, kuid võib ka mitte. Üldreegel on aga see, et nõuandvasse arvamusse suhtutakse austusega ning seda järgitakse.⁸⁸ Nõuandva arvamuse andmisel lähtutakse samuti rahvusvahelisest õigusest ning rahvusvahelistest tavadest nagu seda tehakse ka otsuseid andes. Need arvamused ei põhine pelgalt kohtunike enda veendumustel või sisetundel. Sellest tulenevalt on igati loomulik ka asjaolu, et nendesse suhtutakse austusega ning neid järgitakse. Kindlasti on üheks suureks eeliseks nõuandvale arvamusele ka teiste riikide pahameel selle mitte järgimisel. Mis tähendab, et kui tekib olukord, kus arvamuse saanud riik seda ei austa, võib selline käitumine tekitada teistes liikmesriikidest tugeva negatiivse reaktsiooni, mis omakorda võib kõvasti kahjustada riikide omavahelisi poliitilisi suhteid.

Nõuandva arvamuse andmine võeti kiiresti omaks Rahvasteliidu riikide poolt, kuid selle töösse viimisesse suhtuti skeptiliselt.⁸⁹ Rääkides aga nõuandva arvamuse juriidilisest mitte siduvusest, siis peab kindlasti välja tooma ka asjaolu, et antud protseduurile on iseloomulik olukord, kus organisatsioon, kes esitab kohtule oma küsimuse, lükkab oma tegevuse edasi selle ajani, mil kohus on oma arvamuse esitanud.⁹⁰ Seega talitatakse nõuandva arvamuse järgi ning selle efektiivsus sõltub organisatsioonist endast.⁹¹ Kindlasti on see nõuandvale arvamuse suureks tunnustuseks, sest näitab selgelt seda, et selle suhtutakse tõsiselt ning seda ei peeta pelgalt formaalsuseks.

⁸⁵ Thirlway H. *Advisory opinions*. Max Planck Institute for Comparative Public Law And International Law, Heidelberg And Oxford University Press 2011, lk 1-10, lk 4-5. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 21.

⁸⁶ RV Kohtu Statuut, supra note 34, 19.04.2016, art 96.

⁸⁷ S. Rosenne. *The law and practice of the International Court of Justice*. Martinus Nijhoff Publishers 1920-1996, lk 986-987. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 21.

⁸⁸ Värk, (2005), supra note 79, lk 142. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 21.

⁸⁹ Aljaghob, supra note 5, lk 12. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 36.

⁹⁰ Reisman, M. *Acceleratoin advisory opinion; Critique and Proposal*. *American Journal of International Law* 1947, lk 648-671, lk 650. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 37.

⁹¹ *Ibid*, lk 653. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 37.

Autori arvates on peaks selline tunnustus olema igale Rahvusvahelise Kohtu poolt antud nõuandvale arvamusele iseloomulik, sest see tuleb ÜRO peamise juriidilise organi poolt ning oleks sobimatu olukord, kus arvamust küsinud organisatsioon peaks antud väljundit enda jaoks sobimatuks ning ei võtaks seda enda jaoks siduvana. Selline käitumine vähendaks kindlasti kohtu autoriteeti mitte ainult konkreetsetes lahendatavas küsimuses, millele järgnenud arvamust ei võeta kuulda, vaid hoopis laiemas mastaabis. Kui mõelda olukorrale, kus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kõige tähtsama juriidilise organi väljastatud arvamus võiks jääda vastukajata, või võiks sellest äärmise kergekäelisusega lihtsalt mööda vaadata, siis lõhestaks see autori arvates kogu organisatsiooni tervikuna. Hetkel on Rahvusvaheline Kohus kogu maailma jaoks justkui garantiiks, et tekkida võivate pingeliste olukordade jaoks on Rahvusvahelisel Kohtul võimalik probleemid lahendada juriidiliselt ning mitte läbi relvakonfliktide. Kui peaks tekkima situatsioon, kus kohus ei oleks enam autoriteet, vaid lihtsalt ÜRO üks organitest, kellel puudub õigusjõud, siis looks see suure tõenäosusega kogu maailmas äärmiselt pingelise olukorra, sest kontroll riikide tegude üle puuduks ning riikide vahelised suhteid ei reguleeriks mitte miski.

2.1 Nõuandva arvamuse menetluslik käik

Laiemalt tuntakse kahte erinevat liiki nõuandvaid arvamusi. Esiteks need, mida Rahvaste Liidu Paktis tunti kui „vaidlust“ ehk see on seotud üldjuhul teatud riikide vahelise probleemiga. Teine viitab pigem „küsimusele“ ehk soovitakse saada kohtult tõlgendust või selgitust teatud probleemi kohta. Üldiselt ollakse seisukohal, et vaidlus tähendab konflikti kahe või enama osapoole vahel. Samuti ka erimeelsust teatud fakti, seaduse või poliitiliste huvide seisukohalt. Kui kohtul palutakse anda nõuandev arvamus kas konkreetse konflikti kohta kahe riigi vahel, või palutakse tõlgendada seadust, siis näeb antud protseduur enamjaolt välja täpselt samasugune nagu kohtuistung.⁹²

Selleks, et avaneks võimalus esitada taotlus nõuandva arvamuse saamiseks, peab eelnevalt olema täidetud kaks juriidilist tingimust.

1. Taotluse peab vastu võtma selleks volitatud asutus;⁹³
2. Nõuandev arvamus peab olema seotud „õigusliku küsimusega“ rahvusvahelise õiguse tähenduses.⁹⁴

⁹² Hambro, E. The Authority Of The Advisory Opinion Of The International Court of Justice. Cambridge University Press 1945, lk 2-22, lk 8 Vt. ka supra note 4, Algma, lk 24.

⁹³ Aljaghob, supra note 5, lk 39. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 24.

Kohtu protseduur nõuandva arvamuse osas põhineb kohtuliku menetluse reeglitel, erinevus on siiski selles, et osapoolte kohalolek ei ole vajalik.⁹⁵ Antud aspekt teeb nii nõuandva arvamuse andmise protseduuri kui ka kohtuotsuse tegemise kiiremaks ja sujuvamaks.

Taotluse algatamiseks tuleb kohtule esitada kirjalik palve, mis peab endas sisaldama kindalt formuleeritud õiguslikku küsimust. Koos probleeme tekitava küsimusega on juurde vajalik lisada veel tõendusmaterjalid ning erinevad menetlusküsimused, mis võivad antud probleemiga seotud olla. Seejärel koostab kohtu sekretär viivitamatult nimekirja kõikidest riikidest ja organisatsioonidest, kes võivad omada asjakohast informatsiooni kohtule esitatud küsimuse osas. Kohtu president määrab peale seda tähtaja, mis aja jooksul võivad kohtu poolt kindlaks määratud riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid esitada kirjalikult oma seisukoha esitatud küsimuses. Nõuandvat arvamust tehes peab kohus endiselt järgima oma funktsiooni õiguslikku iseloomu ning ei või eirata põhimõtteid, millest ta juhindub ka kohtuotsuseid tehes.⁹⁶ Seega on kohtul endiselt kohustus lähtuda rahvusvahelisest õigusest ning õigluse üldpõhimõtetest täpselt samamoodi nagu ta teeb seda kohtuotsuseid tehes. Kohtul on õigus ka nõuandva arvamuse andmisest loobuda juhul, kui ta peaks antud reegleid rikkuma või kui küsimus ei ole õiguslikku laadi.⁹⁷

Üks tähtsamaid põhimõtteid, millele kohus nõuandvaid arvamusi andes toetub, on *audiatur et altera pars*. See põhimõte väljendub selles, et kohus ei saa anda nõuandva arvamust juhul, kui see puudutab kahte või enam riiki. Selleks, et taolist olukorda lahendada, tuleb kõikidel kõnealustel riikidel allutada ennast Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioonile ning lahendada küsimus kohtuistungiga.⁹⁸ Kohtuasjas *Eastern Carelia*⁹⁹ keeldus Alaline Rahvusvaheline Kohus andma nõuandvat arvamust, mille taotlus tuli Rahvasteliidu Nõukogult. Küsimus puudutas Ida-Karjala probleemi Soome ja Nõukogude Liidu vahel. Probleem tekkis seoses sellega, et rahvast ja riike puudutavaid küsimusi peaks kohus lahendada ilma poolte nõusolekuta. Antud asjas leidis kohus, et see oleks lubamatu.¹⁰⁰ Kuigi oli selge, et antud asjas oleks kohtul tulnud anda vaid oma arvamus, mitte langetada otsus, leidis kohus siiski, et ta ei tohi kõrvale kalduda oma kohtulikest põhimõtetest.¹⁰¹ Põhjuseks, et ka nõuandvatel arvamustel on oma pretsedendiõigus ning kohus viitab oma varasematele arvamustele, siis on see arvamus ka ilmselt alustalaks

⁹⁴ Ibid, lk 240.

⁹⁵ Värk (2005), supra note 79 lk 142. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 24.

⁹⁶ RV Kohtu statuut, supra note 34, 19.04.2016, art 65-68. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

⁹⁷ Värk (2005), supra note 79, lk 142. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

⁹⁸ Rosenne, supra note 87, lk 1015. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

⁹⁹ ICJ 23.07.1923, Advisory opinion, Status of Eastern Carelia, p 28. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

¹⁰⁰ Hambro (1950), supra note 80, lk 201. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

¹⁰¹ Ibid, lk 201-202. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 25.

tulevikus tekkida võivatele samalaadsetele küsimustele. Kuigi nõuandvate arvamuste üheks suureks eeliseks ongi just see, et osapoolte eelnevate nõusolekut vaja ei ole, on kohus siinkohal teinud siiski tähtsa otsuse ning niivõrd tundlikku teemat ilma poolte nõusolekuta ei olnud nõus arutama.

2.2 Nõuandva arvamuse õiguslik sisu

Nõuandev arvamus on suureks abiks ÜRO organitele ning lihtsustab mitmetes aspektides nende tööd. See on mugav viis kohtu poole pöördumiseks ning mitmetes küsimustes selguse toomiseks. Ometigi ei tohi ära unustada ühte aspekti, mis seab nõuandvale arvamuse tugevad piirid. Nimelt peab kohtule esitatava probleemi sisu olema õiguslik, mis tähendab, et selle väljund ei tohiks olla poliitilist laadi. Poliitilisi ja juriidilisi küsimusi võib tihti olla üksteisest äärmiselt keeruline eristada. Võiks ju eeldada, et juriidiline küsimus on miski, millele leiab vastuse seadusest, eeskirjast, konventsioonist või mõnest lepingust. Poliitiline küsimus võiks esmapilgul tunduda midagi, millele leitakse vastus pigem läbi läbirääkimiste ning kokkulepete. Ometigi on need lahterdused iseloomulikud mõlemale, nii poliitilisele kui ka õiguslikule küsimusele. Esile võib kerkida poliitiline probleem, millele leiame vastuse seadusest ning juriidiline probleem, millele tuleb lahendus läbirääkimiste käigus. Seega on piirjoone tõmbamine nende kahe vahele äärmiselt keeruline.

Palju on arutletud selle üle, et kui kohtule esitatav küsimus on pigem poliitiline kui juriidiline, kas sellisel juhul tuleks kohtul jääda erapooletuks ning arvamuse andmisest keelduda? Kohus on teinud otsuse, mis ütleb, et küsimus on juriidilist laadi kui see tõstatab probleemi rahvusvahelise õiguse koha pealt. Sellisel juhul ei ole kaalukaasiks ka see, kui küsimus sisaldab endas poliitilisi elemente.¹⁰² Õiguslik küsimus võib tuleneda rahvusvahelisest õigusest endast, olla seotud mingi ajaloolise sündmusega, millele on omistatud õiguslikku tunnustust, või tuleneda menetlusest, mille osapoolteks on rahvusvaheline organisatsioon. Kuigi Rahvusvahelise Kohtu Statuut näeb ette, et kohus võib anda nõuandvaid arvamusi vaid õigusliku küsimuse kohta, siis ei mõjuta kohtu pädevust arvamusi andmaks ka need küsimused, mis sisaldavad endas poliitilisi aspekte või on varasemalt üles tõstatatud poliitilises kontekstis.¹⁰³ Sellised küsimusi analüüsib autor töö kolmandas peatükis, mis puudutavad kolme väga suurt avalikku huvi pälvinud nõuandvat

¹⁰² ICJ 9.07.2003, Advisory opinion, Legal Consequences of A Wall In The Occupied Palestinian Territory. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 26.

¹⁰³ Thrilway, supra note 85, lk 4-5. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 26.

arvamust. Nagu ka eelpool mainitud, siis on äärmiselt keeruline kui mitte võimatu väita, et mingi Rahvusvahelisele Kohtule esitatud küsimus on kas täiekult poliitiline või puhtalt õiguslik. Autor toonitab just eelkõige rahvusvahelises temaatikas üles kerkivaid küsimusi ning seda põhjusel, et rahvusvahelises õiguses on poliitika ja õigus omavahel tunduvalt rohkem seotud kui siseriiklikus õiguses. Ka kohtunik Weeramantry on oma arvamustes olnud seisukohal, kohtule esitatud juriidilises küsimuses võib olla elemente, mis on samal ajal mõne teise ÜRO organi poliitiliseks probleemiks.¹⁰⁴

Palju on juureldud selle üle, kas nõuandvaid arvamusi tohib anda ka sellistele küsimustele, mis on suunatud teatud faktide tuvastamisele. Sellega oli palju poleemikat just eelkõige selle tõttu, et faktide tuvastamine on kohtu otsene ülesanne.¹⁰⁵ Kui kohtuotsused on osapooltele kohustuslikud, siis nagu ka eelpool mainitud, nõuandva arvamuse väljund seda ei ole. See omakorda tõstataks mitmeid probleeme. Kui kohus tuvastaks oma nõuandvas arvamuses teatud fakti olemasolu ning leiaks, et antud fakt on vastuolus rahvusvahelise õigusega, siis puudub tal tegelikult igasugune õigus seda kuidagi praktiliselt rakendada.¹⁰⁶ Põhiline rahvusvahelise õiguse probleem seisneb rahvusvahelise õiguse subjektides. Ehk kohtul puudub igasugune õigusjõud või sunnimehhanism ilma poolte eelneva nõusoleku andmiseta. Nõuandva arvamuse puhul sõltub selle järgimine arvamuse saanute vabast tahtest, aga sama võib kaudselt öelda ka kohtuotsuste kohta. Kui osapooled oma eelnevat nõusolekut asja arutamiseks kohtule ei anna, siis ei ole kohtul õigus ka asja arutada, mis tähendab, et olemasolev probleem võib jääda lihtsalt lahendusetu.

See tähendab, et osapooled saavad ise vabalt valida, kas talitavad antud nõuande järgi või mitte.¹⁰⁷ Rahvusvaheline Alaline Kohus ütles *Eastern Carelia* kaasuse puhul, et see ei ole tegelikult absoluutne reegel, et nõuandvates arvamustes ei tohiks kohtult paluda mingi kindla fakti olemasolu tuvastamist. Kuigi märkis ära ka selle, et tavapärastest tingimustes oleks otstarbekas, et faktid, mille kohta nõuandvat arvamust soovitakse, ei oleks omavahel vastuolus.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Coleman, supra note 8. Vt. ka, ICJ 27.02.1998, judgment, Lockerbie Case .

¹⁰⁵ Rosenne, supra note 87, lk 992. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 27.

¹⁰⁶ Algma, supra note 33, lk 27.

¹⁰⁷ Ibid, lk 27.

¹⁰⁸ Supra note 99, p 34. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 27

2.3 Nõuandva arvamuse menetluslikud aspektid

Nõuandva arvamuse andmise protsessi investeeritakse palju raha ning vaeva. Poliitilised jõud, kes on nõuandva arvamuse taotluse taga, väärtustavad seda ajaga üha enam, mõned valitsused saadavad ka advokaadid ennast esindama. See annab omakorda suure tunnustuse nõuandvale arvamusele ja on tunnistuseks sellele, kui palju investeeritakse selle arvamuse saamise protsessi.¹⁰⁹

Kui öelda, et antud menetluslik väljund, mis on antud väljapaistvate kohtunike poolt maailma kõige peamisest õigussüsteemist lähtudes, on tühine, siis õhnestab see väga tugevalt rahvusvahelist õigust. Selline protsess peaks omama märksa suuremat tähtsust kui pelgalt nõuandvat ning see peaks mängima veelgi suuremat rolli rahvusvahelise õiguse arengus.¹¹⁰

Läbi aegade on olnud probleemiks pikk menetlemise aeg kohtutes. Hagi esitamisest kuni otsuse tegemiseni võib minna aasta, vahel ka aastakümneid. Nõuandva arvamuse üks suurimad eelised kohtuotsuse ees ongi selle menetlemise kiirus. Keskmine menetlemise aeg on umbes 30 päeva alates kõigi materjalide ja kommentaaride laekumisest. Kui seda aspekti pidada kaalukaks, siis ei ole mingit kahtlust, et nõuandval arvamusel on kohtuotsuse ees kanda suur eelis.¹¹¹ See, kui kiiresti kohus oma arvamuse annab, ei sõltu seda palunud ÜRO organist või organisatsioonist, vaid kohtust endast. Kohtul ei ole midagi, mis kohustaks neid oma toiminguid kiirendama, kui seda soovitaks.¹¹²

Rahvusvaheline Kohus koosneb viieteistkümnest kohtunikust. Selleks, et anda nõuandev arvamus, on kõikide kohtunike kohalolek vajalik. Välja arvatud juhul, kui see ei ole selgesõnaliselt sätestatud või kui mõni kohtunik on määratud *ad hoc*.¹¹³ Kohtu Põhikirja artikli 31 punktide 2 ja 3 kohaselt võib riik, kes pöördub Rahvusvahelisse Kohtusse ning kes ei oma kohtuistungil kohtunikku, kes oleks tema päritoluriigist, võib endale valida *ad hoc* kohtuniku selle konkreetse kohtuistungil lahendamise ajaks. Need kohtunikud on kohustatud andma sama ametivande, mille annavad teised kohtunikud ning neil on õigus võtta osa igast arutlusest, mis antud istungit puudutavad.¹¹⁴

¹⁰⁹ Falk, R. The Kosovo Advisory opinion: Conflict, Resolution and Precedent. The American Journal of International Law 2011, lk 50-60, lk 52.

¹¹⁰ Ibid, lk, 52.

¹¹¹ Field, supra note 82, lk 206. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 28.

¹¹² Reisman, supra note 90, lk 660. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 28.

¹¹³ RV Kohtu statuut, supra note 34, 19.04.2016, art 31, p 2-3. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 33.

¹¹⁴ ICJ website, Judges ad hoc. www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=5 (20.04.2016). Vt. ka supra note 4, Algma, lk 33.

Ad hoc kohtunike lubamine Rahvusvahelisse Kohtusse on väga paljudel juhtudel tekitanud kahtlusi. Ollakse seisukohal, et need kohtunikud võivad tihti käituda pigem advokaatidena neid valinud riikidele. Teisest küljest võib seda ette heita ka paljudele teistele kohtunikele. Kaasusest nähtub, et väga vähe on erandeid, kus on vastuhäätetatud enamushäältele ja ei ole oldud selle riigi poolt, kust nad valiti.¹¹⁵ Teisalt ollakse aga jällegi seisukohal, et *ad hoc* kohtunike lubamine kohtusse on vägagi positiivne, sest valitud kohtunik võib vaidluse osapoole seisukohtadega olla paremini kursis kui nii mõnigi teine kohtunik.¹¹⁶

Nagu ka eelpool mainitud, siis on ühe nõuandva arvamuse andmiseks vaja mitut kohtunikku. Nõuandvate arvamuste andmisel on kohtunikud olnud märkimisväärselt vähem eriarvamustel kui otsuste tegemisel. Selles pole muidugi midagi üllatavat, sest nõuandva arvamuse menetluses puudub asjaosaliste kohalolek kohtusaalis ning kohtunikel lasub ka väiksem vastutus tekkivate pretsedentide pärast.¹¹⁷ Seda ka eelkõige selle tõttu, et nõuandvaid arvamusi annavad „kohtunikud“ kuid kohtuotsuseid väljastab „kohus“.¹¹⁸ Siinkohal väidab autor, et väide, mille kohaselt lasub kohtul nõuandvaid arvamusi andes väiksem vastutus tekkivate pretsedentide pärast, on väär. Seda eelkõige põhjusel, et nõuandvaid arvamusi on alati saatnud väga suur tagasiside ning vastukaja ja kuna need põhinevad täpselt samadel allikatel ja rahvusvahelisel õigusel, mis otsusedki, siis kujundab Rahvusvaheline Kohus nendega otseselt rahvusvahelist õigust ja suhteid riikide vahel. Rahvusvahelist õigust kujundab kohus nendega seetõttu, et nagu ka juba mainitud, siis on nõuandvatel arvamustel samuti oma pretsedendiõigus ning kohus viitab oma eelnevatele arvamustele täpselt samamoodi nagu ka enda otsustele. Seega ei saa kindlasti väita, et nõuandvate arvamustega oleks kohtul kanda väiksem vastutus.

Väidetakse ka, et nõuandvad arvamused on vähem tähtsad, sest põhinevad kohtunike enda arvamusel ning nii öelda sisetundel. Kuna arvamustel puudub juriidiliselt siduv element, siis on võimalik sellest ka kui millestki kohustuslikust mööda vaadata. Praktikast on seda siiski ette tulnud väga vähe. Nõuandev arvamus põhineb siiski rahvusvahelisel õigusel ning nad seovad endas kõike seda sama, mida otsusedki. Enamus küsinutes nõustuvad selle väitega, et nõuandva arvamuse juriidiline mittesiduvus on vaid formaalsus.

Seda kõike arvesse võttes on loogiline, et kohtuotsustes on kohtunike erimeelsusi ette tulnud tunduvalt rohkem kui nõuandvates arvamustes. Samas ei saa ka vähendada nõuandvate arvamuse

¹¹⁵ Aljaghob, supra note 5, lk 127. Vt. ka Oellers- Frahm, K. International Court of Justice, in Bernhardt, R (ed), Encyclopedia of Public International Law, North- Holland: Elsvier 1995, lk1088. Vt. ka Shigeru, O. The International Court of Justice Viewed from the Bench 1976-1993, lk 115. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 34.

¹¹⁶ ICJ website, supra note 114. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 34.

¹¹⁷ Field, supra note 82, lk 216.

¹¹⁸ Ibid, lk 213.

tähtsust pretsedentidena. Nendest lähtuvad nii kohtud kui ka laiem üldsus. Neid kasutatakse, nendele viidatakse ning neid arvestatakse.¹¹⁹

Rahvusvahelisel Kohtul on ka suur kaalutusõigus otsustamiseks, millised nõuandva arvamuse taotlused rahuldada ning millised mitte.¹²⁰ Kohus lahendab osapoolte vahel tekkinud probleeme lähtuvalt rahvusvahelisest õigusest ning õigluse üldpõhimõtetest.¹²¹ Kaalutusõigusel ja õigusel iseseisvalt otsustada, mille vastata ning millele mitte, omab väga suurt tähtsust just siis, kui rääkida õigluse põhimõtetest. *Western Sahara* kaasuse puhul lähtub kohus just eelkõige õigluse põhimõtetest, kui jättis arvamuse andmata, sest leidis, et juhul, kui probleem puudutab riigi territooriumi ning vaidlust kahe osapoolte vahel, siis ei ole kohus pädev seda arutama ilma poolte nõusolekuta.¹²²

Paljud autorid on oma seisukohtadega vähendanud nõuandva arvamuse rolli, põhjendades seda just tema soovitusliku iseloomuga. Kohtunik Bennouna andis nõuandvale arvamusele väga küünilise kriitika, ning ütles, et selle väljund ei ole mitte midagi rohkemat, kui lihtsalt „vaht.“¹²³ Tõsi on see, et nõuandvad arvamused ei saa lahendada riikide vahelisi vaidlusi, aga juriidilise nõu saamiseks ei ole paremat ega kõrgemat juriidilist organit rahvusvahelisel tasandil kui Rahvusvaheline Kohus.¹²⁴

Kuigi nõuandva arvamuse väljund ei ole osapooltele kohustuslikuks täitmiseks, siis on siiski olemas teatud olukorrad, kus nõuandev aramus võib täita märksa suuremaid rolle. Need ei ole küll ette nähtud ÜRO põhikirjas või Rahvusvahelise Kohtu Statuudis, kuid võivad olla näiteks kokku lepitud erinevate ÜRO organite poolt. Nende kokkulepete kohaselt võib nõuandev aramus lahendada vaidluseid nende osapoolte vahel, et antud kokkuleppe on varasemalt sõlminud. Sarnaseid sätteid võib leida ÜRO peakorteri ning teiste erinevate organisatsioonide ning riikide vahelistest kokkulepetest, kelle territooriumil nad tegutsevad.¹²⁵ See tähendabki, et sellistes olukordades peavad osapooled nõuandvat arvamust enda jaoks siduvaks ning võtavad seda võrdsena otsusega.¹²⁶ Autori arvates on see üks märkimisväärsemaid aspekte kui rääkida

¹¹⁹ Ibid, lk 216.

¹²⁰ Hambro (1945), supra note 92, lk 11. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 29.

¹²¹ ÜRO põhikiri, supra note 7, art. 1. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 29.

¹²² ICJ 16.10.1975, Advisory opinion, *Western Sahara Case*, p 38, p 39. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 29.

¹²³ ICJ 22.07.2010, *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo*, Dissenting opinion of Judge Bennouna, p 69.

¹²⁴ Falk, R, supra note 109, lk 52.

¹²⁵ Ago, R. “Binding“ Advisory opinion of The International Court of Justice. *American Journal of International Law* 1991, lk 439-451, lk 439. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 29.

¹²⁶ Ibid, lk 439. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 30.

nõuandvast arvamusest kui „õiguslikult mitte siduvast“ kohtu menetlustoimingust. Nõuandev arvamus siiski omab õiguslikku jõudu ning selle nõuandev iseloom on pelgalt formaalne.¹²⁷

Suur tunnustus sai nõuandvale arvamusele osaks siis, kui kohus tegi ettepaneku, mille kohaselt oleks vajalik luua nii nimetatud „nõuandev vahekohus“, mis aitaks tõhustada kohtu nõuandvat jurisdiktsiooni. Selline ettepanek tehti juba PCIJ ajastul ning oli määratud eelkõige asjaomastele riikidele, kes soovisid kohtult nõuandvat arvamust saada. Sellegi poolest ei tohi ära unustada, et nõuandev arvamus loodi enne kõike selleks, et abistada rahvusvahelisi organisatsioone nende tööülesannete täitmisel, mitte selleks, et lahendada vaidlusi erinevate riikide vahel.¹²⁸

Kohus on märkinud, et nõuandva arvamuse protseduuri erilisus seisneb selles, et nõuandvad arvamused leiavad aset vaidlustes, mis ei oleks võimalikud kohtu statuudi alusel. Seda sellepärast, et nõuandva arvamuse saamiseks ei ole vaja riigilt eelnevalt luba asja arutamiseks.¹²⁹

Väga tunnustatud professor Kaikobad arutleb selle üle, et kuigi nõuandval arvamused oma nime poolest ei ole otsused, on neil siiski väga suur kaal ning nad pole sugugi vähem tähtsamad kui otsused. Nad ei ole kohtuotsused selle otseses tähenduses, kuid see ei muuda olematuks nõuandva arvamuse sisemisi elemente.¹³⁰ Järelikult sisaldavad nõuandvad arvamused endas samasuguseid õiguslikke aspekte ning omavad autoriteetset mõju nagu kohtu poolt tehtud otsusedki. Rõhutama peab ka seda, et kohtu põhjendused nõuandvates kaasustes omavad märkimisväärset rolli nende otsustes.¹³¹ Ei ole vahet, kas tegu on nõuandva arvamusega või mitte, aga kohus on maininud, et kui ta on arvamustes annab teatud aspekti kohta nõu, siis talitab ta selle järgi ka oma otsustes, sest mõlemad peavad tulenema seadusest ning seadust ei saa tõlgendada kahel erineval viisil.¹³²

¹²⁷ Algma, supra note 33, lk 30.

¹²⁸ Aljagob, supra note 5, lk 67. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 30.

¹²⁹ ILO, 23.10.1956, Advisory Opinion, Judgements of the Administrative Tribunal of the ILO upon Complaints Made against Unesco, p 85. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 31.

¹³⁰ Aljaghob, supra note 5, lk 119. Vt. ka Kaikobad, K. H., *The International Court of Justice and Judicial Review; A Study of the Court's Power with Respect to Judgements of the ILO and UN Administrative Tribunals*, The Hague, London Kluwer Law International 2000, lk 56. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 31.

¹³¹ Hambro (1945), supra note 92, lk 6. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 31.

¹³² Aljaghob, supra note 5, lk 120. Vt. ka supra note 4, Algma, lk 31.

2.4 Etteheited nõuandvale arvamusele

Antud töös on eelnevalt tugevalt toonitatud nõuandva arvamuse positiivseid aspekte ning välja toodud sellel häid külgi. Sellest tulenevalt on hädavajalik tutvustada ka neid autoreid, kes nõuandvat arvamust ning selle funktsiooni kasulikuks ei pea. Põhiline etteheide sellele protseduurile on see, et nõuandva arvamuse õiguslik mõju on olematu, sest see ei ole küsijale õiguslikult siduv. Sellele lisaks heidetakse ette nõuandva arvamuse elukaugust, spekulatiivsust ning liigset akadeemilisust ning selle tõttu pole selle tulemust ka praktikas võimalik rakendada. Üks suurimaid hirme on ka see, et nõuandvat arvamust võidakse hakata täidesaatva võimu poolt ära kasutama ning kohtule hakatakse esitama liialt poliitilisi küsimusi.¹³³

Kohtunik John Bassett Moore kirjutas oma memorandumis väga põhjaliku arutelu nõuandvast arvamusest. Tema seisukoht oli, et kohtult palutud nõu, mille osapooled võivad igal ajal tagasi lükata, vähendab tugevalt kohtu autoriteeti. Tundub võimatu olukord, kus lubatud on selline toiming, kus kohus annab oma arvamuse, milles puudub igasugune autoriteetne element. Antud kohtunik oli kindel, et nõuandev arvamus peab olema kohustuslik.¹³⁴

Paolo Benvenuti, kes on ka kirjutanud monograafia Rahvusvahelise Kohtu nõuandvast arvamusest, jõudis järeldusele, et nii kohtu poolt antavad arvamused kui ka tehtud otsused on üldjoontes samaväärsed. Ta leidis, et nii otsustes kui ka nõuandvates arvamustes kasutab kohus neid samu põhimõtteid ning nad mõlemad sisaldavad endas nii rahvusvahelisi õigusi kui ka kohustusi. Järelikult on mõlema menetluse puhul tulemused samad ning organisatsioonid, kes nõuandva arvamuse on saanud, peaksid ka seda enda jaoks siduvana võtma. Benvenuti jõudis ka järeldusele, et üldreegel on see, et nõuandev arvamus sisaldab endas nii öelda otsustavat efekti ning omab samaväärset tähtsust otsustega.¹³⁵

Meedia ja valitsuse suhtumine nõuandvatesse arvamustesse ning nende avalik käsitus sõltub tugevalt sellest, milline on antud arvamuse väljund seda puudutanud osapoole jaoks. Kas tegu on pigem positiivse või negatiivse arvamusega. See on väga empiiriline küsimus, kas riik austab nõuandvat arvamust, või lükkab selle kõrvale kui see ei sobi kokku tema vaadetega antud probleemist.¹³⁶ Autor on seiskohal, et nõuandvat arvamust on võimalik mitmeti kritiseerida. Kindlasti sõltub riikide kriitika ja hoiak ka sellest, kuivõrd tähtsa probleemi kohta arvamus antakse. Kui rääkida kolmest palju kõneainet pakkunud arvamusest, mis on ka allpool

¹³³ Kodar, E. Järevalve ÜRO julgeolekunõukogu otsuste üle. Kohtulikud ja kohtuvälised võimalused. *Juridica VI* 2005, lk 415-424, lk 416.

¹³⁴ Hambro (1945), supra note 92, lk 4. Vt. ka supra note 4, *Algma*, lk 37.

¹³⁵ Ago, supra note 125, lk 440. Vt. ka supra note 4, *Algma*, lk 37.

¹³⁶ Falk, supra note 109, lk 52 .

väljatoodud, siis on iseenesest mõistetav see, et kohtu antud arvamus ei jää vastukajata. Kui kohus käsitleb olukorda, kus riikidel on näiteks kaalul omaenda suveräänsus, julgeolek või materiaalsed hüved, siis on ka täiesti loogiline asjaolu, kui riigid, kelle jaoks arvamus on olnud ebasoodne, rõhuvad selle juriidilisele mittesiduvusele ja võtavad seda kui lihtsalt kohtu poolt väljastatud akti, millel ei ole õiguslikku jõudu. Siinkohal tekibki autori arvates taas üks murepunkt. Nimelt, kui kohus annab oma arvamuse, aga riik seda siduvana ei võta, siis on tal selleks täielik õigus. Kui aga võtta sama kohtu poolt arutatud probleem ja lahendada see kohtuistungiga, kus kohus teeb otsuse, mille väljund on osapooltele siduv, on selleks vaja eelnevalt riigi nõusolekut. Kui riik probleemi lahendamiseks valmis ei ole, siis lahendust ei tulegi. Seega on riikidel justkui reaalne võimalus soovi korral eirata probleeme, mis tegelikult lahendust vajaksid. Autori arvates on üheks nõuandva arvamuse suureks eeliseks just see, et selle andmiseks ei ole vaja riikide eelnevat nõusolekut, kuid samas on võimalik analüüsida probleemi rahvusvahelise õiguse koha pealt.

Reaalajas ja olukorras on kõige tähtsam muidugi see, kui võrd hästi suudab nõuandev arvamus funktsioneerida selliselt, nagu ta on kirja pandud, ning kui edukalt täidab ta oma eesmärgi. Samas on igasugune kriitika teatud mõttes positiivne, sest võimalus on ka negatiivsetest näidetest õppida ning see loob omakorda võimaluse muuta nõuandev arvamus veelgi efektiivsemaks.¹³⁷

¹³⁷ Algma, supra note 33, lk 36.

3. Nõuandev arvamused ja selle poliitilise aspekti analüüs

Paljud inimesed, kaasa arvatud ka mõned Rahvusvahelise Kohtu liikmed on väljendanud muret seoses kohtu võimega panustada nendesse vaidlustesse, mis puudutavad mingit poliitilist küsimust. Eelkõige neid küsimusi, kus liikmesriikide erinevad huvid võivad olla ohus. See kriitika põhineb silmnähtavalt probleemidel, mis puudutavad rahvusvahelist õigust üldisena.¹³⁸ Järgnev analüüs püüab leida vastust küsimusele, kas Rahvusvaheline Kohus on oma nõuandvates arvamustes lahendanud poliitilisi probleeme ning kuidas on ta tõlgendanud „õiguslikku küsimust“, millele nad on volitatud vastama. Allpool annab autor ülevaate ka kolmest väga tähtsast nõuandvast arvamusest, milles kõikidest on esinenud väga tugevad poliitilised aspektid, aga kohus on neile kõigile osanud omamoodi läheneda. Esmalt analüüsib autor Tuumarelvade nõuandvat arvamust, mis sai rahvusvahelisel areenil väga tugeva vastukaja osaliseks. Järgmiseks tutvustatakse Iisraeli turvatara arvamust ning kolmandaks Kosovo iseseisvusega seotud Rahvusvahelise Kohtu poolt antud nõuandvat arvamust.

3.1 Poliitilise aspekti analüüs

Traditsiooniliselt on siseriiklikud ning rahvusvahelised kohtud pidanud sobimatuks lahendada probleeme, mis puudutavad poliitilisi küsimusi. Rahvusvahelisel tasandil on muret poliitiliste küsimuste üle tundnud paljud inimesed, kaasa arvatud ka kohtu enda liikmed. Mohamed Shahabbudeen, kes on Rahvusvahelise Kohtu endine kohtunik, on öelnud, et ainuüksi kohtu kaudu pole sõda võimalik lõpetada.¹³⁹ See tõstatab üles äärmiselt tähtsa küsimuse. Nimelt, kas Rahvusvaheline Kohus, mis on rahvusvahelise tasandil kõige tähtsam juriidiline organ, on juriidiliselt kohustatud vältima vaidlusi, mis sisaldavad endas äärmiselt tähtsat poliitilist aspekti? Kriitika Rahvusvahelise Kohtu suunas on tegelikult kriitika rahvusvahelise õigussüsteemi suhtes üleüldiselt. Reaalsus on aga see, et kohus saab ning ka panustab äärmiselt tugevalt rahvusvaheliste vaidluste rahumeelsesesse lahendamisse ja see puudutab ka poliitilisi probleeme.¹⁴⁰

¹³⁸ Coleman, supra note 8, lk 1.

¹³⁹ Ibid, lk 3. Vt. ka Shahabbudeen M. The World Court at the Turn of the Century. *The International Court of Justice: Its Future Role After Fifty Years*. The Hague, A.S. Muller, D. Rai and J.T. Thuránszky 1996.

¹⁴⁰ Ibid, lk 2-3.

Rahvusvahelise Kohtu peamiseks ülesandeks on asjakohaste rahvusvaheliste printsiipide selgitamine ning arendamine, mis võivad tulevikus aidata lahendada tekkivaid vaidluseid. See on ka kõige ilmselgem kasu rahvusvahelisele üldsusele. Siiski on selge vastuseta jäänud küsimus, kas kohus on suuteline abistama erinevate normidega ka poliitilisi vaidlusi? Paljud kohtu liikmed usuvad, et kohtu ülesanne ei olegi esmaselt lahendada terve tekkinud tüli, vaid abistada osapooli erinevate resolutsioonidega nagu näiteks kokkulepete loomisega.¹⁴¹

Rahvusvahelised konfliktid tekivad tavaliselt siis, kui omavahel põrkuvad riikide rahvuslikud huvid. See probleem jätkub ühe kasvava globaliseerumise ning suurte riigiüleste üksuste, nagu näiteks Euroopa Liidu loomisega. See tähendab seda, et rahvusvaheline kogukond üldiselt koosneb paljudest väiksematest poliitilistest kogukondadest ehk liikmesriikidest, kes peavad ennast kõik suveräänseteks ja iseseisvateks üksusteks.¹⁴² Sellest tulenevalt on ka igati loogiline ning iseenesest mõistetav, et põrkuvad erinevad rahvuslikud ning poliitilised huvid. Lähtudes nendest tekkinud probleemidest on omakorda jällegi igati oodatav, et kui riikidel on soov tekkinud probleemid lahendada läbi rahumeelsete meetodite, suureneb nii kohtusse antavate nõuandvate arvamuste taotluste kui ka esitatud hagide hulk.

Klassikalise rahvusvahelise õiguse teooria kohaselt on riikidel õigus teha kõike, mida nad soovivad. Seda juhul, kui nad ei ole eelnevalt vabatahtlikult piiranud enda suveräänsust.¹⁴³ On tulnud ette olukordi, kus riigid ei taha tunnistada ja mõnikord on ka lausa eitanud suurema poliitilise autoriteedi olemasolu. Riikide soov kaitsta enda rahvuslikke huve tähendab seda, et kõik rahvusvahelised vaidlused on poliitilise iseloomuga. Varieerub vaid poliitilise ebastabiilsuse tasand. See, kui poliitiliseks üks vaidlus minna võib, on äärmiselt subjektiivne. See sõltub väga paljudest faktoritest, mis puudutavad rahvusvahelisi huve, välist majanduslikku survet, siseriiklikke vajadusi ning isegi rahvuslikku uhkust ning prestiiži. See, kas riik lubab kolmandal osapoolel lahendada kahe riigi vahelist vaidlust, sõltub samuti suuresti poliitilise probleemi olemusest. Mida suurem poliitiline tähtsus ühel vaidlusel on, seda väiksem on riikide huvi allutada see kolmanda osapooli ehk Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioonile. Väga mitmed autorid on pidanud küsitavaks seda, kas kohtul on sobivus tegeleda äärmiselt tähtsate poliitiliste vaidlustega. Üks nendest oli ka Sir Robert Jennings, kes oli ka ise mitmeid aastaid Rahvusvahelises Kohtus kohtunikuks. Tema viitas relvaembargole, mille kehtestas Julgeolekunõukogu Bosnia – Hertsegoviina konflikti ajal. Kui kohus oleks pidanud seisma silmitsi küsimusega, kas antud embargo oli keeluks Jugoslaavia enesekaitse õigusele ÜRO artikli

¹⁴¹ Ibid, lk 33.

¹⁴² Ibid, lk 3.

¹⁴³ Smis, S. & Van Der Borgh, K. The Advisory Opinion On The Legality Of The Threat Or Use Of Nuclear Weapons. HeinOnline 1999, lk 347-386, lk 357.

51 kohaselt, siis oleks kohtul tulnud teha lahend ÜRO poliitika koha pealt, mis oleks olnud sobimatu.¹⁴⁴

Kohtunik Weeramantry on oma arvamustes olnud seisukohal, et kohtu, mis on peamine juriidiline organ, ülesanne on paljudel juhtudel teha kindlaks mingi tähtis juriidiline aspekt, mis võib samal ajal olla ka mõne teise ÜRO organi poliitiliseks probleemiks. Kohtul on oma pädevus ning poliitiline aspekt tema juriidilistes otsustes ei ole see, mis seda pädevust võiks vähendada.¹⁴⁵ Pole üllatav, et kohtu liikmed on suuresti poliitiliste vaidluste lahendamise poolt, kuid see üksi ei pruugi anda täielikku vastust tõstatatud küsimusele. Paljud kriitikud, nagu näiteks ka autor Helmut Steinberger tõdes, et Rahvusvahelisel Kohtul on väga oluline roll säilitamiseks rahumeelseid suhteid riikide vahel.¹⁴⁶ Endised ÜRO liikmete esindajad jagavad arvamusi Steinbergeriga. Üks nende seast on ka ÜRO endine peasekretär Dag Hammarskjöld, kes ütles 1957. aastal, et kõik vaidlused, mis hetkel rahvusvahelises üldsuses aset leiavad, saaksid oma lahenduse palju kiiremini, kui nende juriidilised aspektid oleksid kohtule allutatud.¹⁴⁷

Paljud riigid on jõudnud mõistmisele, et see on kasulik, kui kolmas osapool lahendab riikide vahel tekkinud vaidlusi. See tõi kaasa 1899. ja 1907. aastal Rahvusvaheliste Vaidluste Rahumeelse lahendamise konventsiooni vastu võtmise. Riigid siiski üritavad säilitada vaidlustes asjade käigu üle piisavalt suurt kontrolli. Seega on kasutusele tulnud mõiste „poliitilised vaidlused“, mis erandina võivad olla kohtualluvuses ning sellega on tõstatatud küsimus „poliitiliste“ ning „õiguslike“ küsimuste vahel.¹⁴⁸

Eelnevalt on töös kirjeldatud nii nimetatud õiguslikku küsimust, mis peab sisalduma kohtule esitatud nõuandva arvamuse taotluses sisalduma. Väga palju on püütud luua selge piirjoon juriidilise ja poliitilise vaidluse üle, kuid seda on väga raske teha. Võib lausa öelda, et võimatu. Paljud autorid on hoidunud nende selgepiirilisest defineerimisest. Nagu ka Jennings on märkinud, siis kõik tõsisemad rahvusvahelised vaidlused sisaldavad endas nii poliitilisi kui ka juriidilisi elemente.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Coleman, supra note 8, lk 4. Vt. ka Jennings, R. Presentation by Sir Robert Jennings in Connie Peck and Roy Lee (eds) „Increasing the Effectiveness of the International Court of Justice: Proceedings of the ICJ/UNITAR Colloquium to Celebrate the 50th Anniversary of the Court 1997.

¹⁴⁵ Ibid, lk 15. Vt. ka, ICJ 27.02.1998, judgment, Lockerbie Case.

¹⁴⁶ Ibid, lk 34. Vt. ka Steinberger, H. The International Court of Justice, In Max Planck Institute for Comparative Public and International law, Judicial Settlement of Disputes: International Court of Justice , Other Courts and Tribunals, Arbitration and Conciliation- An International Symposium 1947.

¹⁴⁷ Coleman, supra note 8, lk 34. Vt. ka Introduction to the Annual Report of the Secretary- General on the work of the Organization: 16. 06. 1956- 15. 06. 1957.

¹⁴⁸ Ibid, lk 5.

¹⁴⁹ Ibid, lk 6. Vt. ka Cited in Jennings, The Proper Work And Purposes Of The International Court of Justice. Kluwer Law International 1997.

Kas poliitilist vaidlust on võimalik kitsendada nii, et see mahuks faktilistesse küsimustesse ja seadustesse? Kas kohtunikud suudavad ennast nii öelda isoleerida ja tunda ära vaid „kohtulikud küsimused“, mida nii kohtunikud kui ka kohtud on loodud tegema?¹⁵⁰ Need on vaid mõned paljudest küsimustest, mis antud keerulise ja probleemse teemaga kaasnevad. Nii mõnedki inimesed on nõus just Jenningsiga ning väidavad, et rahvusvaheline õigus on segu poliitikast ja õigusest ning neid pole võimalik täielikult teineteisest eristada. Olenevalt rahvusvahelise vaidluse iseloomust, on olemas teatud punktid, mida nimetatakse poliitilisteks/juriidiliseks ehk „Ei kellegi jaoks“, kus rahvusvahelises institutsioonil nagu kohtul oleks liiga ohtlik midagi ette võtta.¹⁵¹

Kas väga tõsiseid poliitilisi vaidlusi on üldse võimalik lahendada lihtsa juriidilise otsusega? Selle küsimusele on püüdnud vastust leida Rahvusvahelise Kohtu endine kohtunik Hersch Lauterpacht. Ta oli seisukohal, et juriidiliste lahendustele kui sellistele ei ole seatud mitte mingeid kindlaid piire. Kõik poliitilised konfliktid rahvusvahelisel areenil on tema tõekspidamiste kohaselt võimalik lahendada õiguslikul moel. See, mis sellises olukorras kõige enam rolli mängib, on just vaidluste osapoolte soov ning tahe allutada võimalik lahendus kohtu pädevusele. Riikide otsus, kas anda kohtule õigus antud probleemi lahendamiseks on väga otsustava tähtsusega.¹⁵²

Siinkohal on kindlasti vajalik tuua välja ka aspekt, mille kohaselt arvamuste nõuandev iseloom mängib just poliitilisel maastikul väga suurt rolli. Kui kohtu poolt arutusel olev õiguslik probleem on mingi riigi vastu, siis on nõuandev väljund nende jaoks suureks eeliseks. Ebasobiva järelduse korral, mille kohus võib teha, puudub juriidiline siduvus ning kohustuslikkus. See on fakt rahvusvahelisest reaalsusest, kus osapooltele on jäetud võimalus ignoreerida kohtu poolt öeldut ilma igasuguste kahjulike tagajärgedeta.¹⁵³

Võrreldes vaidlusi Rahvusvahelises Kohtus ilmneb, et riikidel on seoses nõuandvate arvamustega veelgi suurem võim eiramaks kohtu autoriteeti. Seda just selle pärast, et pole mingit moodust, mis sunniks riike antud arvamust enda jaoks siduvana võtma. Riigid võivad küll kinnitada, et on valmis tingimusteta tunnustama kohtu arvamust ka siis, kui see ei on vastuolus nende enda seisukohaga antud küsimuses. Kahjuks on aga praktika näidanud, et paljud riigid seda siiski ei tee.¹⁵⁴ See on muidugi ka iseenesest mõistetav, sest nõuandva arvamuse iseloom on

¹⁵⁰ Ibid, lk 6.

¹⁵¹ Ibid, lk 6.

¹⁵² Ibid, lk 8. Vt. ka Lauterpacht, H. The function of the law in the International Community. Oxford, Clarendon Press 2011.

¹⁵³ Falk, supra note 109, lk 53.

¹⁵⁴ Coleman, supra note 8, lk 12.

juba selline, mis taolise vaba valiku osapooltele jätab. See on peaaegu täiesti kindel, et kui riikide poliitilised huvid põrkuvad Rahvusvahelise Kohtu juriidiliste järeldustega, siis seda nõuandvat arvamust ei järgita.¹⁵⁵ Kuigi tuleb meeles pidada ka seda, et nõuandva arvamuse andmiseks ei ole kohtul vaja riikide eelnevat nõusolekut, siis ei saa selle puudumine olla ka takistuseks sellele, et kohus ei saa antud muret tekitava küsimuse kohta arvamust anda.¹⁵⁶

3.2 Nõuandva arvamuse *Legality of the threat of the Nuclear weapons*

analüüs

Peaassamblee esitas kohtule taotluse nõuandva arvamuse saamiseks 15. detsembril 1994. aastal.¹⁵⁷ Rahvusvahelise Kohtu statuudi artikkel 96 ütleb, et Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu võivad kohtult küsida soovitusliku iseloomuga arvamusi mistahes juriidilise küsimuse kohta.¹⁵⁸ Enne küsimusele vastamist peab kohus kindel olema oma kompetentsis. Selleks tuleb uurida kohtualluvust ning ka seda, kas küsimuse esitanud organ oli selleks volitatud.¹⁵⁹ Oli selge, et taotlus arvamuse saamiseks tuli õigelt organilt, seega uuris kohus, kas esineb mingeid asjaolusid, mis keelaksid tal arvamust andmaks ning kas tegu oli siiski õigusliku küsimusega.¹⁶⁰ Peale Peaassamblee esitatud taotlust uuris kohus üle, kas tegu on õigusliku küsimusega ning kas tal oli volitus antud küsimusele nõu anda.¹⁶¹ Küsimus puudutas tuumarelvide ning nende kasutamist. *Kas tuumarelvade kasutamine ning nendega ähvardamine mistahes olukordades on rahvusvahelise õigusega lubatud?*¹⁶² Paljud riigid, kes olid nõuandva arvamuse andmise vastu, väitsid, et kohtul puudub selleks õigus ning nii Peaassamblee kui ja Julgeolekunõukogu esitatud küsimused peavad jääma Rahvusvahelise Kohtu Statuudi artikli 96 punkt 2 piiresse. See ütleb, et Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee on volitatud esitama kohtule juriidilisi küsimusi, mis tulenevad nende tegevusvaldkonnast.¹⁶³ Seega paljude meelest ei olnud tegu mitte juriidilise, vaid puhtalt poliitilise probleemi käsitlemisega.¹⁶⁴

¹⁵⁵ Falk, supra note 124, lk 53.

¹⁵⁶ Coleman, supra note 09, lk 13.

¹⁵⁷ ICJ (1996), supra note 14, p.1.

¹⁵⁸ RV Kohtu stauut, supra note 34, 19.04.2016, art 96.

¹⁵⁹ ICJ (1996), supra note 14, p 11.

¹⁶⁰ Ibid, p 13.

¹⁶¹ Coleman, supra note 8, lk 7.

¹⁶² Ibid, lk 22.

¹⁶³ ICJ (1996), supra note 14, p 11.

¹⁶⁴ Barrie, supra note 16, lk 457.

30. oktoobril 1995. aastal andis kohus võimaluse ka avalikule istungile, milles arutati kõnealuse nõuandva arvamusega kaasnevat problemaatikat. Selle istungi käigus oli võimalus igal riigil ning organisatsioonil esitada suuliselt oma seisukohti, mis puudutasid kohtu vastamist nõuandvale arvamusele.¹⁶⁵ Väideti, et taotluse oleks pidanud esitama Julgeolekunõukogu, mitte Peaassamblee, sest see küsimus ei kuulu tema tegevusvaldkonda. Kohus leidis selle kohta, et ÜRO Põhikirja artikli 6 kohaselt volitatakse Peaassambleed arutama mis tahes küsimusi, mis kuuluvad käesoleva põhikirja piiridesse või kehtivad ükskõik millise käesolevas põhikirjas ettenähtud asutuse volituste ja funktsioonide kohta, ning tegema taoliste küsimuste osas soovitusi ÜRO liikmeile või Julgeolekunõukogule või nii organisatsiooni liikmeile kui ka Julgeolekunõukogule.¹⁶⁶ Samuti rõhus kohus ka sama põhikirja artiklile 11 punkt 2-le, mis ütleb, et Peaassambleed volitatakse arutama igasuguseid rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise küsimusi. Viimaseks viitas kohus artiklile 13, mis ütleb, et Peaassamblee algatab uurimusi ja teeb soovitusi, et kaasa aidata rahvusvahelisele koostööle poliitilisel alal ja edendada rahvusvahelise õiguse progressiivset arenemist ja tema kodifitseerimist.¹⁶⁷ Seega oli kohtu jaoks selge, et etteheited, mis puudutasid Peaassamblee sobimatust nõuandva arvamuse taotlus esitada, olid asjatud.

Selle küsimuse probleemistik oli pikalt arutusel nii Peaassamblees kui ka kohtus endas. Arutelu puudutas enamjaolt kahte olulist elementi. Esiteks arutlesid nõuandva arvamuse vastased, et antud tuumarelvade probleem on puhtalt praktiline ning poliitiline küsimus, mida saab lahendada tänu läbirääkimistele. Teiseks oldi seisukohal, et nõuandev arvamus takistab oluliselt läbirääkimiste kulgemist, ning ajendab mõlemates osapooltes soovi jääda kindlaks enda seisukohtadele.¹⁶⁸ Selles leidis kohus siiski, talle esitatud küsimuses on olemas juriidiline aspekt ning poliitilised aspektid õiguslikus küsimuses ei saa olla takistuseks arvamuse andmisele.¹⁶⁹ Osad riigid väitsid ka seda, et Peaassamblee ei ole selgeks teinud, millistel kindlatel eesmärkidel seda arvamust saada tahetakse ning mida sellega täpselt saavutada loodetakse. Kohus vastas selle kohta, et jätab endale õiguse otsustada, kas Peaassambleel on antud arvamust vaja enda tööülesannete täitmiseks, või mitte.¹⁷⁰

Autor on kindel, et ei ole mõistlik vaielda ning väita, et selles arvamuses püstitatud küsimus on puhtalt juriidiline ning ei sisalda ühtegi poliitilist elementi, mis võiks takistada kohtul seda

¹⁶⁵ ICJ (1996), supra note 14, p 6.

¹⁶⁶ ÜRO põhikiri, supra note 7, art.10.

¹⁶⁷ Ibid, art. 13.

¹⁶⁸ Smis, supra note 143, lk 350.

¹⁶⁹ ICJ (1996), supra note 14, p 13.

¹⁷⁰ Ibid, p 16.

arvamust anda. Samas teiselt poolt tuleb tunnistada seda, et kõnealune probleem on kindlasti väga aktuaalne ning päevakajaline ning äärmiselt lihtne oleks kohtul olnud jääda erapooletuks ning lihtsalt keelduda asja arutamast. Rahvusvahelisel Kohtul on riikide omavahelises suhtluses kanda väga tähtis roll, millest tulenevalt oli ka loogiline, et kohus pidas vajalikuks nii tähtsa teema kohta anda oma arvamus. Selles arvamuses lükkas kohus tagasi kõik põhjendused, mille kohaselt ei olnud ta kompetentne arvamust andma, pidades neid põhjendamatuks.¹⁷¹

Kuigi paljud kohtu liikmed on avaldanud oma hirme ning kahtlusi seoses kohtu tegutsemisega poliitilisel maastikul, on kohus siiski väitnud, et nii oma otsustes kui ka nõuandvates arvamustes ei takista probleemi poliitiline ja õiguslik segunemine kohtul leidmast üles probleemi õiguslikke aspekte. See paistab hästi silma ka antud arvamuse puhul.¹⁷² Tegelikult tõi otsustamine ja rahvusvaheliste printsiipide uurimine, kas kohus on pädev antud poliitilisele probleemile vastama, kohtule kaasa probleeme ning lõhestumise. Paljude arvates ei olnud kohtul seda pädevust ning kui arutusel oli see, kas kohus annab esitatud taotlusele oma nõuandva arvamuse, siis oleks sellega täidetud vaid nii öelda lünk rahvusvahelises õiguses. Selle sammuga oleks kohus paljude arvates ületanud oma rolli kohtuorganina ning astunud täitma seadusandlikku võimu rolli.¹⁷³ Kohus väitis ka selle kohta, et pole oluline, millistel poliitilistel motiividel see taotlus on esitatud, mitte üksi neid ei sega neil andmaks probleemile õiguslikku tõlgendust.¹⁷⁴

Kohus pidas kõikidest vastuväidetest hoolimata õigeaks küsimusele oma vastus anda ning leidis ka, et ainult äärmiselt mõjuvatel põhjustel on kohtul õigus arvamuse andmisest keelduda.¹⁷⁵ Kohus märkis, et traditsioonilises ning tavalises rahvusvahelises õiguses ei ole ühtegi terviklikku ning universaalset keeldu tuumarelvade kasutamise või nendega ähvardamise osas.¹⁷⁶ Kohus leidis, et põhimõtteliselt on tuumarelvade kasutamine ebaseaduslik. Samas mainis, et teatud spetsiifilistes juhtudel võib tuumarelvade kasutamine ka lubatud olla.¹⁷⁷ Kohus väitis, et rahvusvaheline õigus ei keela otseselt tuumarelvade kasutamist.¹⁷⁸ Palju diskussioone tõstas ka selle arvamuse küsimuse sõnastus. Ehk kas *tuumarelvade kasutamine või nende kasutamisega ähvardamine ükskõik missugustes tingimustes, on kooskõlas rahvusvahelise õigusega?* Seda, mida mõeldakse sõna „kasutamine“ all, ei tohiks tekitada edasisi küsimusi ning on seega selge. „Ähvardamine“ on juba hoopis laiem ning segasem mõiste. Tuumarelvadega ähvardamine ei

¹⁷¹ Smis, supra note 143, lk 352.

¹⁷² Coleman, supra note 8, lk 14.

¹⁷³ Ibid, lk 27.

¹⁷⁴ ICJ (1996), supra note 14, p 13.

¹⁷⁵ Ibid, p 14.

¹⁷⁶ Coleman, supra note 8, lk 22.

¹⁷⁷ Barrie, supra note 16, lk 459.

¹⁷⁸ ICJ (1996), supra note 14, p 33.

tähenda automaatselt ka nende kasutamist. Tuumarelvade omamine võib olla tajutav ähvardusena läbi tootmise, ladustamise või ka läbi otsese suunamise sihtmärgile.¹⁷⁹ Kohus leidis, nõuandva arvamuse taotluses olnud küsimuses olid väljendid „kasutama“ ja „ähvardama“ teineteisega otseselt seotud. Järelikult, kui tuumarelvade, kui jõu kasutamine on keelatud, siis on keelatud ka nende kasutamise ähvardamine.¹⁸⁰ Samuti oli kohus ka üksmeelselt seisukohal, et kõik normid ja põhimõtted, mis puudutavad relvastatud konflikte rahvusvahelises õiguses, on kohaldatavad nii tuumarelvadele kui ka kõikidele teistele relvadele.¹⁸¹

Kõige vastuolulisem punkt selles arvamuses puudutas tuumarelvade kasutamist ekstreemsetes olukordades, see tähendab olukordades, kus mingi rahvuse ellujäämine ning eksistents sõltub tuumarelvadega ähvardamisest või reaalsest kasutusele võtmisest. Kohus leidis, et praegune rahvusvaheline õigus ei anna selle probleemile selgesõnalist lahendust.¹⁸² Teiste sõnadega ei ole midagi, mis ütleks üheselt, et selline käitumine on keelatud ning sellisele käitumisele järgneksid sanktsioonid. Seega võib väita, et kohus oma arvamuses ei andnud konkreetset vastust küsimusele, kas tuumarelvade kasutamine on kooskõlas rahvusvahelise õigusega või mitte. Põhjusel, et rahvusvahelist õigust ei suudetud üheselt tõlgendada, siis antud arvamusega võidi tuumarelvade kasutamise kohta käivat veelgi rohkem hägustada.¹⁸³ Kui lugeda läbi kohtu poolt antud nõuandev aramus ilma sügavuti keskendumata, siis võib teha pealiskaudse järelduse, et antud aramus oli positiivne riikidele, kes omavad tuumarelvi ning negatiivne nendele, kes soovivad tuumarelvad täielikult illegaalseks tunnistada.¹⁸⁴ Teisalt, kui uurida mitmeid erinevaid arvamusi, siis võib nendest teha järelduse, et kohtu poolt antud aramus puudutas tõepoolest vaid konkreetselt rahvuslikku ellujäämist ning kõikidel muudel juhtudel on tuumarelvade kasutamine rangelt keelatud.¹⁸⁵

Arvestades kasvavat toetust tuumarelvade desarmeerimisele, oleks igasugune otsus saanud range uurimise ning kõva kriitika osaliseks. Need, kes sooviksid väita, et tuumarelvad on alati ebaseaduslikud, igas olukorras ja kõikidel tingimustel, ei ole selle nõuandva arvamuse väljundiga ilmselgelt rahul. Asjaolu, mille kohaselt kohus ei väitnud otseselt ja selgesõnaliselt, et tuumarelvad on keelatud igas olukorras, näitab seda, et tuumarelvi omavad riigid said selle arvamusega endale poolehoidu.¹⁸⁶ Samas võib teisalt välja tuua fakti, kus kümme kohtunikku

¹⁷⁹ Smis, supra note 143, lk 355.

¹⁸⁰ ICJ (1996), supra note 14, p 47.

¹⁸¹ Coleman, supra note 8, lk 23.

¹⁸² Ibid, lk 23.

¹⁸³ Ibid, lk 23.

¹⁸⁴ Barrie, supra note 16, lk 459.

¹⁸⁵ Coleman, supra note 8, lk 23.

¹⁸⁶ Barrie, supra note 16, lk 459.

neljateistkümnest pooldasid seda, et kehtima peab jääma põhimõte, mille kohaselt tuumarelvade kasutamine üldises mõistes on ebaseaduslik.¹⁸⁷ Paljud autorid olid seisukohal, et ei ole vahet, milline on seadus, küsimus tuumarelvade kasutamise kohta on poliitiline küsimus. See on poliitiliselt esitletud ja poliitiliselt määratletud. Siinkohal tuleb kindlasti ka ära märkida, et kui poliitiline ka üks probleem olla võib, siis paljud on ka veendumusel, et alati on õigusaktide selgitamisel oma väärtus. See ei ole ebaefektiivne, tähtsusetu ega mõttetu.¹⁸⁸ Samuti on kohus leidnud, et peaaegu kõik küsimused, mis puudutavad rahvusvahelist õigust, sisaldavad endas poliitilisi elemente.¹⁸⁹ Nõuandva arvamuse oponendid üritasid ka kohtule tõestada, et antud arvamuse taotluse esitaja tugines puhtalt vaid poliitilistele motiividele ning seega on ka arvamuse väljund poliitilise tähtsusega. Väideti, et tuumarelvade arvamust hakatakse ära kasutama poliitilisel maastikul enda poliitiliste huvide kaitseks.¹⁹⁰

Arusaadav on asjaolu, et taolise äärmiselt tundliku teema puhul loodeti kohtult saada otsest ning konkreetset vastust tuumarelvade kasutamise kohta. Samas on autor seisukohal, et kohtul on siiski võimalus oma arvamustes vastata vaid konkreetset esitatud küsimusele ning selle raamistikust välja astuda ei ole lubatud. Seega andis Tuumarelvade arvamus juurde rahvusvahelisele õigusele ühe arutelu problemaatilise ning tundliku teema kohta, mis on Rahvusvahelise Kohtu poolt analüüsitud ning juureldud vastavalt kõikidele rahvusvahelistele normidele ja seadustele.

Nuclear Weapons arvamus andis rahvusvahelisele õigusele väga põhjaliku analüüsi. Tänu sellele selgitas kohus mõningaid väga olulisi põhimõtteid rahvusvahelise õiguse seisukohalt. Üks põhimõtetest võiks olla see, et iga relvastatud konflikti puhul tuleb osapooltel silmas pidada keskkonnakaalutlusi. Vaatamata oma suurele panusele, mille kohus pani püüdlusele loomaks konkreetseid piire relvakonfliktile, sai kohus ka kõva kriitika osaliseks. Põhiliselt just selle tõttu, et paljude meelest ei kasutanud kohus enda õigust ning ei lõpetanud ühte suurimat ohtu terve inimkonnale. On palju väiteid, mis on tõestuseks sellele, et tuumarelvade kasutamine isegi kõige ekstreemsemates olukordades ei ole kooskõlas rahvusvahelistele relvakonfliktidele sätestatud korrale.¹⁹¹

On ka veel üks väga pragmaatiline lähenemine antud probleemile osade autorite poolt. Nad on seisukohal, et küsimuse poliitiline või juriidiline iseloom ei sõltu antud küsimuse iseloomust või

¹⁸⁷ Coleman, supra note 8, lk 23.

¹⁸⁸ Ibid, lk 34.

¹⁸⁹ Smis, supra note 143, lk 351.

¹⁹⁰ Ibid, lk 351.

¹⁹¹ Coleman, supra note 8, lk 24.

subjektist, vaid sellest, milliseid norme kohaldatakse vaidluste lahendamiseks.¹⁹² Väga paljud nõuandva arvamuse vastased väitsid lõpuni jõuliselt, et tegu on siiski täielikult poliitilise küsimuse ning ka poliitilise teemaga, mis tõttu poleks kohus tohtinud seda arutusele võtta.¹⁹³ Sellise teemaga kerkib aga üles ka palju küsimusi ning spekulatsioone. Olukorras, kus riik võitleb enda püsima jäämise eest, kui tema territooriumile on asunud võõra riigid sõdurid ning tsiviilisikud põgenevad sissetungijate eest- kas sellise tohutu surve all on riigid võimelised järgima rahvusvahelist õigust? Kes valitakse sihtmärgiks- kas sõjavägi või ka tsiviilisikud ning kogu territoorium? Mida võib teha riik enda kaitseks ning kas kuskil on piir, millest alates on lubatud kasutusele võtta tuumarelvad?¹⁹⁴ Kõik need küsimused kaasnevad paratamatult sellise probleemse ning muret tekitava teema analüüsimisega.

Rääkides riikide enesekaitsest, siis ütleb ÜRO põhikirja artikkel 56, et relvastatud kallaletungi puhul organisatsiooni liikmele ei piira käesolev põhikiri mingil määral võõrandamatut õigust individuaalsele või kollektiivsele enesekaitsele, kuni Julgeolekunõukogu ei võta rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks vajalikke meetmeid. Meetmetest, mis organisatsiooni liikmed on võtnud enesekaitseõiguse rakendamiseks, tuleb viivitamatult teatada Julgeolekunõukogule ja need ei tohi mingil viisil riivata Julgeolekunõukogule käesolevas põhikirjas ettenähtud volitusi ja vastutust igal ajal selliste aktsioonide ettevõtmiseks, mida ta peab vajalikuks rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks.¹⁹⁵ Kohus on märkinud, et tuumarelvad võivad samuti statuudi alusel teatud olukordades olla lubatud, sest statuudis ei ole välja toodud spetsiifilisi relvi, millele see kehtib.¹⁹⁶ Seega võib eeldada, et kui riik, kes omab tuumarelvi, tunneb ennast olevat olukorras, kus tal on vajadus enesekaitsele, võib ta need kasutusele võtta. Siinkohal tekib aga küsimus, kas ei ole liiga lihtne tekitada olukord, kus riik võib tahtlikult ületada enda enesekaitse piire? Milliste relvadega on õigus ennast kaitsta? Seda täpset loetelu statuudist ei leia. Kohus küll ei andnud õigust riigile ekstreemses enesekaitse olukorras kasutada tuumarelvi, aga ta ka otseselt ei keelanud seda. Kohus jättis antud küsimusele lihtsalt vastuse andmata.¹⁹⁷

See nõuandev arvamus sisaldas endas sügavat poliitilist probleemi. Mitmete autorite arvates on antud arvamus olnud ning on ka tänapäevani kõige vastuolulisem ning kõige poliitilisem probleem, mida kohus on uurinud.¹⁹⁸ Võib olla on sellel kõigel veelgi tähtsam mõte ja

¹⁹² Ibid, lk 7.

¹⁹³ Smis, supra note 143, lk 350.

¹⁹⁴ Coleman, supra note 8, lk 24.

¹⁹⁵ ÜRO põhikiri, supra note 7, art. 51.

¹⁹⁶ Smis, supra note 143, lk 370.

¹⁹⁷ Ibid, lk 386.

¹⁹⁸ Coleman, supra note 8, lk 22 .

fundamentaalsem tähtsus. Kaaludes riikide õigust kasutada tuumarelvi niinimetatud „ekstreemsetes olukordades“ tõstatab väga olulise küsimuse otse rahvusvahelise õiguse keskmesse.¹⁹⁹ Selle arvamusega uuriti otseselt riigi kui terviku tähtsust rahvusvahelise õiguse ning rahvusvahelise liidu kontekstis üldiselt. Kas riigid on tähtsamad kui rahvusvaheline üldsus ja inimkond ise? Tuumarelvade kasutamisele võtmisega on inimkaotused massilised, mis tõttu tõstataks ka otsene küsimus, kas tuumarelvad tuleb täielikult ära keelata, et garanteerida inimkonna säilimine ning eksistents?²⁰⁰ Paljud autorid, kes antud arvamust on kritiseerinud, on seisukohal, et mitte ükski riik ei ole teisest tähtsam ning veelgi enam, mitte ükski riik ei ole tähtsam inimkonnast.²⁰¹ Kuigi kohus on oma arvamuses väitnud, et tuumarelvad on suutelised hävitama kogu inimkonna ning ökosüsteemi meie planeedil, ei ole ta viidanud ellujäämise printsiipidele. Sellest võib teha järelduse, et kohtu meelest ei ole sellised põhimõtted veel oma teed õigusesse kujundanud.²⁰² Marcelo Kohen, kes on rahvusvahelise õiguse professor, on väitnud, et rahvusvahelise õiguse põhiline funktsioon ei ole mitte ühe riigi tegevuse kindlustamine, vaid riikide koosseksisteerimise kindlustamine.²⁰³ Paljud on selle väitega nõus. Samuti ka mitmed endised Rahvusvahelise Kohtu kohtunikud nagu näiteks kohtunikud Weeramantry ja Shahabuddeen, kes nõustusid, et kuna liikmesriigid on osa ühes äärmiselt suurest ühendusest, siis ei ole mitte ühelgi riigil õigust kasutada ega ka ähvardada tuumarelvade kasutamise, mis võivad hävitada terve liikmesriikide ühenduse.²⁰⁴ See on väga selge sõnum kõikidele liikmesriikidele ning annab otseselt mõista, et mitte ühegi riigi suveräänsus ei ole absoluutne. Rahvusvaheline õigus on riikide nii öelda absoluutse suveräänsuse lõhestanud aastakümnete vältel mitmes erinevas valdkonnas. Taolised lahendid ning väljaütlemised omavad alati väga suurt mõju. See annab riikidele selge sõnumi, et peale nende on olemas veel kõrgem võim, kellele nad on kohustatud oma tegevustes aru andma ning seda mitmetes valdkondades.²⁰⁵ Kuna antud teema spetsiifilisus läheb välja käesoleva magistritöö uurimisprobleemist, siis ei uuri autor hetkel edasi relvade ning riikide enesekaitsega seonduvaid probleeme rahvusvahelises õiguses.

Väitega, mille kohaselt riikidel puudub absoluutne võim ning otsustusvõime enda tegevuse üle, lükkab ümber *Lotuse* kaasuse printsiibi, mille kohaselt riikidel on suveräänne õigus teha mida

¹⁹⁹ Ibid, lk 24.

²⁰⁰ Barrie, supra note 16, lk 475.

²⁰¹ Coleman, supra note 8, lk 24.

²⁰² Barrie, supra note 16, lk 47.

²⁰³ Coleman, supra note 8, lk 24. Vt. ka Boisson de Chazournes, L. And Sands, P. (eds) International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons 1999.

²⁰⁴ Ibid, lk 24. Vt. ka ICJ 8.07.1996, Advisory opinion, Nuclear Weapons Opinion (Dissenting Opinion of Judge Weeramanantary).

²⁰⁵ Ibid, lk 26.

iganes, mis ei ole otseselt vastuolus rahvusvahelise õigusega.²⁰⁶ Lotuse kaasus ei anna aga kindlasti kellelegi õigust kustutada tsivilisatsioon, hävitada inimkond või terve rahvusvahelise üldsuse raamistik.²⁰⁷ Paljudel suveräänsetel riikidel, kes seisavad teineteise kõrval, kaob ära võimetus käituda nii nagu nad oleksid üksi ning teistest eraldatud ja sõltumatud.²⁰⁸ Paljude inimeste meelest ei olnud *Lotuse* printsiibi kasutamine antud olukorras mõistlik. *Lotuse* kaasuse puhul oli tegemist hoopis teistsuguste asjaoludega ning ka antud printsiipi tuleks kasutada olukordades, mis langevad kokku *Lotuse* kaasuse omadega. Lotuse aurulaeva õnnetus leidis aset rahuajal. Rahvusvahelises õiguses on riikidel kohustus rahuajal käituda nii, et nad teist riiki ei kahjustaks. Samuti hinnati riigi suveräänsuse põhimõtteid hoopis teiste tõekspidamiste järgi. Me ei ela enam rahvusvahelises ringis, kus on üheskoos paljud „koos eksisteerivad iseseisvad kogukonnad.“ Me elame hoopis tugevalt ühendatud globaalses maailmas. Seega, kõik erinevad asjaolud ning ka muutunud maailmapilt muudavad selle kaasuse väga erinevaks võrreldes tuumarelvade arvamusega.²⁰⁹

Sellisele järeldusele ei jõutud tegelikult vaid tänu arvamusele, mis puudutas tuumarelvade lubatust või lubamatust. See küsimus puudutas pigem seda, kas tänapäevased rahvusvahelise õiguse printsiibid, siinkohal peeti silmas nii lepinguõiguse- kui ka tavaõiguse printsiipe, on piisavad, et sellele küsimusele vastata. Kohus, tegeledes tuumarelvade nõuandva arvamusega, ei pööranud erilist rõhku sellele kui taotlusele, selle sõna kõige otsesemas tähenduses. Taotlus, tegemaks kindlaks tuumarelvade legaalsuse või illegaalsuse, oleks pannud kohtu olukorda, kus oleks tulnud otsustada kahe ekstreemsuse vahel, kas tuumarelvad on alati olnud seaduslikud või siis vastupidi, alati olnud ebaseaduslikud? Rein Muellerson, veel üks väga tunnustatud rahvusvahelise õiguse professor, kirjutas, et kohus tegi parima, peaaegu et võimatu ülesande täitmiseks ükskõik millisele juriidilisele organile. Kõige olulisem on tema arvates kaitsta oma prestiiži ning usaldusväärset kõigide riikide ees. Kohtu nõuandev aramus tõi ka välja olemasolevad vastuolud maailmas, millele tuleks tähelepanu pöörata.²¹⁰

Töö autori arvates tegi kohus tekkinud olukorras väga mõistliku otsuse, jättes kõrvale probleemi poliitilise olemuse ning keskendudes sealjuures pigem juriidilistele murepunktidele. Väga paljud autorid on heitnud kohtule ette liigset piiride ületamist ning liialt poliitilist tööpõldu, kuid samas ei saa kõrvale jätta asjaolu, et tegu oli siiski äärmiselt tähtsa probleemi tõstatamisega. Probleem

²⁰⁶ Ibid, lk 26.

²⁰⁷ Smis, supra note 143, lk 357.

²⁰⁸ Coleman, supra note 8, lk 26.

²⁰⁹ Smis, supra note 143, lk 357.

²¹⁰ Coleman, supra note 8, lk 27. Vt. ka Mullerson, R. On the relationship between Jus and Bellum and Jus in Bello in the General Assembly Advisory Opinion in Laurence Boisson de Chazournes and Philippe Sands. jt. International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons, London 1999.

ei puudutanud mitte ainult üksikuid liikmesriike vaid tõepoolest tervet inimkonda tervikuna. Kohtu eemale hoidumine selle probleemi lahendamisest oleks ilmselt kogu maailmale jätnud väära ettekujutuse, et Rahvusvahelise Kohtus jätab see probleem ükskõikseks. Selle nõuandva arvamuse arutamise andis kohus mõista, et tuumarelvade probleem on maailmas olemas ning sellele tuleb keskenduda. Tuumarelvade arvamus tekitas palju kriitikat kohtu suunas. Seda nii positiivses kui ka negatiivses võtmes. Samas tõi see päevavalgele väga paljusid erinevaid probleeme, millele ehk tänu kohtu arvamusele osatakse edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

3.3 Nõuandva arvamuse „*The Wall*“ analüüs

9. juulil 2004. aastal andis Rahvusvaheline Kohus nõuandva arvamuse, mis puudutas Iisraeli turvatara. Taotluses esitatud küsimus kõlas järgmiselt: „*Millised õiguslikud tagajärjed on Iisraeli kui okupatsioonivõimu poolt rajatud turvataral, okupeeritud Palestiina territooriumil, seal hulgas ka Ida- Jeruusalemmas ning selle ümbruses, nagu on kirjeldatud sekretärile esitatud taotluses, arvestades rahvusvahelise õiguse reegleid ning põhimõtteid, sealhulgas Genfi (IV) konventsiooni aastast 1949. ning asjakohaseid Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee resolutsioone?*“²¹¹ Turvatara tunnistati vastuolus olevaks rahvusvahelise õigusega.²¹² See nõuandev arvamus on leidnud palju kõneainet nii akadeemilisel kui ka poliitilisel maastikul.²¹³

Alustuseks ja probleemi paremaks mõistmiseks on vajalik kõigepealt anda lühike ülevaade ajaloost ning Palestiina ja Iisraeli vahelisest konfliktist. Kahekümnenda sajandi alguses kuulus Palestiina Otomani impeeriumi koosseisu. Peale Esimest maailmasõda sai sellest aga osa Rahvaste Liiga mandaatteritooriumist, mille valitsemine oli Ühendkuningriikide ülesandeks. Ühendkuningriigid nõustusid, et tunnistavad võimalikku loodavat araabia riiki ning samas lubas ka juutidele, et pooldab ideed luua neil Palestiinasse oma riik. Selline vastandlik lubadus pani alusele juutide sisserännule kõikjalt maailmas ja samas pani ka aluse konflikti sünnile Palestiina aladel seal elavate araablaste ja sisserännanud juutide vahel. Enne Teist maailmasõda keelasid Ühendkuningriigid igasuguse sisserände Palestiina aladele julgeolekukaalutlustel. Juudid omakorda jätkasid massilist immigrerumist, millele araablased vastasid vägivallaga. 1947 aastaks oli olukord kontrolli alt väljunud ning Ühendkuningriigid otsustasid asja üle anda ÜRO-

²¹¹ ICJ (2002), supra note 102, p 1.

²¹² D.L. supra note 17, lk 185.

²¹³ Burgis, M. Consequences of the Constructuion of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Oxford University Press, 2008, lk 33-63, lk 33.

le.²¹⁴ Tekkinud keeruline ning ärev olukord tõi rahvusvahelise õiguse otse selle konflikti keskmesse ning tõstatas mitmeid rahvusvahelise õigusega seotuid probleeme, mida antud nõuandev arvamuse ka uuris.²¹⁵

Peaassamblee otsustas jagada senise mandaatteritooriumi kaheks riigiks, millest üks sai juutidele ning teine araablastele. Samuti tuli Jeruusalemm ning kogu seda ümbritsev territoorium allutada erilisele rahvusvahelisele režiimile. Araablased kui ka Palestiina aladel elavad juudid lükkasid selle idee tagasi, sest olid seisukohal, et kehtestatud režiimiga ei arvestata võrdselt araablaste ja juutide huve. 14. mail 1948. aastal kuulutas Iisrael end siiski iseseisvaks riigiks ning pidi ka koheselt hakkama ennast kaitsma sissetungivate Süüria, Egiptuse, Jordaania ja Liibanoni vägede vastu. Kuigi Iisrael oli uus ning noor riik, suutis ta ennast teiste riikide abiga piisavalt kaitsta ning oma piirid seada isegi kaugemale, kui seda nähti ette ÜRO resolutsiooniga. 1948. aastal kuulutas ÜRO tekkinud konflikti ohuks rahvusvahelisele rahule ning kuulutas välja relvarahu kõikjal Palestiinas ning kutsus üles pooli jõudmaks rahumeelsetele kokkulepetele. Iisraeli ja Jordaania vahel sõlmitud lepinguga tõmmati kahe riigile vahele relvarahu joon, mida hakati kutsuma ka roheline jooneks. Seda ei tohtinud kumbki pool mitte mingil juhul rikkuda. Vastavalt osapoolte kokkulepetele ei pidanud roheline joon mingil määral kahjustama tulevasi poliitilisi või territoriaalseid kokkuleppeid osapoolte vahel.²¹⁶

Suhted araablaste ja juutide vahel olid sõlmitud relvarahust hoolimata äärmiselt pingelised. 1967. aasta juunis otsustas Iisrael reageerida ennetavalt teda ähvardavale ohule ja ründas tema piiri lähedal olevaid araablaste vägesid. Järgnenud sõja ajal haaras Iisrael oma valdusesse kõik need alad, mis olid kuulunud Ühendkuningriigi valitseda olnud Palestiina mandaatteritooriumi koosseisu. Neid alasid ei liidetud ametlikult Iisraeli territooriumiga, vaid okupeeriti sõjaliselt.²¹⁷ Julgeolekunõukogu nõudis, et Iisrael lahkuks okupeeritud aladelt ning kõik konflikti osapooled loobuksid sõjalistest nõudmistest ja lõpetaksid sõjaseisukorra. Iisrael on tänase päevani keeldunud lahkumast okupeeritud aladelt ning rakendanud meetmeid, mille otsene või kaudne eesmärk on see, et antud alad kuuluksid ametlikult Iisraeli koosseisu. Iisrael on pidevalt olnud Palestiinlaste rünnakute ohvriks ning seega pidanud mõtlema erinevatele meetmetele, kuidas ennast kaitsta. Turvatara rajamise otseseks põhjuseks pidasid iisraellased enda kaitsmise

²¹⁴ Värk, R. Iisraeli Turvatara Legaalsus: Mõned Kommentaarid Rahvusvahelise Kohtu ja Iisraeli kõrgema kohtu seisukohtadele, *Juridica X* 2005, lk 731-742, lk 732.

²¹⁵ Burgis, supra note 213, lk 35.

²¹⁶ Värk (2005), supra note 214, lk 732.

²¹⁷ Ibid, lk 732.

vajadust.²¹⁸ Palestiinlaste riiklik rikkus ning heaolu pole alati olnud seotud mitte ainult nende okupeerijaga vaid ka mitmete rahvusvaheliste institutsioonide ja rahvusvahelise õigusega.²¹⁹

10. detsembril 2003. aastal sai Rahvusvaheline Kohus nõuandva arvamuse taotluse Peaassambleelt.²²⁰ 19 detsembril otsustati vastavalt Rahvusvahelise Kohtu Statuudi artiklile 66 punkt 2-le edastada teade kõikidele asjast puudutatud riikidele.²²¹ Artikkel 66 punkt 2 ütleb, et peale nõuandva arvamuse taotluse saamist teatab kohtu sekretär eriteadaandega vahetult igale riigile, kes omab õigust esineda, samuti ka igale rahvusvahelisele organisatsioonile, kes võib kohtu arvates anda informatsiooni antud küsimuses, et kohus on valmis esimehe poolt määratud aja jooksul vastu võtma küsimust puudutavaid kirjalikke avaldusi või ära kuulama samasuguseid suulisi avaldusi selleks määratud avalikul istungil.²²² Artikkel 66 punkt 4 ütleb, et riikidel või organisatsioonidel, kes esitasid kirjalikke või suulisi avaldusi, võimaldatakse teiste riikide või organisatsioonide poolt tehtud avaldusi kommenteerida vormides, piirides ja tähtaegadel, mis määratletakse igal eraldi juhul kohtu poolt.²²³ Selleks tähtsaks seadis kohus 30. jaanuar 2004.²²⁴ Peale kõigi eelnevate protseduuri reeglite täitmist pidi kohus taaskord kaaluma, kas ta oli pädev Peaassamblee poolt esitatud taotlust rahuldama ning kas probleem sisaldas endas juriidilist küsimust Rahvusvahelise Kohtu Statuudi artikli 65 punkt 1 kohaselt.²²⁵ Kohus ütles, et vastavalt Statuudi artiklile 10 volitatakse Peaassambleed arutama mis tahes küsimusi, mis kuuluvad käesoleva põhikirja piiridesse või kehtivad ükskõik millise käesolevas põhikirjas ettenähtud asutuse volituste ja funktsioonide kohta.²²⁶

Järgmiseks asus kohus arutama nõuandva arvamuse „juriidilist küsimust“. Statuudi artikkel 65 punkt 1 ütleb, et kohus võib anda soovitusliku iseloomuga arvamusi igas juriidilises küsimuses iga asutuse järelepärimise peale, kes vastavalt ÜRO põhikirjale on volitatud selliseid järelepärimisi esitama.²²⁷ Seega, kui kohus jõudis juba järeldusele, et arvamuse taotlust tuli selleks volitatud organi poolt, siis nüüd oli vaja kohtul otsustada, kas esitatud küsimus kuulub tema pädevusse või mitte. Oluline oli jõuda järeldusele, kas probleem on juriidiline või poliitiline ning vastavalt sellele tuli otsustada, kas anda asjale nõuandev arvamus või taotlus tagasi lükata. Kohus arutleb, et Peaassamblee esitatud küsimuses puudus küll täielikult selgus ning seda võis tõlgendada

²¹⁸ Ibid, lk 733.

²¹⁹ Burgis, supra note 213, lk 35.

²²⁰ ICJ (2003), supra note 102, p 2.

²²¹ Ibid, p 4.

²²² RV Kohtu statuut, supra note 34, 19.04.2016, art 66, p 2.

²²³ Ibid, art 66 p 4.

²²⁴ ICJ (2003), Supra note 102, p 4.

²²⁵ Ibid, p 14.

²²⁶ RV Kohtu statuut, supra note 33, art 10.

²²⁷ Ibid, art 65, p 1.

mitmeti, aga siiski puudutas küsimus niinimetatud „õiguslikke tagajärgi“, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest, Genfi konventsioonist ning Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee erinevatest resolutsioonidest. Kohus tõi arutluses välja ka eelpool analüüsitud Tuumarelvade arvamuse, ning tugines sellele.²²⁸ Ehk siinkohal on hea välja tuua koheselt ka asjaolu, mis näitab, et kui suure väärtusega on kohtu poolt antud nõuandvad arvamused. Selle arvamuse juures rõhus kohus enda Tuumarelvade arvamusele, mis näitab selgelt, et arvamustel on oma pretsedendiõigus ning seda kasutatakse.

Kuigi Kohus jõudis kiirelt järeldusele, et vaatamata kõikidele faktidele on ta pädev selles asjas arvamust andma, uuris ta samal ajal kogu oma tegevuse kohasust ja sobivust. Leiti, et kuigi juriidiliselt oleks arvamuse andmine õige, siis kas see oleks ka sobilik vastavalt rahvusvahelisele õigusele ja selle tavadele. Kohus soovis teada, kas Peaassamblee küsimusele vastamine muudaks kohtu pädevuse justkui ebaõigeks ja oleks vastuolus kohtu kohase õigusemõistmise funktsiooniga? Sellisel teemal pole Rahvusvaheline Kohus varem nõuandvat arvamust andnud ning ka sellega seoses tunnistas kohus, et neil on antud asjas, olles ÜRO peamine juriidiline organ, kanda eriliselt suur vastutus.²²⁹

Paljud argumentid oli selle arvamuse andmise vastu. Need puudutasid mitte piisavat õiguslikku küsimust, vaidluse poliitilist iseloomu ning ebasobivat menetluslikku käitumist.²³⁰ Esiteks, ei olnud Iisrael nõus tulema kohtusse. Selle kohta aga ütles aga kohus, et tegu ei olegi mitte kahe osapoolte vahelise kohtuvaidlusega, kus osapoolte kohalolek oleks vajalik.²³¹ Teiseks leiti, et kohtu sekkumine antud asjasse segaks Iisraeli ja Palestiina vahelisse poliitilisse vaidlusesse konsensuse toomist. Kohtu argument selle kohta oli selge. Ta leidis, et ei ole ette teada, millised tagajärjed nõuandval arvamusel on ning seega ei ole see piisav põhjus, miks antud arvamust ei tohiks anda.²³² Iisrael, üritades kohut veenda mitte arvamust andma, väitis ka seda, et kohus ei ole pädev asja uurima, sest tal ei ole selget aimu, milliste julgeolekuohtudega tuleb Iisraelil seoses Palestiinaga silmitsi seista. Kohus leidis, et need julgeolekuohud on juba üldtuntud ning seega omab ta piisavat ülevaadet kõigest, mis puudutab Iisraeli julgeolekuohtu.²³³ Neljandaks rõhuti sellele, et kohtu arvamusel puudub igasugune otstarve, sest nagu eelpool mainitud, on nõuandva arvamuse peamine roll vastata Peaassamblee õigusliku küsimusele. Samas aga oli

²²⁸ ICJ (2003), supra note 102, p 61.

²²⁹ Burgis, supra note 213, lk 41.

²³⁰ Schreiber, A. Graffiti on the Wall- A Critique of the ICJ Advisory Opinion on the Israeli Security Wall. HeinOnline 2005, lk 157-165, lk 158.

²³¹ ICJ (2003), supra note 102, p 46.

²³² Ibid, p 51, 53.

²³³ Ibid, p 55, p 56, p 58.

Peaassamblee eelnevalt turvatara juba illegaalseks tunnistanud.²³⁴ Kohus leidis ka sellele väitele piisava põhjenduse, ning ütles selgelt, et nõuandva arvamuse otstarve või selle puudumine on Peaassamblee enda otsustada. Kohus rõhutas ka seda, et nõuandva arvamuse eesmärgiks on seda palunud organile selgitada probleemi rahvusvahelise õiguse kohalt.²³⁵ Üks väga mõjukas põhjus nõuandva arvamuse andmisest keeldumiseks oli see, kui väideti, et tegu on Iisraeli ning Palestiina vahelise vaidlusega, kuid selle asja arutamise jaoks puudub Iisraeli nõusolek. Kohus lükkas ka selle väite ümber, lisades, et tegu ei ole mitte vaidluse lahendamisega vaid nõuandva arvamusega, mille puhul pole osapoole nõusolekut vaja.²³⁶ Tugev vastasseis nõuandvale arvamusele ja pidev rõhumine asjaolule, et puuduvad teatud menetluslikud aspektid, mis on iseloomulikud hoopis vaidluse lahendamisele, annab märku, et arvamuse saamist siiski ka peljatakse. Seda selle tõttu, et kardetakse kohtu seisukohta ning teadvustatakse, et sobimatu oleks käituda sellega vastuolus.

Kohus uuris rahvusvahelise õiguse norme ning nende seost turvataraga.²³⁷ Üles kerkisid mitmed küsimused nagu näiteks, kas asunduste rajamine okupeeritud Palestiina aladele on legaalne ning kooskõlas rahvusvahelise õigusega? Kui see ei ole lubatud, siis kas on lubatud rajada midagi, mis on illegaalne? Kas okupeerival võimul on lubatud enda valdusesse võtta, konfiskeerida, võõrandada või muul viisil kasutusse võtta maad, millele rajada endale vajalikke objekte? Kui ei, siis kas sellisel juhul on võimalik väita, et tegutsetakse seoses enesekaitsega?²³⁸ Kohus leidis, et turvatara on ebaseaduslik ning lükkas tagasi Iisraeli väite nagu oleks tegu olnud ÜRO põhikirja artikli 51 ning enesekaitsega. Kohus arutles turvatara illegaalsuse üle ning leidis, et Iisraelil on kohustus tara eemaldada ning järgida rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi. Sellele lisaks ütles kohus, et Iisraelil tuleb tühistada kõik asjakohased õiguslikud ning regulatiivsed aktid. Samuti tuleb tal korvata kogu kahju, mis turvataraga tekitati. Kõikidel riikidel on rahvusvahelisest õigusest tulenevat kohustus mitte tunnustada ebaseaduslikku olukorda ning Peaassamblee ning Julgeolekunõukogu peaksid mõtlema, milliseid edasisi meetmeid on vajalik tarvitusele võtta, et tekkinud olukord lahendada ning viia kooskõlla rahvusvahelise õigusega.²³⁹

Rahvusvahelises õiguses kehtib ka põhimõte, et mitte keegi ei või võtta legaalselt tarvitusele meetmeid, mis säilitaksid või kaitseksid olukorda, mille ta on ise illegaalselt tekitanud. Vastasel juhul tooks see kaasa olukorra, kus õigusvastaselt käitunud osapool võiks saada kasu enda

²³⁴ Schreiber, supra note 230, lk 158.

²³⁵ ICJ (2003), supra note 102, p 60, p 62.

²³⁶ ICJ (2003), supra note 102, p 46 .

²³⁷ Schreiber, supra note 230, lk 159.

²³⁸ Värk (2005), supra note 214, lk 734.

²³⁹ Schreiber, supra note 230, lk 159.

õigusvastasest käitumisest. Ligikaudu 75% Iisraeli turvatarast paikneb okupeeritud Palestiina aladel. Iisraeli poolele jääb samuti umbes sama palju kõigist Palestiina aladel elavatest isikutest. Huvitav on asjaolu, et Iisrael juhtis ise oma kirjalikus avalduses Rahvusvahelisele Kohtule sellele tähelepanu, kuid õigustas ise samal ajal turvatara rajamist asunduste kaitseks. Kohus küll ei väitnud selgesõnaliselt, et turvatara on illegaalne just illegaalsete asunduste tõttu, kuid seda väitis ameerika kohtunik Buergenthal, kes kõikides teistes punktides oli kohtuga erimeelt. Tema ütles, et kui asundused on rajatud vastuolus rahvusvahelise õigusega, siis on ka need turvatara osad, mis Iisrael kasutab asunduste kaitseks, *ipso facto* vastuolus rahvusvahelise õigusega.²⁴⁰

Palju problemaatikat on tekitanud ka asjaolu, et kohus vaatles palju kaalukaasi ühte poolt ehk Palestiina kannatusi, kuid ei pööranud niivõrd palju tähelepanu Iisraelile. Kohus küll väitis, peale oma järelduste tegemist, et Iisrael on sunnitud toime tulema mitmete valimatute ja surmavate aktidega enda tsiviilelanikkonna vastu. Samas märkis ka ükskõikselt, et kõik meetmed, mis võetakse kasutusele enda elanikkonna kaitseks, peavad siiski olema kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Sellest saab järeldada, et kohus ei teinud mingit järeldust terrorismiohu kohta, mille tõttu tara ka püstitati. Kohus märkis lihtsalt, et turvatara on ebaseaduslik ning terrorismile otseselt tähelepanu ei pööratud.²⁴¹

Rõhuti ka sellele, et nõuandev arvamused ei ole erapooletu ning see põhines liiga vähestel faktidel. Samuti väideti ka seda, et nõuandva arvamuse argumentatsioon oli väga puudulik, seisukohad olid esitatud lubamatult lakooniliselt ja palju muud. Teatud mõttes on antud kriitika kindlasti ka lubatud, sest enesekaitse küsimust arutas kohus vaid ühes punktis.²⁴² Samuti ei olnud kohus nõus väitega, et probleemi poliitilisuse tõttu ei tohiks kohus nõuandvat arvamust anda ning probleem peaks jääma poliitiliste institutsioonide lahendada. Kohus kasutas ka eelpool välja toodud Tuumarelvade nõuandvat arvamust, et antud väide ümber lükata. Kohus sai aru probleemi poliitilisusest, kuid märkis, et poliitika on rahvusvahelise õiguse lahutamatu osa ning see ei muuda antud probleemi õigusliku küsimuse tähtsust või kvaliteeti.²⁴³ Kohus heitis esitatud argumendid kõrvale ning leidis, et ta on pädev kõnealusele probleemile andma oma arvamuse.²⁴⁴ Rahvusvaheline Kohus on väga mitmetel kordadel tunnistanud, et isegi, kui küsimus ei ole täielikult „õiguslikku“ laadi, on ta õigustatud sellele vastama. Sellest võib teha järelduse, et

²⁴⁰ Värk (2005), supra note 214, lk 736. Vt. ka Declaration on Judge Buergenthal.- International Legal Materials 2004, p 9.

²⁴¹ Schreiber, supra note 230, lk 160.

²⁴² Värk (2005), supra note 214, lk 731.

²⁴³ Burgis, supra note 213, lk 41.

²⁴⁴ Schreiber, supra note 230, lk 158.

rahvusvaheline õigus ei ole pelgalt rahvusvaheliste normide ja seaduste üle vaidlemine, vaid see on hoopis pidev läbirääkimine, mis puudutab rahvusvahelist õigust ja selle suhet poliitikaga.²⁴⁵

Tegu on taaskord ühe äärmiselt poliitilise teemaga ning hea näitega, et kohtu nõuandev arvamused ja selle „õiguslik küsimus“ võib olla tõlgendatud väga mitmeti. *The Wall* arvamused annab rahvusvahelisele üldsusele taaskord hea ülevaate rahvusvahelisest õigusest ja selle seosest poliitikaga. Paljud riigid esitasid kirjalikud esitlused või suulised ettekanded toetamiseks või laitmaks maha kohtu soovi anda probleemile oma nõuandev arvamused.²⁴⁶ Turvatra legaalsuse küsimus tõstas eelkõige selletõttu, et valdav osa sellest oli rajatud okupeeritud aladele, mis kuulusid Palestiinale. Kui turvatara oleks rajatud puhtalt Iisraeli territooriumile, siis ei oleks sellest ka probleeme tekkinud. Põhjus, miks mindi üle ka Palestiina aladele, seisneb Iisraeli soovis kaitsta ka neid Iisraeli elanikke, kes olid asunud elama Palestiina aladele loodud asundustesse.²⁴⁷

Kokkuvõtteks võib öelda, et need riigid, kes arvamused saada ei soovinud, rõhutasid eelkõige selle, et Peaassamblee esitatud küsimus oli poliitiliselt ajendatud ja ei kuulu seega kohtu jurisdiktsiooni alla. Leiti, et kohus ei suudaks sellises kontekstis oma rolli täita. Need, kes arvamused pooldasid, olid sunnitud jätma oma poliitilised tõekspidamised antud asjas kõrvale. Kohus oli ka ise teema poliitilisusest teadlik, seega on see arvamused väga heaks kaasuseks, et uurida rahvusvahelist õigust ja selle seost poliitikaga.²⁴⁸ Paljud autorid, isegi need, kes pidasid arvamused õiglaseks, on märkinud, et see ei olnud asjaolusid arvestades „õiguslikult põhjendatud.“²⁴⁹ Esiteks heideti kohtule ette, et ta oleks pidanud vähendama oma kaalutusõigust ning asjas oma arvamused mitte andma. Siiski on nõuandev arvamused antud äärmiselt vastuolulisel teemal. See arvamused andis kohtule võimaluse ning samas ka kohustuse kaaluda samme, mida on ette võetud terrorismi tõkestamiseks. Terrorismi teema on väga aktuaalne paljudes riikides, kaasa arvatud Venemaal, Iraagis, Ameerikas ja paljudes teistes Euroopa riikides.²⁵⁰ Töö autor on seisukohal, et kohus siiski tegi õige otsuse ning pidas õigeks Peaassamblee esitatud nõuandva arvamuse taotlus rahuldada. Kindlasti võib kõiki kohtu poolt antud argumente tugevaks pidada, aga kõige kaalukam tundus autori arvates olema just see, kus kohus viitas oma varasemalt tehtud Tuumarelvade nõuandva arvamusele. Nagu ka eelpool mainitud, siis omavad ka nõuandvad arvamused samasugust pretsedendiõigust nagu otsusedki. Kohus viitas kahe

²⁴⁵ Burgis, supra note 213, lk 34.

²⁴⁶ Ibid, lk 34.

²⁴⁷ Värk (2005), supra note 214, lk 733-734.

²⁴⁸ Burgis, supra note 213, lk 34.

²⁴⁹ D. L., supra note 17, lk 186.

²⁵⁰ Schreiber, supra note 230, lk 159.

nõuandva arvamuse sarnaselt sõnastatud küsimusele, kus paluti kohtul tuvastada „õiguslikud tagajärjed.“ Ehk kui kohus on eelnevas, samalaadses arvamuses kõiki aspekte kaaludes, otsustanud, et küsimus ei ole liialt poliitiline ning kuulub kohtu pädevusse, siis tundub õiguspärane, kui ka selle küsimuse lahendamise juures talitatakse samamoodi.

Esitatud nõuandev arvamus on taaskord üheks äärmiselt positiivseks näiteks sellele, mis puudutab nõuandva arvamuse suutlikkust või suutmatust ilma mingisuguse juriidiliselt siduva kohustuseta rahvusvahelisel maastikul midagi saavutada. Kui nõuandev arvamus on tõesti pelgalt kohtu poolt väljastatud akt, millel puudub igasugune õiguslik võim ning mis osapooli mitte millekski ei kohusta, siis kas taoline vastukaja oleks õigustatud? Väga paljud, kui mitte öelda, et kõik kohtu poolt arvamuse saanutest mõistavad seda, et selle järgimata jätmine toob endaga kaasa suure kahju. Idee, et kohtud võiksid olla ignoreeritud, tekitab kohtunikele muret ilmselt umbes kakssada aastat tagasi, aga mitte tänapäeval. Arusaam, et juriidiliselt on võimalik kohtu poolt öeldut mitte täita, hirmutab, aga seda üldiselt ei juhtu.²⁵¹ Nagu ka eelpool mainitud, siis on see saanud tavaks, et nõuandvat arvamust järgitakse, selle järgi talitatakse ning seda peetakse samaväärseks kohtuotsusega. On olemas üks väga võimas mittejuriidiline viis kontrollimaks seda, et kohtu poolt antud nõu saaks arvesse võetud. Selleks on suur avalik huvi. Kohtu nõu mitte arvesse võtmine tooks kaasa palju probleeme mitte ainult juriidilisel vaid ka poliitilisel maastikul.²⁵²

3.4 Nõuandva arvamuse *Kosovo's Declaration of Independence* analüüs

22. juulil 2010 aastal andis Rahvusvaheline Kohus välja nõuandva arvamuse, mis puudutas Kosovo iseseisvumist ning eraldumist Serbiast.²⁵³ Peaassamblee esitatud küsimus oli: „*Kas Kosovo omavalitsuse ajutiste institutsioonide ühepoolne iseseisvuse väljakuulutamine on kooskõlas rahvusvahelise õigusega?*“²⁵⁴

Kosovo iseseisvuse küsimus tõstatas üles juba üle 25 aasta tagasi, kui tolelaegne Serbia president pidas kõnet Kosovo 600. aastapäeva puhul, mis puudutas Serbia natsionalismi ning hoiatas algavate veriste lahingute eest. Kosovo oli Jugoslaavias koosseisus olnud Serbia vabariigi autonoomne osa, kuid toonase Jugoslaavia presidendi Josip Broz Tito abiga oli Kosovo faktiliselt saavutanud iseseisva riigi staatuse. See aga loomulikult ei meeldinud iseseisvunud Serbia

²⁵¹ D.L, supra note 17, lk 188.

²⁵² Ibid, lk 188.

²⁵³ ICJ, supra note 18, p 1.

²⁵⁴ Ibid, p 1.

presidendile, kes alustas Kosovo autonoomia jõulist likvideerimist. 1998. aastal algas Kosovos sõda, mis kestis kuni 1999. aastani ning lõppes tänu NATO jõudude sekkumisele. Kosovo kehtestas rahvusvahelise haldusrežiimi, mis kuulutas ta Serbiast sõltumatuks olevaks. 17. veebruaril 2008. aastal kuulutati Kosovo ennast iseseisvaks riigiks.²⁵⁵ Seda võiks nimetada lausa ajalooliseks irooniaks, sest Jugoslaaviast räägiti kui edu mudelist. See riik sisaldas endas suuri hulki rahvuseid ja ka vähemusi, kes olid eelnevalt üksteisega konfliktis olnud. Jugoslaavia oli kui föderaalne paljurahvuseline riik. Selle riigi rahvastik on paljurahvuseline, kellest enamuse moodustavad albaanlased. Lisaks albaanlastele kuuluvad järgmise suurema grupina rahvastiku koosseisu serblased ning seejärel väiksemarvuliselt muud rahvused. Selline sisepoliitika ei olnud mitte ainult kooskõlas rahvusvahelise õigusega, vaid Jugoslaavia käitumine ja olek justkui pidevalt tugevdasid seda. Jugoslaavia oli aastaid juhtivaks võimaks arendamaks vähemuste õigusi rahvusvahelisel maastikul.²⁵⁶ Seega tekitas Kosovo samm rahvusvahelisel maastikul palju vaidlusi ning erimeelsusi. Tänu sellele otsustatigi küsida Rahvusvahelise Kohtu seisukohta, kas selline käitumine on kooskõlas rahvusvahelise õigusega või mitte.²⁵⁷

Peale taotluse saamist alustas kohus taas kõigepealt uurima, kas taotlus tuli selleks pädevalt organilt ning kas kohus on pädev antud asja arutama. Koheselt sai ka selgeks, et Peaassamblee oli volitatud nõuandva arvamuse taotlust esitama ÜRO põhikirja artikli 96 kohaselt. Samas peatub kohus ka artiklil 12 punkt 1, mis ütleb, et kui Julgeolekunõukogu täidab käesoleva põhikirjaga temale pandud funktsioone mingi tüli või olukorra osas, ei või Peaassamblee teha mingeid soovitusi, mis puudutavad antud tüli või olukorda, kui Julgeolekunõukogu seda ei palu. Kohus märgib aga selle kohta, et nõuandev arvamused ise ei ole „soovitus“ Peaassamblee poolt, mis puudutaks kõnealust tüli või olukorda. Seega artikkel 12 võib küll piirata Peaassamblee mõningaid meetmeid tema tegevuse osas, aga nõuandva arvamuse küsimine ei ole üks nendest piirangutest.²⁵⁸

Kohus märgib, et selle arvamuse puhul küsis Peaassamblee, kas Kosovo iseseisvumine on „kooskõlas rahvusvahelise õigusega“, mis on kindlasti õiguslik küsimus. Rõhutakse veel sellele, et selle arvamusega ei soovita teada, kas iseseisvuse väljakuulutamise oli kooskõlas mõne siseriikliku seadusega, vaid küsimus puudutas puhtalt rahvusvahelist õigust. Seega on Rahvusvaheline Kohus kindlasti pädev ka sellele vastama. Seejärel rõhub kohus taaskord

²⁵⁵ Värk, R. Enesemääramine, lahkulöömine ja Rahvusvahelise Kohtu nõuandev arvamused Kosovo küsimuses. *Juridica* 2014, lk 561-568, lk 561.

²⁵⁶ Hilpold, P. The International Court of Justice's Advisory Opinion on Kosovo: Perspectives and a Delicate Question. *Austrian Review of International and European Law* 2015, lk 259- 309, lk 262.

²⁵⁷ Barrie, *supra* note 16, lk 561.

²⁵⁸ ICJ, *supra* note 18, p 21, p 24.

asjaolule, et nagu ka mitmetest eelnevates arvamustes, on kohus seisukohal, et kuigi talle esitatud küsimus võib olla poliitilist laadi ning võib sisaldada poliitilisi elemente, ei ole see takistuseks nõuandva arvamuse andmisel. Kuigi küsimus võib sisaldada poliitilisi aspekte, siis ei saa kohus jätta vastamata selle juriidilistele elementidele.²⁵⁹

Mõned riigid tegid kohtule ettepaneku loobuda nõuandva arvamuse andmisest, sest nägid, et antud küsimus on poliitiliselt liigselt motiveeritud ning kallutatud eelkõige Serbia huvide suunas.²⁶⁰ Kohus märkis siiski, et tal ei palutud tuvastada, kas Kosovo iseseisvumine on kooskõlas mingi siseriiklikku õigusaktiga, vaid küsimus puudutas puhtalt rahvusvahelist õigust, seega on kohtul pädevus ka sellele vastata.²⁶¹ Kohus ei sõltu selle taotluse poliitilistest motiividest ega ka poliitilistest tagajärgedest, mis selle arvamuse andmisega võivad kaasnedada.²⁶² Kohtu jaoks on juba ammu selge asjaolu, et see, kui ta omab pädevust teatud asjas nõuandvat arvamust andma, ei tähenda automaatselt seda, et ta on kohustatud seda tegema. Tavaliselt on kohus oma arvamuse alati andnud ning ainult väga kaalukad põhjused on need, mis on saanud arvamuse andmise takistuseks.²⁶³

Selle arvamuse taotluse esitamisest alates oli juba ette teada, et see lõpptulemus on püsiva tähtsusega. Kuigi 22. juulil 2010, oli peale arvamuse väljastamist suur osa emotsioone täis pettumust, hakkas ilmne ka teisi vaatenurki.²⁶⁴ Kohus oli seisukohal, et see, kas iseseisvusdeklaratsioon on kooskõlas rahvusvahelise õigusega, sõltub sellest, kas iseseisvuse väljakuulutamise on rahvusvahelise õigusega keelatud või lubatud. Järelikult jäi kohtu ülesandeks teha kindlaks, kas iseseisvusdeklaratsioon võeti vastu rahvusvahelist õigust rikkudes või mitte.²⁶⁵

Peale seda, kui kohus oli teinud selgeks küsimuse täpse sõnastuse ning enda pädevuse, asus ta uurima faktilist poolt. Kohus leidis, et iseseisvusdeklaratsiooni ning kõike selle seonduvat tuleb vaadelda üldises faktilises raamistikus, mille tagajärjeks oligi iseseisvuse väljakuulutamise.²⁶⁶ Kohus leidis, et üldine rahvusvaheline õigus ei keela iseseisvusdeklaratsioone.²⁶⁷ Seda eelkõige kolmel põhjusel. Esiteks sellepärast, et seda toetab kohtu uuritud riikide praktika 17.saj.- 20.saj. Selles ajavahemikus kuulutati mitmel korral välja iseseisvus, millele isamaa oli vastu. Paljudel

²⁵⁹ Ibid, p 25, p 27.

²⁶⁰ Epps, V. The Paucity of Law in the ICJ's 2010 Advisory Opinion on Kosovo's Declaration of Independence. HeinOnline, 2010, lk 26-33, lk 26.

²⁶¹ ICJ, supra note 18, p 26.

²⁶² Ibid, p 27.

²⁶³ Epps, supra note 260, lk 26.

²⁶⁴ Hilpold, supra note 256, lk 260.

²⁶⁵ Värk (2014), supra note 255, lk 564.

²⁶⁶ ICJ, supra note 18, p 57.

²⁶⁷ Ibid, p 84.

juhtudel õnnestus see ka realiseerida. Riikide vahelisest praktikast ei nähtu, et iseseisvuse väljakuulutamist oleks peetud rahvusvahelise õigusega mitte kooskõlas olevaks.

Teine märkimisväärne põhjus on see, et territoriaalne terviklikkuse printsiip ei keela iseseisvusdeklaratsioone. Seda põhjusel, et see printsiip kehtib ainult riikide vahelistes suhetes. Paljud riigid avaldasid siinkohal arvamust, et sama kõnealune printsiip keelab kaudselt iseseisvuse väljakuulutamise, sest sellega rikutakse isamaa territoriaalset terviklikkust.²⁶⁸ Arvamuses rõhutati ka ÜRO harta artiklile 2 punk 4, mis ütleb, et kõik ÜRO liikmed hoiduvad oma rahvusvahelistes suhetes jõuga ähvardamisest või jõu tarvitamisest nii iga riigi territoriaalse puutumatus, poliitilise sõltumatus vastu kui ka mõnel muul viisil, mis ei ole kooskõlas ÜRO eesmärkidega.²⁶⁹ Põhjusel, et see puudutab riikide vahelisi suhteid, siis ei laiene territoriaalse terviklikkuse austamise kohustus mitteriiklikele toimijatele. Tänu sellele ei lähe iseseisvuse väljakuulutamine ka viimaste poolt vastuollu territoriaalse terviklikkuse asutamise kohustusega.²⁷⁰

Kolmandaks rõhutas kohus, et Julgeolekunõukogu praktikast ei tulene iseseisvusdeklaratsioonide keeldu. Mitmed riigid viitasid oma kirjalikes argumentides, et Julgeolekunõukogu on iseseisvuse väljakuulutamise hukka mõistnud mitmes riigis. Seda näiteks Lõuna- Rodeesia, Põhja- Küprose ja ka Serblaste Vabariigi puhul. Kohus leidis, et nendel juhtudel reageeris Julgeolekunõukogu konkreetsetele juhtudele toetudes spetsiifilistele asjaoludele, mille tõttu ei saa tema praktikast tuletada üldist keeldu. Nende riikide iseseisvusdeklaratsioonide õigusvastatus ei tulenenud mitte nende ühepoolsest olemusest, vaid asjaolust, et need seostusid „õigusvastase jõu kasutamise või üldise rahvusvahelise õiguse teiste normide, eriti imperatiivnormide, ilmselgete rikkumistega“. Kosovo küsimuse puhul ei leidnud Julgeolekunõukogu samasugust seost.²⁷¹ Oma lõppsõnas ütleb kohus, et 17. veebruaril 2008. aastal väljakuulutatud Kosovo iseseisvus ei olnud mitte mingil moel vastuolus rahvusvahelise õigusega.²⁷²

Seda arvamust saatis algusest peale suur poleemika. Oli teatud osa inimesi, kes lootis, et kohus ei võta antud asja arutusele ning lükkab Peaassamblee esitatud taotluse tagasi. Teised jällegi lootsid saada kõikehõlmavaid vastuseid tervele teemale ja küsimustele, mis sellega kaasnesid. Rahvusvaheline Kohus otsis aga kompromissi. Ta leidis, et on küll vaatamata teema poliitilisusest pädev antud probleemile arvamust andma, kuid jättis vastamata sisulistele

²⁶⁸ Värk (2014), supra note 255, lk 565.

²⁶⁹ ÜRO põhikiri, supra note 7, art. 2 p. 4.

²⁷⁰ Värk (2014), supra note 255, lk 565.

²⁷¹ Värk (2014), supra note 255, lk 565.

²⁷² ICJ, supra note 18, p 122.

küsimustele.²⁷³ Sellise käitumise tõttu on seatud kahtluse alla Rahvusvahelise Kohtu kohustus ning tahe teha koostööd Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni raamistikus. Paljud väitsid, et kuna kohtu argumentatsioon oli niivõrd nõrk, siis kahjustas see tema funktsiooni rahvusvahelisel tasandil.²⁷⁴ Kohus on enda kaitseks küll lisanud, et üldjuhul on kohus läinud küsimuse sõnastusest kaugemale ning püüdnud tuvastada probleemi keskseid õiguslikke küsimusi. Antud asjas oli aga Serbia esitatud küsimus väga selgelt formeeritud ning väga kitsas ja spetsiifiline. Sellest tulenevalt polnud kohtul võimalik ka sellest kõrvale kalduda.²⁷⁵ Teisalt jällegi on Rahvusvaheline Kohus ära teeninud suure kiituse, et ta suutis niivõrd tõsist poliitilist probleemi lahendada väga suure hoole ning vastutustundega. Siinkohal väidetakse ka kindlalt, et vaatamata kõigele sellele ebaselgele, mis ümbritseb poliitikat ja õigust ning on takistuseks nende kahe vahele piirjoone tõmbamiseks, ei tohiks lasta kohtunikel ära teha poliitikute tegemata tööd.²⁷⁶ Kohtul oli kindlasti õigus, kui ta rõhus faktile, et rahvusvahelises õiguses ei ole normi, mis keelaks selgesõnaliselt iseseisvusdeklaratsiooni vastuvõtmise. Siinjuures tuleb aga kindlasti tähele panna asjaolu, et kohus pidas silmas just deklaratsiooni vastuvõtmist ega hinnanud sealjuures iseseisvus deklaratsiooni võimalikke tagajärgi, või seda, kuidas peaksid sellesse suhtuma teised riigid. Selle arvamuse juures jättis kohus käsitlemata ka asjaolu, et rahvusvaheline õigus ja riikide praktika suhtub üldiselt lahkulöömisesse ebasoodsalt.²⁷⁷ Serbia poolt esitatud küsimus oli väga halvasti formuleeritud, mis tõttu jättis see kohtule suurepärase võimaluse vastata küsimusele väga kitsendavalt ja Serbiale äärmiselt ebasoodsal viisil.²⁷⁸ See oli väga kaua oodatud nõuandev aramus, kuid enamike arvates kaasnes sellega suur pettumus. 2008. aastal Peaassamblee poolt esitatud küsimusega loodeti sillutada kõige vastuolulisem teema tänapäeva rahvusvahelises õiguses- see puudutas enesemääramise küsimust 21. sajandil.²⁷⁹ Enesemääramisõiguse algseid põhitõdesid võib leida Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioonist, mis võeti vastu 1776. aastal. Selle kohaselt tuleb riiki valitseda vastavalt rahva tahtele ja rahva osalusel ning vajadusel võib rahvas muuta riigivõimu, mis ei lähtu tema tahtest ega austa igäühe vabadusi. Seda sõnumit kannavad edasi paljud tänapäeva riigisisised ja rahvusvahelised dokumendid, sealhulgas ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni harta, mis loodi 1945. aastal, jõustus 24. oktoobril 1945. aastal. Teise maailmasõja järgselt sai enesemääramisõigusest üks ÜRO peamisi eesmärke. ÜRO põhikiri käsitleb enesemääratlemist

²⁷³ Hilpold, supra note 256, lk 259.

²⁷⁴ Ibid, lk 259.

²⁷⁵ Värk (2014), supra note 255, lk 564.

²⁷⁶ Hilpold, supra note 256, lk 259.

²⁷⁷ Värk (2014), supra note 255, lk 566.

²⁷⁸ Ibid, lk 564.

²⁷⁹ Hilpold, supra note 256, lk 259.

kahes tähenduses. Esiteks, riikidel on enesemääramisõigus ehk kui õigus vabalt valida oma poliitiline, majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline kord. Teiseks, on rahvastel õigus luua oma riik või mingil muul kombel määratleda oma suhe juba olemasoleva riigiga. Peale Teist maailmasõda on enesemääramisõigust kuulutatud kui rahvusvahelise õiguse ühe alustalana.²⁸⁰

ÜRO harta sätestab organisatsiooni ühe eesmärgina „arendada rahvaste vahel sõbralikke suhteid, mis põhinevad rahvaste võrdõiguslikke ja enesemääramise põhimõtte austamisel, ning rakendada muid asjakohaseid meetmeid üldise rahu kindlustamiseks“. See on mõeldud eelkõige poliitilise juhtnõrina, mitte niivõrd subjektiivse õigusena, mille alusel võiks rahvad oma nõudmisi esitada. Enesemääramist kui sellist hakati õigusena käsitlema 1960-datel aastatel. Esimese olulise sammuna võttis Peaassamblee 1960. aastal vastu koloniaalmaadele ja- rahvastele iseseisvuse andmise deklaratsiooni. Selles öeldakse, et „kõikidel rahvastel on õigus enesemääramisele.“ Selle kohaselt otsustab rahvas ise oma poliitilise staatuse, majandusliku ning sotsiaalse ja kultuurilise arengu üle.²⁸¹

Enesemääramist puudutavates debattides lähtutakse tavaliselt vaid õiguse sisust, kuid ei pöörata erilist tähelepanu küsimusele, kes on rahvas ehk õiguse kandja. Rahvusvahelisest õigusest ei ole võimalik leida kindlat definitsiooni rahva kohta, kuid seda on siiski püütud selgitada. Üheks kõige tuntumaks katseks on UNESCO raames tegutsenud ekspertide aruanne. Nemad leidsid, et inimesi ühendavad rahvaks sellised ühised tunnused nagu ajalooline traditsioon, rassiline või etniline identiteet, kultuuriline homogeensus, keeleline ühtsus ning lisaks veel religioosne või ideoloogiline kuuluvus. Toonitatakse ka, et rahvas peab olema piisavalt suur ning rahva eksisteerimiseks ei piisa vaid üksikest seotud indiviididest. Samuti peavad need inimesed, kes soovivad olla rahvas, tahtma iseennast identifitseerida rahvana ning peavad olema vahendid oma kollektiivse identiteedi ja tahte väljendamiseks.²⁸²

Me ei saa kunagi teada, et juhul, kui Peaassamblee esitatud küsimus selle teema kohta oleks teisiti sõnastatud, kas siis ka kohtu seisukohad oleks olnud erinevad ning tulemust Serbia jaoks teistsugune. On palju elemente, mis annavad märku, et vastus sellele küsimusele oleks ilmselt eitav. Esiteks, küsimus, mis oleks esitatud teisiti ning mis oleks kohtule jätnud vähem tegevusruumi, poleks ilmselt läbinud hääletust Peaassamblees ning küsimuse sõnastus oleks ilmselt muutunud veelgi poliitilisemaks. Samas ei saa ka mitte keegi kindlalt väita, et kui Peaassamblee sõnastatud resolutsioon oleks olnud agressiivsem, siis oleks kohtu seisukoht olnud

²⁸⁰ Värk (2014), supra note 255, lk 561.

²⁸¹ Ibid, lk 562.

²⁸² Värk (2014), supra note 255, lk 562. Vt. ka: International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of The Rights Of People. Final Report and Recommendations 27.-30.11, 1989, lk 7-8.

teine. Fakt on aga see, et Serbia esitatud küsimus ja selle tegelik tähendus ei olnud kohtule teadmata. See nõuandev arvamus andis kindlaid tõendeid selle kohta, et Rahvusvaheline Kohus soovis selle arvamusega saavutada konkreetset eesmärki.²⁸³

Selle nõuandva arvamuse andmine toimus poliitiliselt väga tundlikul pinnal, mis tõttu oli ootuspärane, et Rahvusvaheliselt Kohtult oodati, et ta oleks erinevate huvide vahendajaks ja leiaks parima lahenduse, mis vastaks ÜRO eesmärkidele ja rahu säilitamisele. Täpselt sama palju oodati ka seda, et Rahvusvahelise Kohtu kohtunikud oleksid selles püüdluses ühel meelel.²⁸⁴

Osad seda küll olid, aga paljud ei olnud. Siinkohal oleks kindlasti õigus küsida, et kas puhtalt õiguslikud vaidlused ja poliitilised vaidlused teiselt poolt, on tõesti vananenud nähtus? Ning kas kohus peaks saama poliitiliste organite asetäitjaks ja lahendama probleeme, mida nad ise lahendada ei suuda?²⁸⁵ See oli ka üks äärmiselt tugevatest põhjendustest, mis kohtule esitati seoses nõuandva arvamuse mitteandmisega.²⁸⁶

Julgeolekunõukogu oli väljastanud erinevaid resolutsioone Kosovos toimuva olukorra kohta juba kümme aastat. Samuti oli erinevaid resolutsioone avaldanud ka Peaassamblee. Väideti, et kuna Julgeolekunõukogu on selles probleemis kindlasti otsustusvõimekam kui Peaassamblee ning kõnealune probleem on otseselt Julgeolekunõukogu tegevusvaldkonnas, siis oleks igasugune nõuandva arvamuse saamise taotlus pidanud tulema just temalt, mitte Peaassambleelt.²⁸⁷

Kohtunik Tomka oli samuti seisukohal, et Kosovo küsimust oleksid pädevad lahendama ainult kas Julgeolekunõukogu või siis vaidluse osapooled ise- Kosovo ning Serbia. Kohtunik Keith oli veendumusel, et kohus oleks pidanud keelduma nõuandva arvamuse andmisest, sest ainuke, kes oleks pädev selle jaoks taotlust esitama, oleks olnud Julgeolekunõukogu.²⁸⁸ Kohus küll nõustus väitega, et Julgeolekunõukogu roll antud asjas võiks olla esmane, kuid see ei ole siiski ainuke pädev organ. Kohus märkis ka, et peale Julgeolekunõukogu on ka Peaassambleel väga lai õigus käsitleda rahvusvahelise rahu ja julgeolekuga seonduvaid probleeme ning tihti toimivad need mõlemad poliitilised organid paralleelselt.²⁸⁹

Kohus läks selles kaasuses kindlasti enda jaoks lihtsamat teed. Kohus piiras antud küsimust vaid iseseisvuse väljakuulutamise ja ei laskunud probleemi sisemistesse küsimustesse. Rõhutati, et esitatud küsimus ei eelda vastuseid teistele küsimustele nagu näiteks sellele, kas Kosovo on riik? Kas rahvusvaheline õigus sisaldab ühepoolset õigust lahku lüüa? Lisaks palju muid taolisi

²⁸³ Hilpold, supra note 256, lk 276.

²⁸⁴ Ibid, lk 260.

²⁸⁵ Ibid, lk 262.

²⁸⁶ Epps, supra note 260, lk 27.

²⁸⁷ Ibid, lk 27.

²⁸⁸ Ibid, lk 28.

²⁸⁹ Ibid, lk 27.

küsimusi. Kui võtta arvesse seda, kuivõrd lihtsalt kohus antud probleemile lähenes, siis ei ole ka selle tulemus kellelegi üllatav. Kindel on see, et rahvusvaheline õigus ise ei keela iseseisvuspüüdlusi ega ka kodusõdasid.²⁹⁰ Üles kerkib palju rohkem küsimusi. Näiteks, kas Rahvusvaheline Kohus tõepoolest teenib ÜRO huve, kui püüab vastata kõikidele küsimustele, isegi kui see nõuab teatud loodud õigusmõistete uuesti kvalifitseerimist? Samuti andes rida argumente, mis ei kõla veenvalt. Kas kohus seeläbi tõesti suurendab oma efektiivsust ning ka tõhusust?²⁹¹

Paratamatult võib ka siinkohal jääda mulje, et kohus kasutas taaskord selle probleemi käsitlemisel nii nimetatud *Lotuse* printsiipi. Selle kohaselt reguleerib rahvusvaheline õigus suveräänsete riikide vahelisi suhteid ja õiguslikult siduvad reeglid põhinevad riikide vabal tahtel, mistõttu ei tohi seada piiranguid riikide käitumisvabadusele. Seega, kõik mis ei ole keelatud, on lubatud. *Lotuse* printsiip käib tihedalt käiskäes suveräänsusega, aga paraku ei ole tegu mõistega, mis ei võiks ajas muutuda. Tänapäeval ei ole suveräänsus kindlasti enam sama mõiste, mis tal oli 1927. aastal, mil Alaline Rahvusvaheline Kohus sõnastas *Lotuse* printsiibi. Tänapäeva õigussüsteemis kaasneb suveräänsuse kui eelisega ka palju erinevaid kohustusi. Nende hulgas on kohustus arvestada ka teiste riikide huvidega. *Lotuse* printsiip on mõeldud suveräänsete riikide kaitseks, mis tõttu on seda kohatu kasutada suveräänsete riikide vastu. Seda viisil, mis ohustab territoriaalset terviklikkust ehk, kui riikide lahkulöömine üksteisest ei ole keelatud, siis on see järelikult lubatud.²⁹²

Mitmed autorid on seisukohal, et oleks olnud palju kohasem Rahvusvahelisel Kohtul antud asjas nõuandev arvamus andmata jätta. Selline otsus oleks olnud veenvam ning ka faktilisel tasandil sobivam. Loomulikult ei saa kogu selles olukorras süüdistada vaid Rahvusvahelist Kohust. On ilmselge, et sellel probleemil oli äärmiselt tugev poliitiline alatoon. Kohtul paluti lahendada poliitiline probleem, mida isegi need rahvusvahelised organid, kes on loodud seda tegema, ei osanud korrektselt lahendada. Isegi juhul, kui mõelda kõigele ebakindlale, mis iseloomustab püüdlust teha vahet poliitilise ja õiguslikul probleemil, siis antud juhul ei olnud see vajalik. Antud juhul ei olnud vaja sellest probleemist üles leida peidetud poliitilisi aspekte, need olid juba niigi selged ja nähtavad mistahes vaatlejale. Kosovo nõuandev arvamus ei ole veenev isegi siis, kui seda vaadata vaid pelgalt õiguslike põhjenduste pinnalt, millel ta põhineb. Seega ei ole sellest

²⁹⁰ Värk (2014), supra note 255, lk 564.

²⁹¹ Hilpold, supra note 256, lk 262.

²⁹² Värk (2014), supra note 255, lk 564.

võimalik luua isegi näiliselt neutraalset ideoloogiat. Seda arvamust saab hinnata kui vahetut poliitilist dokumenti.²⁹³

Kohus sai palju kriitikat ja vastukaja, sest ei laskunud probleemi sügavuti. Nagu ka arutatud teiste autorite poolt eelnevalt, siis on tõesti olemas palju küsimusi, mis ehk tekitavad kahtluse selle nõuandva arvamuse lõpptulemuse terviklikkuses. Näiteks, mis tingimustel võib iseseisvuse välja kuulutada? Kuidas lahendada iseseisvuse väljakuulutamiseiga kõik kaasnevad poliitilised probleemid? Mil viisil ja millistel tingimustel? Küsimusi selle teema koht on kindlasti palju, aga kohatu oleks kohtule ette heita seda, et kõikidele küsimustele vastust ei leitud. Kindlasti on see teema äärmiselt tundlik just poliitilisel maastikul ning kohus ei ole pädev nendele küsimustele vastama. Kohus leidis üle probleemist õigusliku aspekti ning ka keskendus sellele.

Siinkohal saab rõhuda sellele ilmsele näitele, et Rahvusvaheline Kohus, nii juriidilise kui ka poliitilise organina antud asjas, seisab silmitsi samade piirangute ning takistustega, millega ka need poliitilised organisatsioonid, kes antud probleemiga oleks pidanud iseseisvalt tegelema. Paljude meelest oli tegu siiski väga ebainimliku käitumisega kohtu poolt. Olukorras, kus oleks saanud vastata niivõrd paljudele ja tähtsatele küsimustele, vaadati nendest lihtsalt mööda. Selline vaikus kohtu poolt peaks ja võiks olla heaks meeldetuletuseks ÜRO teistele poliitilistele organitele, et antud probleem on tegelikult nende endi lahendada.²⁹⁴

Kohus pühendas selles arvamuses rahvusvahelisele õigusele kuus lõiku. Seda on küllaltki vähe, et oodata sellest tugevat diskussiooni või pikka arutelu. Ometi on antud nõuandev aramus saanud kui riikide pühakirjaks, mida on võimalik kasutada erinevate tõlgenduste toetuseks või laitmiseks. Vaatamata kohtu analüüsi nappusest on erinevad osapooled kohtu selgitustest välja lugenud erinevaid asju. Kosovo nõuandev aramus sisaldab endas küll riikide suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust ohustavaid põhimõtteid, kuid sellest ei leia selgesõnalist toetust õigusele lõömaks lahti juba eksisteerivast riigist.²⁹⁵

Autor on seisukohal, et kuna kohus oli teadlik kõne all oleva teema tugevast poliitilisest sisust ja faktist, et tegu on kindlasti terve maailma tähelepanu püüdva küsimusega, siis lähenes ta asjale võimalikult ettevaatlikult ning kitsendas antud küsimust enda jaoks nii piiritletuks kui võimalik. Samas tundub erinevaid arvamusi uurides kohatu heita kohtule ette asjaolu, et kohus kitsendas Peaassamblee esitatud küsimust enda jaoks liialt faktiliseks ning vastas vaid õiguslikule osale, jättes samal ajal selles küsimuses puutumata poliitilised probleemid. Just seda on teistes poliitilistes arvamustes kohtult oodatud ning teistsugust probleemide käsitlust on kohtule

²⁹³ Hilpold, supra note 256, lk 309.

²⁹⁴ Ibid, lk 310.

²⁹⁵ Värk (2014), supra note 255, lk 565.

tugevalt ette heidetud. Autor on veendumusel, et tänu kohtu suurele kaalutusõigusele tuleb tal alati leppida kriitikaga kas ühelt või teiselt poolt. Siiski tuleks igasugust kohtu arvamust, mis on antud sarnasel, poliitiliselt äärmiselt tundlikul teemal, võtta vastu suure lugupidamisega. Seda eelkõige selle tõttu, et eeldatavasti oleks kohtul kõige lihtsam arvamuse andmisest lihtsalt keelduda, rõhudes selle mitte piisavale „õiguslikule küsimusele“. Kohtu igasugune kriitika kõnealusele probleemile on osapooltele rahvusvahelise õiguse tõlgenduseks ning aitab neil luua probleemist selgemat pilti.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli Rahvusvahelise Kohtu Statuudis sõnastatud nõuandva arvamuse funktsioonide analüüsimine ning nende võrdlus kohtupraktikaga. Töös uuriti, mida need nõuandvad arvamused on kaasa toonud, ning toodi välja ka silmapaistvate autorite seisukohad. Magistritöö hüpoteesiks oli, et Rahvusvahelise Kohtu poolt praktiseeritavat nõuandvat arvamust saab kasutada poliitiliste eesmärkide õigustamiseks. Autor väitis, et Rahvusvaheline Kohus on tihti laiendanud enda kaalutusõigust ning asunud täitma täidesaatva võimu kohustusi ning otsinud lahendust poliitilistele probleemidele.

Töö esimese peatükk andis lühikese ülevaate Rahvusvahelise Kohtu arengust, rahvusvahelisest õigusest ning selles kehtivatest tavadest üldiselt. Tutvustati rahvusvahelise õiguse allikaid ning vaidluste lahendamise meetodeid. Magistritöö teine peatükk oli pühendatud nõuandvale arvamusele. Tutvustati nõuandva arvamuse olemust ja uuriti selle positiivsemaid ning ka negatiivsemaid aspekte. Kolmas peatükk arutles nõuandva arvamuse ning selle poliitilisuse üle. Peatükis peamiseks eesmärgiks oli uurida, kas Rahvusvaheline Kohus on oma töös pidanud andma vastuseid ka poliitilistele küsimustele ning mida need on kaasa toonud. Põhjalikult uuriti ka „juriidilist küsimust“, millele kohus on volitatud vastama. Kas ja mis moodi kohus on seda tõlgendanud ning millistele järeldustele tänu sellele on jõutud.

Tööd kirjutades on autor jõudnud järeldusele, et Rahvusvaheline Kohus võib tõepoolest enda kaalutusõigust kasutades astuda üle ÜRO Harta artikkel 96 punkt 1-st, mis ütleb, et Peaassamblee või Julgeolekunõukogu võib küsida Rahvusvaheliselt Kohtult soovitusliku iseloomuga arvamusi igasugustes „juriidilistes küsimustes“. Rahvusvaheline Kohus on sageli pidanud tegutsema poliitilisel maastikul ning mitmete autorite arvates tegutsenud ka täidesaatvavõimu organina. Samas aga puudub võimalus seda täie kindlusega väita, sest kõik sõltub vaid hindaja vaatenurgast. Põhjus on selles, et võrreldes siseriikliku õigusega on rahvusvahelises õiguses märksa keerulisem tõmmata selget piirjoont poliitika ning õiguse vahele. Kui rahvusvahelistes vaidlustes põrkuvad kahe või enama riigi huvid, siis on see ka automaatselt poliitiline probleem, mis teeb nende kahe selge eraldamise äärmiselt keerukaks. Ilmselt oleks kõige õigem väita, et rahvusvahelisel tasandil on vaidlused segu mõlemast, nii poliitikas kui ka õigusest, ning eraldada neist üksteisest ei olegi võimalik. Sellest tulenevalt on autori hinnangul mõtlematu süüdistada Rahvusvahelist Kohut oma liialt suures kaalutusõiguses ning juriidilise iseloomu loovutamises.

Autor on seisukohal, et nõuandvat arvamust ja selle poliitilist iseloomu on võimalik mitmeti kritiseerida. Väga suurt rolli ühe nõuandva arvamuse puhul omab see, kuivõrd suure kaaluga on see probleem, mida kohus parasjagu arutab. Kui kohus annab oma arvamuse, siis riik, kelle jaoks on see negatiivne, rõhub vaid selle soovituslikule iseloomule ja kui kohtuaktile, millel puudub igasugune õigusjõud. Riik, kelle jaoks arvamus oli positiivne, võtab seda kui ÜRO peamise juriidilise organi seisukohta, milles on kõik samad sisulised elemendid nagu kohtuotsusteski. Seega peetakse seda enda jaoks siduvaks ning selle järgi ka talitatakse.

Nõuandev arvamus on tänapäeval rahvusvahelisel maastikul justkui vaba valik. Üheltpoolt võib küll rõhuda faktile, et tavaks on saanud see, et arvamusi austatakse ja neid järgitakse, samas võib teisalt jälle selline olukord tugevalt õõnestada Rahvusvahelise Kohtu autoriteeti. Kui mitte praegu, siis ehk tulevikus. Suhted riikide vahel muutuvad järjest pingelisemaks ning rahvusvaheline stabiilsus on tänapäeval tugevalt kõikuma löönud. Autori arvamusel võib taoline piiritlematus ning suur otsustusvabadus viia lõpuks selleni, kus riikide isiklik huvi kaalub üles selle, et tegutsetakse ühekoos riikide kogukonnana, ühiste eesmärkide ning ühiste huvide elluviimise nimel. Kui riikide omavahelised suhted on muutunud pingeliseks, siis peaks Rahvusvaheline Kohus omama kaljukindlat autoriteeti ning võimekkust neid tülisid lahendada. Kui kohus annab oma arvamuse, aga riik seda siduvana ei võta, siis sellele mingeid sanktsioone ei järgne. Kui aga võtta sama kohtu poolt arutatud probleem ja lahendada see kohtuistungiga, kus kohub teeb otsuse, mille väljund oleks õiguslikult siduv, on selleks vaja eelnevalt riigi nõusolekut. Kui riik probleemi lahendamiseks valmis ei ole, siis lahendust ei tulegi. Seega on riikidel justkui reaalne võimalus soovi korral eirata probleeme, mis tegelikult lahendust vajaksid. Autori arvates on üheks nõuandva arvamuse suureks eeliseks just see, et selle andmiseks ei ole vaja riikide eelnevat nõusolekut, kuid samas on võimalik analüüsida probleemi rahvusvahelise õiguse koha pealt.

Kui rääkida kolmest palju kõneainet pakkunud arvamusest, mida töös analüüsiti, siis oli juba ette teada, et mitte üksi neist ei jää vastukajata. Olukorras, kus riikidel on kaalul omaenda suveräänsus või julgeolek, siis on ka täiesti ootuspärane, et riigid, kelle jaoks arvamus on olnud ebasoodne, rõhuvad selle juriidilisele mittesiduvusele. Töös analüüsitud nõuandvatest arvamustest on võimalik teha järeldused, et kohus on tihti juriidilise küsimuse mõistet pidanud enda jaoks laiendama ning asunud seeläbi rahvusvahelisel tasandil lahendama ka poliitilisi probleeme. Samas on kohus ise selle kohta väitnud, et probleemi poliitilisus ei sega neil üles leidmaks selle juriidilisi aspekte. Antud seisukoha tõestuseks on autor töö kirjutamise käigus

uurinud mitmete lugupeetud autorite ning endiste Rahvusvahelise Kohtu kohtunike arvamusi. Alljärgnevalt selgitab autor kokkuvõtvalt töös püstitatud hüpoteesi tõestuskäiku.

Maailma on pidevas arengus ning järjest enam globaliseeruv rahvaste kogukond. Riigid ei ole enam ammu eraldi seisvad üksused vaid on üksteisest väga tugevalt sõltuvad ning tänu sellele on igati loomupärane, et nende vahel kerkib üles palju probleeme ning lahkarvamusi, mis vajavad lahendamist. Riikide vahelised vaidlused tekivad üldjuhul siis, kui põrkuvad rahvuslikud huvid. Loomulikult on igale riigile kõige olulisemad ka tema julgeolek ning majanduslik võimekus. See kõik viib selleni, et riikide omavahelises suhtluses on tihti vaja lepitajat. Rahvusvahelise Kohtu peamiseks ülesandeks on lahendada riikide omavahelisi vaidlusi vastavalt rahvusvahelisele õigusele.

Põhjused, et nõuandva arvamuse andmiseks pole kohtul vaja riikide eelnevat nõusolekut, on just see menetlusliik üheks väga heaks võimaluseks uurida Rahvusvahelise Kohtu arvamust teatud probleemi kohta. Nõuandev aramus ning kohtuotsuse vahe seisneb vaid selles, et arvamuse väljund ei ole osapooltele siduv ning riigid võivad ise valida, kas selle järgi talitada või mitte. Enamasti on praktika aga näidanud seda, et selle arvamuse järgi talitatakse ning seda austatakse. Vastupidine olukord on lihtsalt juba laia üldsuse poolt tugevalt taunitud ning ka just suur avalik huvi aitab kaasa sellele, et nõuandev aramus ei jääks tähelepanuta. Nõuandev aramus antakse täpselt samadel põhimõtetel, millel otsuski. See tähendab, et aramus ei peegelda mitte kohtunike enda sisetunnet või veendumusi vaid põhineb rahvusvahelisel õigusel.

Poliitiliste vaidluste pärast rahvusvahelisel maastikul on muret tundnud äärmiselt paljud inimesed, nende hulgas ka Rahvusvahelise Kohtu enda liikmed. Mohamed Shahabbudeen, kes on Rahvusvahelise Kohtu endine kohtunik, on öelnud, et ainuüksi kohtu kaudu pole sõda võimalik lõpetada. Ehk ainuüksi läbi õiguse ei ole võimalik lõpetada riikide vahelist tüli, mis tõstatab omakorda üles uue, äärmiselt tähtsa küsimuse. Nimelt, arutas Shahabbudeen selle üle, kas Rahvusvaheline Kohus, mis on rahvusvahelise tasandil kõige tähtsam juriidiline organ, on juriidiliselt kohustatud vältima vaidlusi, mis sisaldavad endas äärmiselt tähtsat poliitilist aspekti? Rahvusvaheline Kohus on saanud äärmiselt kõva kriitika osaliseks, mis puudutab tema tegutsemist poliitiliste tülide lahendamises. Reaalsus on aga see, et kohus saab ning ka panustab äärmiselt tugevalt rahvusvaheliste vaidluste rahumeelsesse lahendamisse ja see puudutab ka poliitilisi probleeme.

Rahvusvahelise Kohtu kohtunik Weeramantry on oma arvamustes olnud seisukohal, et kohtu ülesanne on paljudel juhtudel teha kindlaks mingi tähtis juriidiline aspekt, mis aga võib samal ajal olla ka mõne teise ÜRO organi poliitiliseks probleemiks. Fakt on see, et kohtul on oma

pädevus ning poliitiline aspekt tema juriidilistes otsustes ei ole see, mis seda pädevust võiks vähendada. Paljud kriitikud, nagu näiteks ka autor Helmut Steinberger tõdes, et Rahvusvahelisel Kohtul on väga oluline roll säilitamiseks rahumeelseid suhteid riikide vahel. Riikide omavahelises koostöös ning suhtluses on poliitika vältimatu aspekt, millest ka kohtul pole võimalik mööda vaadata. Ka endised ÜRO liikmed jagavad arvamusi Steinbergeriga. Üks nende seast on ka ÜRO endine peasekretär Dag Hammarskjöld, kes ütles 1957. aastal, et kõik vaidlused, mis hetkel rahvusvahelises üldsuses aset leiavad, saaksid oma lahenduse palju kiiremini, kui nende juriidilised aspektid oleksid kohtule allutatud. Rahvusvaheline õigus on segu poliitikast ja õigusest ning neid pole võimalik täielikult teineteisest eristada. Olenevat rahvusvahelise vaidluse iseloomust, on olemas teatud punktid, mida nimetatakse poliitilisteks/juriidiliseks ehk ka kui „Ei kellegi jaoks“, kus rahvusvahelises institutsioonil nagu kohtul oleks väga ohtlik midagi ette võtta.

Seoses poliitiliste teemadega kerkis üles väga palju erinevaid küsimusi. Näiteks kas väga tõsiseid poliitilisi vaidlusi on üldse võimalik lahendada lihtsa juriidilise otsusega? Selle küsimusele on püüdnud vastust leida ka Rahvusvahelise Kohtu endine kohtunik Hersch Lauterpacht. Tema oli veendumusel, et juriidiliste lahendustele kui sellistele ei ole seatud mitte mingeid kindlaid piire. Selle teooria järgi on võimalik kõik poliitilised konfliktid rahvusvahelisel areenil lahendada õiguslikul moel. See, mis sellises olukorras kõige enam rolli mängib, on just vaidluste osapoolte soov ning tahe allutada võimalik lahendus kohtu pädevusele. Riikide otsus, kas anda kohtule õigus antud probleemi lahendamiseks on väga otsustava tähtsusega. Siinkohal on äärmiselt vajalik rõhutada seda, et arvamuste nõuandev iseloom mängib just poliitilisel vaidluste puhul äärmiselt suurt rolli. Kui kohtu poolt arutusel olev õiguslik probleem on mingi riigi vastu, siis on nõuandev väljund nende jaoks suureks eeliseks. Ebasobiva järelduse korral, mille kohus võib teha, puudub juriidiline siduvus ning kohustuslikkus. See on fakt rahvusvahelisest reaalsusest, kus osapooltele on jäetud võimalus ignoreerida kohtu poolt öeldut ilma igasuguste kahjulike tagajärgedeta.

Üks väga poliitilise alatooniga nõuandev aramus leidis aset 15. detsembril 1994. aastal, mil Peaassamblee esitas Rahvusvahelisele Kohtule nõuandva arvamuse saamiseks taotluse. Rahvusvahelise Kohtu statuudi artikkel 96 ütleb, et Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu võivad kohtult küsida soovitusliku iseloomuga arvamusi mistahes juriidilise küsimuse kohta. Peale taotluse kätte saamist uuris kohus, kas tegu on õigusliku küsimusega ning kas tal oli volitus antud küsimusele nõu anda. Küsimus puudutas tuumarelvi ning kõlas järgmiselt: „*Kas tuumarelvade kasutamine ning nendega ähvardamine mistahes olukordades on rahvusvahelise*

õigusega lubatud?“ Väga paljud riigid oli selle arvamuse andmise vastu ning väitsid, et tegu ei ole juriidilise vaid puhtalt poliitilise küsimusega. Seega oleks paljude meelest tulnud kohtul arvamuse andmisest keelduda ning jätta see küsimus vastamata. Usuti, et kuna tegu on poliitilise ning praktilise probleemiga, siis oleks selle ainukeseks võimalikuks lahendamise viisiks läbirääkimine. Kohtu sekkumine aga asjasse takistaks läbirääkimiste kulgu ning võimaliku lahenduse leidmist. Paljud autorid olid seisukohal, et ei ole vahet, milline on seadus, küsimus tuumarelvade kasutamise kohta, on poliitiline küsimus.

Kõik, mis puudutas küsimust selles Peaassamblee esitatud taotluses, oli poliitiline. See oli poliitiliselt esitletud ja poliitiliselt määratletud. Siinkohal tuleb kindlasti ka ära märkida, et kui poliitiline ka üks probleem olla võib, siis alati on õigusaktide selgitamisel oma väärtus. See ei ole iialgi ebaefektiivne, tähtsusetu ega mõttetu. Samuti on kohus leidnud, et peaaegu kõik küsimused, mis puudutavad rahvusvahelist õigust, sisaldavad endas poliitilisi elemente. Seega nõustub kohus selle faktiga, et kõik riikide vahelised vaidlused on vähemal või rohkemal määral juba oma loomu poolest poliitilised. Sellest tulenevalt on Rahvusvaheline Kohus möödapääsmatus olukorras, kus tal tuleb enda tahtest sõltumata kokku puutuda poliitiliste probleemidega ning neile ka rahvusvahelise õiguse kohaselt lahendus leida. Paljud nõuandva arvamuse oponentid väitsid, et seda arvamust hakatakse kasutama ära poliitilisel maastikul enda poliitiliste huvide kaitseks. Kohus rõhus kindlalt, et pole oluline, kui poliitiline on üks probleem või kui poliitiline on probleemi sõnastus, see ei takista kohtul üles leidmaks selles sisalduvaid juriidilisi aspekte.

Tuumarelvade arvamus oli heaks näiteks sellele, kus kohus võttis enda lahendada äärmiselt poliitilise ning tundliku teema. Olenemata suurest vastasseisust lükkas kohus ümber kõik väited selle kohta, nagu ta poleks pädev seda küsimust arutama. Rein Muellerson, väga tunnustatud rahvusvahelise õiguse professor, kes kirjutas, et kohus tegi parima, peaaegu et võimatu ülesande täitmiseks ükskõik millisele juriidilisele organile. See küsimus ei puudutanud mitte ainult üksikuid liikmesriike vaid tervet inimkonda tervikuna. Palju heideti kohtule ette ka seda, et arvamuses jäeti arutamata väga tähtsad aspektid ning kohus ei öelnud otseselt välja oma seisukohta, mis ütleks, et tuumarelvad ning nende kasutamine on maailmas keelatud.

Kohtu eemale hoidumine selle probleemi lahendamisest oleks ilmselt kogu maailmale jätnud väära ettekujutuse, et Rahvusvahelise Kohtus jätab see probleem ükskõikseks. Selle nõuandva arvamuse arutamise andis kohus mõista, et tuumarelvade probleem on maailmas olemas ning sellele tuleb keskenduda. Tuumarelvade arvamus tekitas väga palju kriitikat kohtu suunas. Seda

nii positiivses kui ka negatiivses võtmes. Samas tõi see päevavalgele väga paljusid erinevaid probleeme, millele ehk tänu kohtu arvamusele osatakse edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

Järgmine poliitiline arvamus, mida töös uuriti, puudutas turvatara olemasolu ning selle legaalsust Iisraeli ning okupeeritud Palestiina aladel. 9. juulil 2004. aastal andis Rahvusvaheline Kohus selle nõuandva arvamuse ning selle olev küsimus oli sõnastatud järgmiselt: „*Millised õiguslikud tagajärjed on Iisraeli kui okupatsioonivõimu poolt rajatud turvataral, okupeeritud Palestiina territooriumil, seal hulgas ka Ida- Jeruusalemmas ning selle ümbruses, nagu on kirjeldatud sekretärile esitatud taotluses, arvestades rahvusvahelise õiguse reegleid ning põhimõtteid, sealhulgas Genfi (IV) konventsiooni aastast 1949. ning asjakohaseid Julgeolekunõukogu ning Peaassamblee resolutsioone?*“ See nõuandev arvamus on leidnud palju kõneainet nii akadeemilisel kui ka poliitilisel maastikul. Kohus tunnistas turvara ebaseaduslikuks.

Need riigid, kes arvamust saada ei soovinud, rõhusid eelkõige sellele, et Peaassamblee esitatud küsimus oli poliitiliselt ajendatud ja ei kuulu seega kohtu jurisdiktsiooni alla. Leiti, et kohus ei suudaks sellises kontekstis oma rolli täita. Kohus oli ka ise teema poliitilisusest teadlik, kuid märkis, et poliitika on rahvusvahelise õiguse lahutamatu osa ning see ei muuda antud probleemi õigusliku küsimuse tähtsust või kvaliteeti. Selles arvamuses rõhus kohus tugevalt ka Tuumarelvade arvamusele ning leidis neis ühiseid jooni. Kohus rõhutas, et küsimus puudutas mõlemal juhul „õiguslikke tagajärgi“. Rahvusvaheline Kohus on väga mitmetel kordadel tunnistanud, et isegi olukordades, kus küsimus ei ole täielikult „õiguslikku“ laadi, on ta õigustatud selle vastama. Sellest võib teha järelduse, et rahvusvaheline õigus ei ole pelgalt rahvusvaheliste normide ja seaduste üle vaidlemine, vaid see on hoopis pidev läbirääkimine, mis puudutab rahvusvahelist õigust ja selle suhet poliitikaga.

Kolmanda töös uuritud arvamuse andis Rahvusvaheline Kohus 22. juulil 2010 aastal, see puudutas Kosovo iseseisvumist ning eraldumist Serbiast. Serbia ei nõustunud Kosovo iseseisvumisega ning Peaassamblee tegi Rahvusvahelisele Kohtule ettepaneku uurida Kosovo iseseisvuse õiguspärasust. Kohtule esitatud küsimus oli: „*Kas Kosovo omaavalitsuse ajutiste institutsioonide ühepoolne iseseisvuse väljakuulutamise on kooskõlas rahvusvahelise õigusega?*“ Kohus leidis, et iseseisvumise väljakuulutamise ei olnud vastuolus rahvusvahelise õigusega. Taaskord oli tegu ühe väga poliitilise teema käsitlemisega ning kohtul tuli toime tulla väga karmi kriitikaga, mis puudutas tema tegutsemist poliitilisel maastikul. Mõned riigid tegid kohtule ettepaneku loobuda nõuandva arvamuse andmisest, sest nägid, et antud küsimus oli poliitiliselt liigselt motiveeritud ning kallutatud eelkõige Serbia huvidele. Kohus sõnas, et ta ei pööra probleemi poliitilistele aspektidele tähelepanu ning lähtub vaid selle õiguslikult

küsimusest. Kohus ei sõltu selle taotluse poliitilistest motiividest ega ka poliitilistest tagajärgedest, mis selle arvamuse andmisega võivad kaasneda. Kohus rõhutas, et arvamusega sooviti teada seda, kas deklaratsioon on „kooskõlas rahvusvahelise õigusega“, seega on kohtul õigus sellele vastata, vaatamata sellele, et tegu on kahtlemata poliitilise probleemiga kahe riigi vahel. Seejärel rõhub kohus taaskord asjaolule, et nagu ka mitmetest eelnevates arvamustes, on kohus seisukohal, et kuigi talle esitatud küsimus võib olla poliitilist laadi ning võib sisaldada poliitilisi elemente, ei ole see takistuseks nõuandva arvamuse andmisel. Kohtule esitatud küsimus võib küll sisaldada poliitilisi aspekte, kuid sellest hoolimata ei saa kohus jätta vastamata selle juriidilistele elementidele.

Nagu ka tööd kirjutades selgus, siis riikide vaheline vaidlus võib olla midagi palju laiemat, kui esmapilgul paista võib ning seda võib olla lahendada hoopis keerulisem, kui esmapilgul tundub. Ei ole võimalik tõmmata selget piirjoont õiguse ja poliitika vahele. Samuti ei ole kohtul võimalik kindlalt väita, et küsimus oli täielikult poliitiline või puhtalt õiguslik. Autor on jõudnud järeldusele, et rahvusvaheline õigus on juba oma iseloomult segu nii poliitikast kui ka õigusest, mis tõttu on vältimatu ka kohtu tegutsemine poliitilistes vaidlustes. Tuginedes eelpool kirjutatud tööle, on võimalik väita, et Rahvusvaheline Kohus on tõepoolest pidanud osalema poliitilistes vaidlustes ning leidma vastust poliitilistele küsimustele.

Different applications of the advisory opinion practised by the International Court of Justice

Summary

International law is having an extremely important role in today's world. It seems like states have lost a piece of their sovereignty and depend on each other more and more. The more our legal system becomes international, the more we need to focus on the world around us. The United Nation's main purpose is to maintain international peace and security. International Court of Justice is the principal judicial organ of the United Nations. One interesting difference between the international law and the domestic law is that in international law the subjects have to subordinate themselves to the International Court of Justice and to the international law. This means that international law depends on their subjects. Before ICJ starts to solve a dispute between two or more states, the states need to first subordinate themselves to the international law and give therefore a permission to the ICJ to solve the dispute.

However, there is one more proceeding in the ICJ that doesn't need the consent of the parties. Advisory opinion is a possibility for the United Nations organs to ask the Court's opinion in certain issues. UN Charter, Article 96 paragraph 1 states that the General Assembly or the Security Council may request the International Court of Justice for an advisory opinion on any legal question. A legal question therefore has a very wide meaning. Advisory opinions are given on the same bases that the Court's judgments and they are given in accordance with international law. The only difference between the Court's opinions and judgments is that the outcome of the advisory opinions is not legally binding. So the parties have a possibility to choose whether to accept it or not. The purpose of this thesis is to analyze the functions of the advisory opinions given by the ICJ. The hypothesis of this master's thesis is that the advisory opinions can be used to justify different political goals. The author of the thesis has used a qualitative research method and argues that the International Court of Justice has often expanded its discretion and has tried to solve political disputes. International law is much more political than domestic law. When there is a dispute between the two states, it is almost impossible to argue that the disputes do not include any political element.

Master's thesis is divided into three chapters. The first chapter focuses on the development of the International Court of Justice, and gives the reader an overview of the international law in general. The chapter provides a brief overview of the history of the International Court of

Justice. The second chapter of the thesis is dedicated to the advisory opinion. The chapter writes about the nature of the advisory opinions. Also, it is explained who and under what conditions has the right to ask the court for an opinion. The author has outlined the thoughts of some prominent authors who have analyzed the views of the advisory opinion and its positive and negative sides. The third chapter is dedicated to the advisory opinion and to its political aspects. This chapter discusses the hypothesis and examines whether the court has expanded its discretion thanks to its "legal question" boundaries so far that the Court has been trying to solve the problems of international policy.

Because of the difficult situation that prevails on the international scene, the author has analyzed the three advisory opinions given by the ICJ. All of them received very strong criticism. They are also very particular just because of their political nature. The very first was the "Legality of the Threat of the Nuclear Weapons", where the Court was asked if the nuclear weapons were legal in any circumstances. Second advisory opinion was the "The wall" case. Israel built a security fence on the occupied Palestinian territory and the Court was asked to find out, what were the legal consequences of that action. The third opinion that was analyzed was concerning the independence of Kosovo. ICJ examined whether Kosovo's independence was in accordance with international law.

The author has researched many articles and examined these three advisory opinions and has come to the conclusion that the International Court has often had to act in the political landscape. The ICJ has said that the political nature of the dispute doesn't prevent the Court to find the legal aspects. Judge Weeramantry of the International Court of Justice argued that in many cases the court has to identify some important legal aspect, which, however, can simultaneously be a political problem to some other UN organ. The fact is that the ICJ has the competence and to make his judicial decisions in political disputes. Many critics, such as the author Helmut Steinberger said that the International Court of Justice has a very important role in maintaining peaceful relations between the states. While the states are cooperating, the aspects of policy cannot be overlooked. Also, a former UN members share their opinions with Steinberger. One of them is the former United Nations Secretary-General Dag Hammarskjöld, who said in 1957 that all the disputes that are taking place in the international community, could find their solution much faster if their legal aspects would be subject to the court. International law is a mixture of politics and law, and they cannot be fully distinguished from one another.

Kasutatud allikad

Teadusartiklid

1. Ago, R. "Binding" Advisory opinion of The International Court of Justice. *American Journal of International Law* 1991, lk 439-451.
2. Barrie, G. N. The International Court of Justice's Advisory Opinion on the Legality of the Threat of Use of Nuclear Weapons, *HeinOnline* 1998, lk 457-479.
3. Burgis, M. *Consequenses of the Constructuion of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Oxford University Press 2008, lk 33-63.
4. Coleman A. The International Court of Justice and highly political matters. *Melbourne Journal of International law* 2003, lk 1-47.
5. D. L. The World Court's Advisory Function: Not Legally Well- Founded, *HeinOnline* 2006, lk 185-212.
6. Epps, V. The Paucity of Law in the ICJ's 2010 Advisory Opinion on Kosovo's Declaration of Independence. *HeinOnline* 2010, lk 26-33.
7. Erne, J. Riigi pädevuse omistamine rahvusvaheliste organisatsioonide kohustuste alusena. *Acta Societatis Martensis* 2007/2008, lk 121-142.
8. Falk, R. The Kosovo Advisory opinion: Conflict, Resolution and Precedent, *The american Journal of International Law* 2011, lk 50-60.
9. Field, O. P. The advisory opinion- An analysis. *Indiana Law Journal* 1948-1949, lk 203-231.
10. Jennings, R. *The Proper Work And Purposes Of The International Court of Justice*, Kluwer Law International 1997.
11. Kodar, E. Järelvalve ÜRO julgeolekunõukogu otsuste üle. Kohtulikud ja kohtuvälised võimalused. *Juridica VI* 2005, lk 415-424.
12. Land, K. Rahvusvahelise õiguse subjektide ringi laienemise diskusioon läbi ajaloo. *Juridica VIII* 2002, lk 545-556.
13. Liivoja, R. Eesti Karistusõiguslik jurisdiktsioon reisiparvlaeva Estonia haurahu häiriva tegevuse üle. *Acta Societatis Martensis* 2004.
14. Hambro, E. *Jurisdiction in advisory cases*. Boston, Leiden 1950, lk 191-207.
15. Hambro, E. *The Authority Of The Advisory Opinion Of The International Court of Justice*. Cambridge University Press 1945, lk 2-22.

16. Hilpold, P. The International Court of Justice's Advisory Opinion on Kosovo: Perspectives and a Delicate Question. *Austrian Review of International and European Law* 2015, lk 259- 309.
17. Naagel, M. ÜRO Rahvusvahelise Kohtu jurisdiktsioon ja seda mõjutavate poliitiliste tegurite peegeldumine kohtuotsustes: Legality of Use of Force kaasuste näitel. *Juridica* VI 2005, lk 405-414.
18. Reisman , M. Acceleratin advisory opinon; Critique and Porposal, *American Journal of International Law* 1947, lk 648-671.
19. Romano, C. P. R The Proliferation of International judicial bodies: The pieces of the puzzle. *NYUJ Int'l L. & Pol* 1998-1999, lk 709-751.
20. Roger, M. Riigi rahvusvaheline vastutus erga omnes kohustuste rikkumise eest. *Juridica* IV 2001, lk 422-431.
21. Rosenne, S. The law and practice of the International Court of Justice. *Martinuis Nijhoff Publisheers* 1920-1996, lk 986-987.
22. Schreiber, A. Graffiti on the Wall- A Critique of the ICJ Advisory Opinion on the Israeli Security Wall. *HeinOnline* 2005, lk 157-165.
23. Smis, S. & Van Der Borgh, K. The Advisory Opinion On The Legality Of The Threat Or Use Of Nuclear Weapons. *HeinOnline* 1999, lk 347-386.
24. Steinberger, H. The International Court of Justice. In *Max Planck Institute for Comparative Public and International law, Judicial Settlement of Disputes: International Court of Justice, Other Courts and Tribunals, Arbitration and Conciliation- An International Symposium* 1947, lk 213-256.
25. Syracuse. *J Int'L & Com.*, Recent Developments, A nascent proposal for expanding the advisory opinion jurisdiction of the International Court of Justice. *Surface* 1983, lk 215-226.
26. Tedet, M. Diplomaatiline kaitse rahvusvahelises õiguses: olemused, teostamine ja piirangud. *Juridica* III 2007 lk 199-207.
27. Thrilway H. *Advisory opinions. Max Planck Institute for Comparative Public Law And International Law. Heidelberg And Oxford University Press* 2011, lk 1-10.
28. Uibopuu, H-J. Jus Cogens: tänapäeva rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud norm või heatahtlik soovitus. *Juridica* IV 2005, lk 273-286.
29. Värk, R. Enesemääramine, lahkulöömine ja Rahvusvahelise Kohtu nõuandev arvamus Kosovo küsimuses, *Juridica* VII 2014, lk 561-568.
30. Värk, R. Iisraeli Turvatara Legaalsus: Mõned Kommentaarid Rahvusvahelise Kohtu ja Iisraeli kõrgema kohtu seisukohtadele. *Juridica* X 2005, lk 731-742.

31. A.S Muller & D. Raic & J. M. Thuranszky, The international Court of Justice: It's the future role after fifty years. Leiden Journal of International Law, Kluwer Law International 1997.
32. Aljaghob M.M. The Advisory Function of the International Court of Justice 1946-2005. Germany, Springer 2006.
33. Boisson de Chazournes, L. And Sands, P. jt. International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons. London, 1999.
34. Brownlie, I. Principles of public international law: third edition, Oxford, Clarendon press 1979.
35. Byers, M. Custom, Power and Power of Rules, London, Cambridge Unisveristy Press 1999.
36. Hannikainen, L. Peremptory norms (jus cogens) in international law. Helsinki, Finnish Lawyers' Publishing Company 1988.
37. Merrills, J. G. International Dispute Settlement. London, Cambridge University Press 2011.
38. Mullerson, R. On the relationship between Jus and Bellum and Jus in Bello in the General Assambly Advisory Opinion. In Laurence Boisson de Chazournes and Philippe Sands jt. International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons, London, 1999.
39. Kaikobad, K. H., The International Court of Justice and Judicial Review; A Study of the Court's Power with Respect to Judgements of the ILO and UN Administrative Tribunals, The Hague, London Kluwer Law International 2000.
40. Kiviorg, M. Rahvusvaheline Õigus. Tallinn, Juura 2004.
41. Lauterpacht, H. The function of the law in the International Community. Oxford, Clarendon Press 2011.
42. Oellers- Frahm, K. International Court of Justice. In Bernhardt, R (ed), Encyclopedia of Public International Law, North- Holland, Elsvier 1995.
43. Pasqualucci, Jo. M. The Practice and Procedure of the Inter- American Court of Human Rights. London, Cambridge University Press 2003.
44. Sameh Mohamed M. Amr. The role of international Court of Justice as the principal judicial organ of the United Nations. New York, Kluwer Law International 2003.
45. Shigeru, O. The International Court of Justice Viewed from the Bench 1976-1993. Boston, Nijhoff, Leiden 1993.

46. Shahabuddeen M. The World Court at the Turn of the Century. *The International Court of Justice: Its Future Role After Fifty Years*. The Hague, A.S. Muller, D. Rai and J.T. Thuránszky 1996.
47. Volkov, F. M. et al, International Law. Russia, Union of Soviet Socialist Republics 1990.
48. Värk, R. Sissejuhatus rahvusvahelisse õigusesse, Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus 2005.

Kohtupraktika

49. ICJ 23.07.1923, Advisory opinion, Status of Eastern Carelia.
50. PCIJ 7.09.1927, The Case of the S.S „Lotus“.
51. ICJ 11.04.1949 Advisory Opinion, Reapratision Of injuries Suffered In The Service Of The United Nation 11.
52. ILO 23.10.1956, Advisory Opinion, Judgemnets of the Administrative Tribunal of the ILO upon Complaints Made against Unesco.
53. ICI 05.02.1970, Case Concerning The Barcelona Traction, Light and power company, Belgium vs Spain.
54. ICJ 16.10.1975, Advisory opinion, Western Sahara Case.
55. ICJ 24.05.1980, Case Concerning Unisted Stated Diplomatic And Consular Staff in Tehran.
56. ICJ 22.09.1995, Nuclear Test Case, New Zealand vs. France.
57. ICJ 8.07.1996, Advisory Opinion. Legality Of The Threat Or Use Of Nuclear Weapons.
58. ICJ 27.02.1998, judgment, Lockerbie Case.
59. ICJ 9.07.2003, Advisory opinion, Legal Consequenses of A Wall In The Occupied Palestinian Terriotry.
60. ICJ 22.07.2010, Advisory Opinion, Accordance with International Law of The Unlital Declaration Of Independance In Respect of Kosovo.

Normatiivmaterjalid

61. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri RT II 1996, 24, 95.
62. Rahvusvahelise Kohtu statuut, RT II 1996, 24, 95.
63. Charter of the United Nations, San Fransico, 26. 06, 1945.

64. Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon, RT II 1994, 27, 103.
65. Vienna Conventions of the Law of the Treaties, 1969, jõustunud 27.1.1980, 1155 UNTS.

Dokumendid.

66. Declaration on Judge Buergenthal - International Legal Materials 2004.
67. International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of The Rights Of People. Final Report and Recommendations, 27.-30.11.1989.
68. Introduction to the Annual Report of the Secretary- General on the work of the Organization: 16 June 1956- 15. June 1957.
69. Lausanne konverents (Lausanne Conference) toimus Šveitsis 1922-1923.
70. United States Declaration of Independence, 4 July 1776.
71. Publications of the P.C.I.J., Series D, Acts and Documents concerning the Organisations of the Court, No.,2. Preparation of the Rules of Court, 1922-1946.

Muud

72. Alga, B. Nõuandev arvamuse rahvusvahelise kohtumenetluse subjektina. Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnika Ülikooli õigusteaduskond 2011.
73. Jurs.S. Rahvusvahelise Kohtu nõuandvad arvamused: Olemus, mõju rahvusvahelisele õigusele ja suhtumine nendes. Magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014.
74. Susi, M. Õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 13 Euroopa Inimõiguste Kohtu dunaamilises käsitluses. Doktoritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2008.

Internetiallikad

75. International Court of Justice; Judges ad hoc. www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=5 (23.04.2016).
76. International Court of Justice website. www.icj-cij.org/homepage/ (23.04.2016).